

ΛΕΟΝΤΕΙΟΣ ΣΧΟΛΗ ΑΘΗΝΩΝ

ΔΙΑΒΑΖΩ - ΜΑΘΑΙΝΩ - ΕΦΑΡΜΟΖΩ

ΘΕΩΡΙΑ
ΓΡΑΜΜΑΤΙΚΗΣ
ΚΑΙ ΑΣΚΗΣΕΙΣ

Τ.____ Μαθητ.____

Σχ. Έτος _____

Ε' ΤΑΞΗ ΔΗΜΟΤΙΚΟΥ

ΛΕΟΝΤΕΙΟΣ ΣΧΟΛΗ ΑΘΗΝΩΝ

ΔΙΑΒΑΖΩ - ΜΑΘΑΙΝΩ - ΕΦΑΡΜΟΖΩ

ΘΕΩΡΙΑ ΓΡΑΜΜΑΤΙΚΗΣ ΚΑΙ ΑΣΚΗΣΕΙΣ

Ε' ΔΗΜΟΤΙΚΟΥ

ΣΥΓΓΡΑΦΙΚΗ ΟΜΑΔΑ : Τζίμα Κατερίνα, Σαρηγιάννη Χριστίνα,
Μαθιουδάκη Μαρία, Βαρουτά Νάγια

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

ΕΝΟΤΗΤΑ 1, «Ο ΦΙΛΟΣ ΜΑΣ ΤΟ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝ».....	4
ΕΝΟΤΗΤΑ 2, «Η ΖΩΗ ΣΤΗΝ ΠΟΛΗ».....	15
ΕΝΟΤΗΤΑ 4, «ΤΑ ΖΩΑ ΠΟΥ ΖΟΥΝ ΚΟΝΤΑ ΜΑΣ».....	31
ΕΝΟΤΗΤΑ 6, «ΟΙ ΦΙΛΟΙ ΜΑΣ, ΟΙ ΦΙΛΕΣ ΜΑΣ».....	53
ΕΝΟΤΗΤΑ 7, «ΜΟΥΣΙΚΗ».....	63
ΕΝΟΤΗΤΑ 9, «ΒΙΒΛΙΑ ΚΑΙ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΕΣ».....	72
ΕΝΟΤΗΤΑ 10, «ΜΥΣΤΗΡΙΑ- ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΗ ΦΑΝΤΑΣΙΑ».....	84
ΕΝΟΤΗΤΑ 11, «ΠΑΙΧΝΙΔΙΑ ΠΑΙΧΝΙΔΙΑ ΠΑΙΧΝΙΔΙΑ».....	95
ΕΝΟΤΗΤΑ 13, «ΚΑΤΑΣΚΕΥΕΣ».....	115
ΕΝΟΤΗΤΑ 14, «ΤΗΛΕΟΡΑΣΗ».....	123
ΕΝΟΤΗΤΑ 16, «ΑΘΛΗΜΑΤΑ- ΣΠΟΡ».....	140
ΕΝΟΤΗΤΑ 17, «ΤΑΞΙΔΙΑ ΣΤΟ ΔΙΑΣΤΗΜΑ».....	171

ΕΝΟΤΗΤΑ 1

Ο ΦΙΛΟΣ ΜΑΣ ΤΟ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝ

A. Οι χρόνοι του ρήματος

- Οι τύποι του ρήματος που φανερώνουν πότε γίνεται μια ενέργεια λέγονται χρόνοι του ρήματος.
- Οι χρόνοι του ρήματος είναι :
 - ο ενεστώτας : φανερώνει κάτι που γίνεται **τώρα**. π.χ. *εγώ γράφω*.
 - ο παρατατικός : φανερώνει κάτι που γινόταν **στο παρελθόν για πολλή ώρα**. π.χ. *εγώ έγραφα*.
 - ο αόριστος : φανερώνει κάτι που έγινε **στο παρελθόν σε μια στιγμή**. π.χ. *εγώ έγραψα*.
 - ο εξακολουθητικός μέλλοντας : φανερώνει κάτι που θα γίνεται **στο μέλλον συνέχεια**. π.χ. *εγώ θα γράφω*.
 - ο συνοπτικός μέλλοντας : φανερώνει κάτι που θα γίνει **στο μέλλον σε μια στιγμή**. π.χ. *εγώ θα γράψω*.
 - ο παρακείμενος : φανερώνει κάτι που **έχει γίνει στο παρελθόν και είναι τώρα τελειωμένο**. π.χ. *εγώ έχω γράψει*.
 - ο υπερσυντέλικος : φανερώνει ότι κάτι ήταν **τελειωμένο στο παρελθόν πριν γίνει κάτι άλλο**. π.χ. *εγώ είχα γράψει*.
 - ο συντελεσμένος μέλλοντας : φανερώνει ότι κάτι **θα είναι τελειωμένο στο μέλλον σε μια ορισμένη στιγμή**. π.χ. *εγώ θα έχω γράψει*.
- Οι χρόνοι του ρήματος είναι τριών ειδών:

Παροντικοί : Ο ενεστώτας και ο παρακείμενος, αυτοί που φανερώνουν το παρόν.

Παρελθοντικοί : Ο παρατατικός, ο αόριστος και ο υπερσυντέλικος, που φανερώνουν το παρελθόν.

Μελλοντικοί : Ο εξακολουθητικός μέλλοντας, ο συνοπτικός μέλλοντας και ο συντελεσμένος μέλλοντας, δηλαδή οι χρόνοι που φανερώνουν το μέλλον.

ΑΣΚΗΣΕΙΣ

1. Να ξαναγράψετε το παρακάτω κείμενο βάζοντας τα υπογραμμισμένα ρήματα στον αόριστο.

Η θάλασσα αποτελεί το μέσο επικοινωνίας, τον δρόμο που φέρει τους ανθρώπους ενός τόπου σε επαφή με άλλους λαούς και πολιτισμούς. Είναι αυτή που τους βοηθάει να βελτιώσουν τη ζωή τους. Γι' αυτό και αυτοί την αγαπούν και δένονται μαζί της, την υμνούν στα τραγούδια τους και τη συνδέουν με τα παραμύθια τους.

.....

.....

.....

.....

2. Να ταξινομήσετε τα ρήματα που ακολουθούν.

(άρχισαν, είχαν ξεχάσει, θα γράφετε, προσπαθούσε, θα έχετε διαβάσει, μπήκαν, θα διαβάσουν, είχα πάει, πήγαινα, πιάνετε, έχουν γίνει, θα έχω ποτίσει, ανοίγομαι, θα ανοιχτώ, έχεις πει, αγοράζεις, αγάπησα, θα αγαπήσω, καθάρισα, καταλαβαίνουμε, έχει μελετήσει, θα διορθώνει, θα διορθώσει, θα έχει διορθώσει, χρησιμοποιείται, έχει πιάσει, θα έχει πιάσει, αισθανόταν, είχε αισθανθεί, θα γράφεται, είχε παραδοθεί, φωτίστηκες)

ΕΝΕΣΤΩΤΑΣ	ΠΑΡΑΤΑΤΙΚΟΣ	ΑΟΡΙΣΤΟΣ	ΜΕΛ. ΕΞΑΚΟΛΟΥΘΗΤΙΚΟΣ
ΜΕΛ.ΣΥΝΟΠΤΙΚΟΣ	ΠΑΡΑΚΕΙΜΕΝΟΣ	ΥΠΕΡΣΥΝΤΕΛΙΚΟΣ	ΣΥΝΤ.ΜΕΛΛΟΝΤΑΣ

3. Να γίνει χρονική αντικατάσταση.

ΕΝΕΣΤΩΤΑΣ				παίζετε
ΠΑΡΑΤΑΤΙΚΟΣ				
ΑΟΡΙΣΤΟΣ	μίλησα		φαντάστηκα	
Μ. ΕΞΑΚΟΛΟΥΘΗΤΙΚΟΣ				
Μ. ΣΥΝΟΠΤΙΚΟΣ				
ΠΑΡΑΚΕΙΜΕΝΟΣ		έχω αγαπήσει		
ΥΠΕΡΣΥΝΤΕΛΙΚΟΣ				
ΣΥΝΤΕΛΕΣΜΕΝΟΣ Μ.				

ΕΝΕΣΤΩΤΑΣ	λύνουν			
ΠΑΡΑΤΑΤΙΚΟΣ				
ΑΟΡΙΣΤΟΣ				
Μ. ΕΞΑΚΟΛΟΥΘΗΤΙΚΟΣ				
Μ. ΣΥΝΟΠΤΙΚΟΣ				θα συλλογιστείς
ΠΑΡΑΚΕΙΜΕΝΟΣ			έχουν καλλιεργηθεί	
ΥΠΕΡΣΥΝΤΕΛΙΚΟΣ		είχε ανοιχτεί		
ΣΥΝΤΕΛΕΣΜΕΝΟΣ Μ.				

4. Να συμπληρώσετε τα κενά στο παρακάτω κείμενο γράφοντας το σωστό ρηματικό τύπο από την παρένθεση.

Πετρελαιοκηλίδες: μια απειλή για τα ζώα της θάλασσας

Το πετρέλαιο που (χύνεται/χυνόταν) στη θάλασσα δε βουλιάζει, αλλά(επιπλέει/ θα επιπλέει). Τα θαλασσοπούλια που.....(βουτούν/θα βουτούν) στο νερό για να ψαρέψουν, καθώς και τα θαλάσσια θηλαστικά που (βγαίνουν/θα βγουν) στην επιφάνεια για να αναπνεύσουν είναι τα πρώτα θύματα. Στις παραλίες και στους βράχους που(ρυπαίνονται/θα ρυπαίνονται), τα κοχύλια, οι γαρίδες και άλλα θαλασσινά(παθαίνουν/θα πάθουν) ασφυξία από το πετρέλαιο. Ορισμένα είδη μπορεί να εξαφανιστούν, οπότε άλλα ανθεκτικότερα(παίρνουν/θα πάρουν) τη θέση τους.

Περιοδικό Ερευνητές, Ανακαλύπτω τον κόσμο, Απρίλιος 2000

Β. Χρονικά επιρρήματα

Παραδείγματα

Να έρθεις **τώρα**.

Σήμερα πέρασα όμορφα.

Χτες ξύπνησα νωρίς.

Οι προηγούμενες λέξεις φανερώνουν χρόνο και απαντούν στην ερώτηση **πότε**;

Οι λέξεις αυτές λέγονται **χρονικά επιρρήματα**.

Μερικά από αυτά είναι :

Πότε; σήμερα, αύριο, τώρα, πέρσι, (ε)φέτος, κάποτε, ύστερα, κάπου κάπου, ποτέ, μετά, τότε, νωρίς, αργά, ξανά, συχνά κ.ά.

- Φράσεις που φανερώνουν χρόνο : ύστερα από χρόνια, όλη τη μέρα, κατά το μεσημέρι, σε έναν μήνα, κατά το απόγευμα, ως αύριο κ.ά.

ΑΣΚΗΣΕΙΣ

1. Στο παρακάτω κείμενο να κυκλώσετε τα χρονικά επιρρήματα. Να τα γράψετε από κάτω και να βρείτε τα αντίθετά τους.

Κάποτε άκουγα πολλές ώρες μουσική, κυρίως κάθε βράδυ στο δωμάτιό μου, πριν κοιμηθώ. Έπειτα, μου ήρθε η όρεξη να διαβάζω βιβλία αδιάκοπα. Προχτές μάλιστα, διάβασα νωρίς το απόγευμα δύο μυθιστορήματα. Δεν το έχω ξανακάνει ποτέ αυτό. Για αύριο, έχω προγραμματίσει να πάω στο βιβλιοπωλείο να αγοράσω τρία ιστορικά βιβλία. Ύστερα, θα περάσω και μια βόλτα από την ξαδέρφη μου.

.....

.....

.....

.....

Γ. Χρονικές προτάσεις

Οι δευτερεύουσες χρονικές προτάσεις φανερώνουν χρόνο, προσδιορίζουν δηλαδή χρονικά μια άλλη πρόταση και εισάγονται με τους χρονικούς συνδέσμους : όταν, σαν, ενώ, καθώς, πριν (να), μόλις, προτού, ώσπου, ωςότου, όσο που, άμα, όποτε π.χ. **Θα φύγω, όταν έρθει ο Γιάννης.**

Οι χρονικές προτάσεις χωρίζονται με κόμμα από την κύρια πρόταση.

ΑΣΚΗΣΕΙΣ

1. Να φτιάξετε χρονικές προτάσεις, συνδέοντας τις προτάσεις με τους χρονικούς συνδέσμους που νομίζετε ότι ταιριάζουν. Να κάνετε τις απαραίτητες αλλαγές.

- Θα μείνω εδώ. Θα έρθει η μητέρα.

.....

- Τρώγαμε. Χτύπησε το τηλέφωνο.

.....

- Με έπιασαν τα κλάματα. Μου είπε τα νέα.

.....

- Θα περάσω να σε δω. Θα φύγω.

.....

- Χάρηκε. Έλαβε το γράμμα της.

.....

- Περπατούσα. Πετάχτηκε μπροστά μου μια γάτα.

.....

- Θα φύγω. Θέλω να σου μιλήσω.

.....

Δ. Προθέσεις

Οι προθέσεις είναι:

α) Μονοσύλλαβες: με, σε, για, συν, ως, προς, προ, εκ, εν, εις

β) Δισύλλαβες: ανά, αντί(ς), διά, από, δίχως, επί, κατά, μετά, παρά, περί, υπέρ, υπό, χωρίς

γ) Τρισύλλαβες: ίσαμε

Οι προθέσεις μπαίνουν μπροστά από ονόματα ή επιρρήματα και φανερώνουν μαζί τους τόπο, χρόνο, αιτία, τρόπο, ποσό κτλ.

Παραδείγματα

- Έτρεμε από φόβο.
- Έρχομαι από το νησί.
- Είναι έτοιμο από χτες.
- Ήρθε κατά το βραδάκι.
- Χρωστάω ως 100 ευρώ.

Οι προθέσεις φανερώνουν :

- αιτία
- τόπο
- χρόνο
- χρόνο
- ποσό

• Πηγαίνω προς την πλατεία.	→	τόπο
• Να έρθεις με τα πόδια.	→	τρόπο

ΑΣΚΗΣΕΙΣ

1. Στις παρακάτω προτάσεις να υπογραμμίσετε τις φράσεις με προθέσεις που φανερώνουν χρόνο.

- Θα μείνω εδώ προς το παρόν.
- Από καιρό ήθελα να σου μιλήσω.
- Έφυγε για πάντα.
- Θα φτάσουμε κατά το μεσημέρι.
- Σε λίγες μέρες κλείνουν τα σχολεία.
- Θα έχει φύγει ίσαμε αύριο.

2. Να βρείτε στο παρακάτω κείμενο λέξεις, φράσεις ή προτάσεις που φανερώνουν χρόνο και να συμπληρώσετε τον πίνακα.

Τη Δευτέρα ο κ. Πέτρος ξύπνησε νωρίς. Ήπιε τον καφέ του γρήγορα κι έφυγε τρέχοντας. Μόλις έφτασε στην τράπεζα της γειτονιάς του, έκανε ανάληψη πολλών χρημάτων. Έβαλε τα χρήματα αμέσως στην τσάντα του και κατευθύνθηκε προς την αντιπροσωπεία αυτοκινήτων. Σε λίγο, καμάρωνε το καινούργιο αυτοκίνητο που βρισκόταν στη βιτρίνα του καταστήματος. Αφού έδωσε τα χρήματα, τα κλειδιά έγιναν δικά του. Η καρδιά του φτερούγιζε από χαρά. Το μεσημέρι οδηγούσε το αυτοκίνητο του σε όλους τους δρόμους της πόλης. Κατά το απόγευμα, έφτασε στο σπίτι του απόλυτα ικανοποιημένος.

Ουσιαστικά:

Επιρρήματα:

Φράσεις με πρόθεση που δηλώνουν χρόνο:

Χρονικές προτάσεις:

Ε. Διάκριση ομόηχων καταλήξεων -με, -μαι και -τε, -ται

- Τις καταλήξεις -με, -τε τις βρίσκουμε στο πρώτο και δεύτερο πρόσωπο πληθυντικού αριθμού στα ρήματα της ενεργητικής φωνής. Τότε αυτά έχουν μπροστά τους τη λέξη εμείς ή εσείς και γράφονται με έψιλον (-ε). π.χ. εμείς ακούμε, εσείς βλέπετε κ.ά.
- Την κατάληξη -μαι τη βρίσκουμε στο πρώτο πρόσωπο ενικού αριθμού στον ενεστώτα στα ρήματα της παθητικής φωνής. Τότε αυτά έχουν μπροστά τη λέξη εγώ και γράφονται με άλφα γιώτα (-αι). π.χ. εγώ κάθομαι, εγώ λούζομαι κ.ά.
- Την κατάληξη -ται τη βρίσκουμε στο τρίτο πρόσωπο του ενικού αριθμού στον ενεστώτα των ρημάτων της παθητικής φωνής. Τότε αυτά έχουν μπροστά τους τη λέξη αυτός, -ή, -ό. π.χ. αυτός κοιμάται, αυτή λούζεται κ.ά.

ΘΥΜΑΜΑΙ : το έψιλον (-ε) είναι για πολλά πρόσωπα, ενώ το άλφα γιώτα (-αι) για ένα πρόσωπο.

ΑΣΚΗΣΕΙΣ

1. Να γράψετε στα κενά τη σωστή κατάληξη (-αι, -ε).

- ❖ Αναρωτιέμ... αν βρίσκομ... άραγε στον σωστό δρόμο.
- ❖ Τα πράγματα τακτοποιούντ... σιγά σιγά.
- ❖ Μην ενοχλείτ... τον οδηγό, παρακαλώ.
- ❖ Πρέπει να κάνετ... ησυχία. Ο πατέρας σας ξεκουράζετ...
- ❖ Τους το λέμ... διαρκώς, αλλά δεν παραιτούντ... από αυτή την άποψή τους.
- ❖ Ο θόρυβος που κάνετ... είναι ενοχλητικός.
- ❖ Απαιτούμ... να μάθουμ... την αλήθεια.
- ❖ Λέγετ... ότι θα κάνουν αυξήσεις στους μισθούς.
- ❖ Θυμάτ... ότι δε μου είπε τίποτα όταν συναντηθήκαμ...
- ❖ Η μητέρα μου ακόμη αναρωτιέτ... γιατί το έκανα αυτό.
- ❖ Ήθελα να ήξερα τι σχεδιάζετ... εσείς οι δύο, που όλο μιλάτ...
- ❖ Οι δυσκολίες που προβάλλετ... μπορούν να ξεπερασούν.
- ❖ Η προσπάθεια που χρειάζετ... να καταβάλετ... είναι μεγάλη.
- ❖ Η λέξη γράφετ... με δύο λλ.
- ❖ Μην ανοίγετ... την πόρτα, αν δεν ξέρετ... ποιος είναι.
- ❖ Ποτέ δεν έρχετ... στην ώρα του.
- ❖ Δε θυμάτ... τις υποχρεώσεις του.
- ❖ Απαγορεύετ... να τρέχετ... στους χώρους του σχολείου.
- ❖ Το κρέας δε διατηρείτ... έξω από το ψυγείο.
- ❖ Μη γυμνάζεσ... εξαντλητικά.

- ❖ Μπορείτ... να γυμνάζετ... τους μυς σας με βάρη.
- ❖ Παιδιά, πρέπει να παίζουμ... χωρίς ζαβολιές για να χαιρόμαστ... το παιχνίδι μας.
- ❖ Φοβάμ... πως δε θα τα καταφέρουμ... .

ΣΤ. Σύνθεση λέξεων

- Όταν μια λέξη γίνεται από δυο ή περισσότερες λέξεις, τότε το γραμματικό αυτό φαινόμενο λέγεται **σύνθεση**.

π.χ. μαχαίρι + πιρούνι = μαχαιροπίρουνο

- Οι λέξεις που ενώνονται για να γίνουν οι σύνθετες λέξεις, λέγονται **απλές λέξεις ή συνθετικά**.

π.χ. Στη λέξη μαχαιροπίρουνο τα συνθετικά είναι οι λέξεις μαχαίρι και πιρούνι. Η λέξη μαχαίρι είναι το **α΄ συνθετικό** και η λέξη πιρούνι είναι το **β΄ συνθετικό**.

Η καινούρια λέξη που σχηματίζεται, η σύνθετη, γράφεται με τους παρακάτω τρόπους:

1. Στην περίπτωση που δεν έχουμε καμία αλλαγή, ενώνουμε τις δυο λέξεις και σχηματίζουμε τη σύνθετη. π.χ. παρά + τηρώ = παρατηρώ
2. Στην περίπτωση που έχουμε αλλαγή, αυτή είναι πολύ μικρή και δεν την καταλαβαίνουμε σχεδόν. Απλώς φεύγει η κατάληξη της πρώτης λέξης και στη θέση της μπαίνει το ο.

π.χ. μπαλκόνι + πόρτα = μπαλκονόπορτα

άνεμος + μύλος = ανεμόμυλος

Σύνθετες λέξεις με το ξε- και το στερητικό α-

Οι λεξούλες ξε- και α- λέγονται μόρια και τις χρησιμοποιούμε για να φτιάξουμε σύνθετες λέξεις που θα είναι αντίθετες από τις αρχικές ή για να δώσουμε **πολλή έμφαση και να τονίσουμε** τη σημασία της αρχικής λέξης.

π.χ. βάφω - ξεβάφω, πουλώ - ξεπουλώ

Το α- το χρησιμοποιούμε για να φτιάξουμε **μόνο αντίθετες λέξεις**, οι οποίες μάλιστα θα στερούν τη σημασία της αρχικής λέξης. Γι' αυτό το λόγο λέγεται και **στερητικό α**. Αν η λέξη που θα ενωθεί με το α- αρχίζει από σύμφωνο, τότε γράφουμε μόνο το α-. Αν αρχίζει από φωνήεν, τότε γράφουμε αν.

π.χ. γνωστός - άγνωστος, ήσυχος - ανήσυχος

Άλλα μόρια είναι: αμφι-, αρχι-, δια-, διχι-, δυσ-, εισ-, εκ-, εξ-, εν-, επι-, ευ-, ημι-, ομο-, περι-, συν-, τηλε-, υπο-

Πολλές φορές όταν μιλάμε και όταν γράφουμε και θέλουμε να δώσουμε ένα χαρακτηριστικό κάποιου προσώπου, ζώου ή πράγματος, ενώνουμε δύο ή και περισσότερες λέξεις, από αυτές που το περιγράφουν, σε μία. Η καινούργια αυτή λέξη που προέρχεται από την ένωση πολλών λέξεων λέγεται σύνθετη λέξη. Έτσι κάποιον που έχει μαύρα μάτια, τον λέμε **μαυρομάτη**, κάποιον που έχει **μακριά μαλλιά**, τον λέμε **μακρυμάλλη** κλπ.

ΑΣΚΗΣΕΙΣ

1. Να γράψετε πώς λέγονται με μια λέξη.

στενός + μακρύς =

άσπρος + μαύρος =

νύχτα + λουλούδι =

συν + χρόνος =

εν + πιστός =

συν + λέγω =

α + πειθαρχία =

αντί + δήμαρχος =

εκ + δρόμος =

λάδι + λεμόνι =

2. Να βρείτε τα συνθετικά των παρακάτω λέξεων.

απρόσεχτος

συμμαθητής

ανίκανος

περιβάλλον

αγριόγατος

υπαρχηγός

ΛΕΞΙΛΟΓΙΚΕΣ ΑΣΚΗΣΕΙΣ

1. Να εντοπίσετε την οικογένεια της λέξης περιβάλλον.

απλές:.....

.....

σύνθετες:.....

.....

.....

2. Να γράψετε συνώνυμα της λέξης περιβάλλον ή περιβάλλω.

.....

.....

3. Να φτιάξετε το λεξικό του περιβάλλοντος.

Α:.....απόβλητα,.....

.....

Β:.....

.....

Γ:.....

Δ:.....

Ε:.....

.....

Ζ:.....

Η:.....

.....

Θ:.....

.....

.....

Ι:.....

.....

.....

Κ:.....

.....

Λ:.....

.....

Μ:.....

.....

Ν:.....

.....

.....

Ξ:.....

.....

.....

Ο:.....

 Π:.....

 Ρ:.....

 Σ:.....

 Τ:.....

 Υ:.....

 Φ:.....

 Χ:.....

 Ψ:.....

 Ω:.....

4. Να συμπληρώσετε τα κενά στο κείμενο με την κατάλληλη λέξη από το πλαίσιο.

μη ανανεώσιμες, ηλιακή ενέργεια, αιολική ενέργεια, πετρέλαιο, καθαρή, άνθρακας, ανανεώσιμες, όμορφη

Οι _____ μορφές ενέργειας είναι οι μορφές ενέργειας που δεν τελειώνουν ποτέ, ενώ οι _____ είναι αυτές που σύντομα θα εξαντληθούν και δε θα υπάρχουν στον πλανήτη. Αν οι πόλεις μας βασίζονταν σε _____ πηγές ενέργειας, όπως είναι η _____, που παράγεται από την εκμετάλλευση του ήλιου, ή η _____, που παράγεται από την εκμετάλλευση του ανέμου, δε θα χρειαζόταν να καίμε ορυκτά καύσιμα, όπως _____ ή _____. Έτσι, θα καταφέραμε να διατηρήσουμε την ατμόσφαιρα πιο _____, αλλά και τη φύση πιο _____.

ΕΝΟΤΗΤΑ 2

Η ΖΩΗ ΣΤΗΝ ΠΟΛΗ

Α. Οι εγκλίσεις των ρημάτων

Εγκλίσεις λέγονται οι διάφορες μορφές που παίρνει το ρήμα για να φανερώσει αυτό που θέλει να εκφράσει το υποκείμενο.

Οι εγκλίσεις είναι τρεις: η οριστική, η υποτακτική και η προστατική.

Η οριστική

- Φανερώνει κάτι το πραγματικό, το βέβαιο.

π.χ. Ο Γιώργος έφυγε.
Η μητέρα μαγειρεύει.
Το νερό ζεστάθηκε.

- Τα ρήματα που βρίσκονται σε οριστική έγκλιση δέχονται άρνηση δε(ν).

Η υποτακτική

- Φανερώνει κάτι που θέλουμε ή περιμένουμε να γίνει.

π.χ. Ας πάμε μια βόλτα.
Όταν φτάσω στο σπίτι, θα σου τηλεφωνήσω.

- Σχηματίζεται παίρνοντας μπροστά από το ρήμα ένα από τα μόρια ας, να ή έναν από τους συνδέσμους για να, όταν, αν κ.ά. ή το απαγορευτικό μη(ν).
- Έχει τρεις χρόνους: ενεστώτα, αόριστο και παρακείμενο και τρεις χρονικές βαθμίδες αντίστοιχα: εξακολουθητική, συνοπτική, συντελεσμένη.

π.χ.	Ενεργητική φωνή	Παθητική φωνή
Ενεστώτας / εξακολουθητική :	να δένω	να δένομαι
Αόριστος / συνοπτική :	να δέσω	να δεθώ
Παρακείμενος / συντελεσμένη:	να έχω δέσει	να έχω δεθεί

Η προστατική

- Φανερώνει προσταγή, παράκληση ή ευχή.

π.χ. Τρέξε γρήγορα.
Φέρε μου ένα ποτήρι νερό, σε παρακαλώ.
Πήγαινε στο καλό, γιε μου.

- Έχει δύο χρόνους : ενεστώτα και αόριστο και δύο χρονικές βαθμίδες αντίστοιχα: εξακολουθητική και συνοπτική.
- Έχει δύο πρόσωπα : το δεύτερο και το τρίτο.
- Το τρίτο πρόσωπο σχηματίζεται περιφραστικά και συμπληρώνεται από την υποτακτική: ας/να δένει, ας/να δέσει.

π.χ.	Ενεργητική φωνή		Παθητική φωνή	
	Ενεστώτας	Αόριστος	Ενεστώτας	Αόριστος
β' πρόσωπο	δένε	δέσε	(δένου)	δέσου
	δένετε	δέστε	δένεστε	δεθείτε

- Ως εγκλίσεις λογαριάζονται επίσης το **απαρέμφατο** και η **μετοχή**.

Το απαρέμφατο

- Είναι ένας άκλιτος ρηματικός τύπος που χρησιμεύει για να σχηματίζονται οι συντελεσμένοι χρόνοι του ρήματος (Παρακείμενος, Υπερσυντέλικος, Συντελεσμένος Μέλλοντας).

π.χ.	Ενεργητική φωνή	Παθητική φωνή
Παρακείμενος :	έχω <u>δέσει</u>	έχω <u>δεθεί</u>
Υπερσυντέλικος :	είχα <u>δέσει</u>	είχα <u>δεθεί</u>
Συντελ. μέλλοντας :	θα έχω <u>δέσει</u>	θα έχω <u>δεθεί</u>

- Απαρέμφατο έχει μόνο ο αόριστος της ενεργητικής και της παθητικής φωνής.

Η μετοχή

- Είναι ένας ρηματικός τύπος που άλλοτε μοιάζει με επίρρημα και είναι **άκλιτος** (π.χ. δένοντας, πετώντας) και άλλοτε μοιάζει με επίθετο και είναι **κλιτός** (π.χ. δεμένος, -η, -ο).

B. Προστακτική αορίστου ενεργητικής και παθητικής φωνής

- Η προστακτική αορίστου έχει δύο πρόσωπα, β' ενικό και β' πληθυντικό. Οι καταλήξεις της ενεργητικής φωνής είναι -ε, -τε αντίστοιχα, ενώ της παθητικής -ου, -είτε.

Παραδείγματα

- δέσε - δέστε (προστακτική ενεργ. φωνής)
- δέσου - δεθείτε (προστακτική παθ. φωνής)

- Η προστακτική του αορίστου των απλών και σύνθετων ρημάτων σχηματίζεται χωρίς την αύξηση.

Παραδείγματα

- πιάσε, δώσε
- παράγγειλε και όχι παρήγγειλε
- αντίγραψε και όχι αντέγραψε

Προσοχή στην ορθογραφία

- Το β' πληθυντικό πρόσωπο της προστακτικής του ενεργητικού αορίστου των ρημάτων της β' συζυγίας τελειώνει σε -ήστε (η παραλήγουσα γράφεται με η [ήτα]).

Παραδείγματα

τηλεφωνήστε (τηλεφωνώ), κρατήστε (κρατώ), προχωρήστε (προχωρώ) κλπ.

- Το β' πληθυντικό πρόσωπο της προστακτικής του ενεργητικού αορίστου των ρημάτων σε -ίζω τελειώνει σε -ίστε (η παραλήγουσα γράφεται με ι [γιώτα]).

Παραδείγματα

ζυγραφίστε (ζυγραφίζω), καθαρίστε (καθαρίζω), ζυγίστε (ζυγίζω) κλπ.

ΣΗΜΕΙΩΣΗ

Τα ρήματα σε -είζω, -οίζω, -ύζω διατηρούν τα ει, οι, υ στην προστακτική του ενεργητικού αορίστου.

Παραδείγματα

δανείστε (δανείζω) κλπ.

αθροίστε (αθροίζω) κλπ.

κατακλύστε (κατακλύζω) κλπ.

- Το β' πληθ. πρόσωπο της προστακτικής του παθητικού αορίστου τελειώνει σε -είτε (η παραλήγουσα γράφεται με ει [έψιλον γιώτα]).

Παραδείγματα

δεθείτε (δένομαι), ντυθείτε (ντύνομαι), αγαπηθείτε (αγαπιέμαι) κλπ.

- Το β' πρόσωπο της προστακτικής του ενεργητικού αορίστου των ανώμαλων ρημάτων βγαίνω, μπαίνω, βρίσκω, βλέπω, λέω και πίνω είναι μονοσύλλαβο και γράφεται με ε (έψιλον).

Παραδείγματα

βγες (βγαίνω), μπες (μπαίνω), βρες (βρίσκω), δες (βλέπω), πες (λέω), πιας (πίνω).

ΑΣΚΗΣΕΙΣ

1. Δίπλα από κάθε πρόταση να σημειώσετε ένα Ο για την οριστική, ένα Υ για την υποτακτική και ένα Π για την προστακτική.

- Το τρένο αναχώρησε. ()
- Ο Γιάννης γελάει. ()
- Φύγε μακριά. ()
- Φάε το ψωμί. ()
- Δε θέλω τίποτα άλλο. ()
- Σκύψε. ()
- Όταν έρθεις. ()
- Ας φύγουμε. ()
- Δέσε το καλά. ()
- Αν μ' αγαπάς. ()
- Ας αρχίσει. ()
- Ο ήλιος λάμπει. ()
- Να ξυπνάμε. ()
- Ο Γιώργος προσέχει. ()
- Ας πάμε. ()
- Γράφω τις προτάσεις. ()

2. Να ξαναγράψετε τις παρακάτω προτάσεις μεταφέροντας τα ρήματα πρώτα στην υποτακτική ίδιου προσώπου και χρόνου και έπειτα στην προστακτική στο β' ενικό πρόσωπο ίδιου χρόνου.

- Πλένω τα χέρια μου.

.....
.....

- Κοιμάμαι νωρίς.

.....
.....

- Μαγειρεύω για όλους.

.....
.....

- Κατεβαίνω με προσοχή τις σκάλες.

.....
.....

- Ντύνομαι όμορφα.

.....

- Προσέχω στο δρόμο.

.....

3. Να κίνετε το ρήμα σκουπίζω στους παρακάτω χρόνους και εγκλίσεις.

Ενεστώτας			Παρατατικός
Οριστική	Υποτακτική	Προστακτική	Οριστική
.....			
.....			
.....			
.....			
.....			
.....			

4. Να κίνετε το ρήμα ντύνομαι στον Ενεστώτα και στον Παρατατικό στην Οριστική, Υποτακτική και Προστακτική.

Ενεστώτας			Παρατατικός
Οριστική	Υποτακτική	Προστακτική	Οριστική
.....			
.....			
.....			
.....			
.....			
.....			

5. Να συμπληρώσετε τα κενά στον παρακάτω πίνακα, όπως το παράδειγμα.

ΣΥΝΟΠΤΙΚΗ ΠΡΟΣΤΑΚΤΙΚΗ	ΣΥΝΟΠΤΙΚΗ ΥΠΟΤΑΚΤΙΚΗ	ΟΡΙΣΤΙΚΗ ΕΝΕΣΤΩΤΑ
Μαζευτείτε	Να μαζευτείτε	Μαζεύετε
Οργανωθείτε		
Πιάσε		
Παίξτε		
Φώναξε		
Πρόλαβε		
Κυνηγήστε		
Σκέψου		
Ρίξτε		
Μετακινήσου		

6. Να μεταφέρετε τα παρακάτω ρήματα από την εξακολουθητική προστακτική στην συνοπτική προστακτική, όπως στο παράδειγμα.

Εξακολουθητική προστακτική	Συνοπτική προστακτική
δημιουργείτε	δημιουργήστε
δικαιολογείτε	
πληροφορείτε	
επιθυμείτε	
επιχειρείτε	
αδιαφορείτε	
προσπαθείτε	
φορολογείτε	
τιμωρείτε	

7. Να γράψετε τα παρακάτω ρήματα παθητικής φωνής στο β' ενικό και στο β' πληθυντικό πρόσωπο της συνοπτικής προστακτικής, όπως στο παράδειγμα.

ΕΝΕΣΤΩΤΑΣ	Προστακτική	
	β' ενικό	β' πληθυντικό
κοιμούμαι	κοιμήσου	κοιμηθείτε
διηγούμαι		
προηγούμαι		
συνεννοούμαι		
εισηγούμαι		
δικαιολογούμαι		
απολογούμαι		
στερούμαι		
ωφελοúμαι		

8. Να γράψετε το β' ενικό και το β' πληθυντικό πρόσωπο της εξακολουθητικής προστακτικής και της συνοπτικής των παρακάτω ρημάτων.

• κυβερνώ	Εξακολουθητική : κυβέρνα κυβερνάτε	Συνοπτική : κυβέρνησε κυβερνήστε
• χτυπώ	Εξακολουθητική:	Συνοπτική:
• γλεντώ	Εξακολουθητική:	Συνοπτική:
• τρυπώ	Εξακολουθητική:	Συνοπτική:
• τηλεφωνώ	Εξακολουθητική:	Συνοπτική:
• μετρώ	Εξακολουθητική:	Συνοπτική:
• κυνηγώ	Εξακολουθητική:	Συνοπτική:
• ξενυχτώ	Εξακολουθητική:	Συνοπτική:
• τιμώ	Εξακολουθητική :	Συνοπτική:
• απαντώ	Εξακολουθητική:	Συνοπτική:
• νικώ	Εξακολουθητική:	Συνοπτική:
• ρωτώ	Εξακολουθητική:	Συνοπτική:
• χαιρετώ	Εξακολουθητική :	Συνοπτική:

9. Να συμπληρώσετε τα κενά των παρακάτω μετοχών με ο ή ω.

νικώντας	ενδιαφερ.....μενος	λερ.....μένος
τολμ.....ντας	τιμ.....μενος	πληγ.....μένος
προσδοκ.....μενος	ακούγ.....ντας	λούζ.....ντας
εμπορευ.....μενος	βλέπ.....ντας	απλ.....μένος
κάν.....ντας	ξεχν.....ντας	σιδερ.....μένος
γελ.....ντας	τραγουδ.....ντας	ιδ.....μένος

Γ. Επίθετα σε -ης, -ης, -ες

- Τα επίθετα σε -ης, -ης, -ες κλίνονται με τον ίδιο τρόπο στο αρσενικό και το θηλυκό γένος.
- Η γενική του ενικού αριθμού και στα τρία γένη δε χρησιμοποιείται συχνά.
- Όμοια με τα επίθετα αυτά κλίνονται και τα παροξύτονα σε -ώδης (π.χ. ο δασώδης, ο ελώδης, ο θορυβώδης), τα οποία στη γενική του πληθυντικού κατεβάζουν τον τόνο στη λήγουσα (π.χ. των δασωδών, των ελωδών, των θορυβωδών).
- Τα επίθετα **ευγενής** και **συγγενής**, όταν χρησιμοποιούνται ως ουσιαστικά (στο αρσενικό γένος), σχηματίζουν τη γενική του ενικού σε -η : του ευγενή, του συγγενή.

Παράδειγμα κλίσης επιθέτων σε -ης, -ης, -ες

Αρσενικό - Θηλυκό			Ουδέτερο
Ενικός αριθμός			
Ονομ.	ο/η	επιμελής	το επιμελές
Γεν.	(του/της	επιμελούς/ επιμελή)	(του επιμελούς / επιμελή)
Αιτ.	τον/την	επιμελή	το επιμελές
Κλητ.		(επιμελή)	(επιμελή)
Πληθυντικός αριθμός			
Ονομ.	οι	επιμελείς	τα επιμελή
Γεν.	των	επιμελών	των επιμελών
Αιτ.	τους/τις	επιμελείς	τα επιμελή
Κλητ.		(επιμελείς)	(επιμελείς)

ΑΣΚΗΣΕΙΣ

1. Να συμπληρώσετε τα κενά των παρακάτω προτάσεων βάζοντας τα επίθετα των παρενθέσεων στον κατάλληλο τύπο.

- Η γυμναστική σε βοηθάει να έχεις ένα υγιές (υγιής) σώμα.
- Τα ρούχα αυτά είναι ιδανικά για μια (αξιοπρεπής) εμφάνιση.
- Οι (επιμελής) μαθητές ανταμείβονται.
- Δε μου αρέσουν τα (διαφανής) υφάσματα.
- Δεν άντεξε τους (συνεχής) καβγάδες και έφυγε.
- Είναι μέλος μιας (διεθνής) οργάνωσης.

2. Να αντιστοιχίσετε τα παρακάτω επίθετα με τα ουσιαστικά που ταιριάζουν.

πολυτελής	•	οικογένεια
δασωδών	•	αποτελέσματα
πολυμελής	•	ξενοδοχείο
σαφείς	•	θόρυβος
διαρκής	•	οδηγίες
λεπτομερή	•	εκτάσεων

Δ. Θηλυκά ουσιαστικά σε -ος

- Τα θηλυκά ουσιαστικά σε -ος είναι οξύτονα, παροξύτονα και προπαροξύτονα.
- Τα οξύτονα και τα παροξύτονα θηλυκά σε -ος τονίζονται σε όλες τις πτώσεις του ενικού και του πληθυντικού αριθμού όπου και στην ονομαστική του ενικού αριθμού.
- Τα προπαροξύτονα θηλυκά σε -ος κατεβάζουν τον τόνο στην παραλήγουσα στη γενική του ενικού και του πληθυντικού αριθμού και στην αιτιατική του πληθυντικού αριθμού

Παραδείγματα κλίσης θηλυκών ουσιαστικών σε -ος

	Οξύτονα	Παροξύτονα	Προπαροξύτονα
Ενικός αριθμός			
Ονομ.	η οδός	η λεωφόρος	η μέθοδος
Γεν.	της οδού	της λεωφόρου	της μεθόδου
Αιτ.	την οδό	την λεωφόρο	τη μέθοδο
Κλητ.	(οδέ)	(λεωφόρε)	(μέθοδε)
Πληθυντικός αριθμός			
Ονομ.	οι οδοί	οι λεωφόροι	οι μέθοδοι
Γεν.	των οδών	των λεωφόρων	των μεθόδων
Αιτ.	τις οδούς	τις λεωφόρους	τις μεθόδους
Κλητ.	(οδοί)	(λεωφόροι)	(μέθοδοι)

ΑΣΚΗΣΕΙΣ

1. Να συμπληρώσετε τα κενά των παρακάτω προτάσεων βάζοντας τα ουσιαστικά που βρίσκονται σε παρένθεση στην κατάλληλη πτώση.

- α) Η ιωνική ήταν μια από τις κυριότερες διαλέκτους της αρχαίας ελληνικής γλώσσας. (διάλεκτος)
- β) Η πόρτα της είναι πάντα ανοιχτή. (είσοδος)
- γ) Οι του κειμένου είναι τέσσερις. (παράγραφος)
- δ) Χθες ολοκληρώθηκε η καταμέτρηση των (ψήφος)
- ε) Οι τροχονόμοι διευκολύνουν την κίνηση στις (λεωφόρος)
- στ) Βγείτε ήρεμα από την κινδύνου. (έξοδος)

2. Να γράψετε τα παρακάτω ουσιαστικά στον άλλο αριθμό.

- α) της ηπείρου → των ηπείρων
- β) οι θαλαμηγοί →
- γ) η διαγώνιος →
- δ) των επετείων →
- ε) της περιμέτρου →
- στ) των εφόδων →

3. Να σχηματίσετε φράσεις μεταφέροντας το δεύτερο ουσιαστικό στη γενική πτώση.

- α) η όαση - η έρημος → η όαση της ερήμου
- β) οι ακτές - οι χερσόνησοι →
- γ) η εφαρμογή - η μέθοδος →
- δ) τα μέρη - οι παράγραφοι →
- ε) η δουλειά - η νηπιαγωγός →
- στ) τα κοστούμια - οι ηθοποιοί →

4. Να συμπληρώσετε τα κενά των παρακάτω προτάσεων με τα ουσιαστικά και τα επίθετα που βρίσκονται στις παρενθέσεις.

- α) Για την κατασκευή της (λεωφόρος) έγιναν (ακριβής) μετρήσεις.
- β) Στο (διεθνής) ιατρικό συνέδριο συζητήθηκαν όλες οι νέες (μέθοδος) χειρουργικής.
- γ) Να αριθμήσετε τις (παράγραφος) του κειμένου και να κλείνετε όλα τα (τριγενής) και δικατάληκτα επίθετα.
- δ) Η Μαίρη σημειώνει (συνεχής) (πρόοδος) στα μαθηματικά.

5. Να συμπληρώσετε τα κενά με το σωστό τύπο των επιθέτων.

- Τα (πετρώδης) εδάφη δεν μπορούν να καλλιεργηθούν.
- Η αποτυχία της ομάδας ήταν (παταγώδης).
- Το (βροντώδης) της φωνής του με τρόμαξε.
- Τα (λοιμώδης) νοσήματα είναι επικίνδυνα.
- Οι μαθητές του δημοτικού σχολείου φοιτούν στη (στοιχειώδης) εκπαίδευση.
- Είμαι το τελευταίο παιδί μιας (εξαμελής) οικογένειας.

6. Να κλίνετε τα παρακάτω ουσιαστικά.

Ενικός αριθμός			
Όνομ.	η παράγραφος	η πρόοδος	η είσοδος
Γεν.			
Αιτ.			
Κλητ.			

Πληθυντικός αριθμός			
Όνομ.			
Γεν.			
Αιτ.			
Κλητ.			

7. Να κλίνετε τα παρακάτω επίθετα.

Ενικός αριθμός			
	Αρσενικό	Θηλυκό	Ουδέτερο
Ονομ.	ο ασθενής	η ασθενής	το ασθενές
Γεν.			
Αιτ.			
Κλητ.			
Πληθυντικός αριθμός			
Ονομ.			
Γεν.			
Αιτ.			
Κλητ.			

Ε. ΑΡΙΘΜΗΤΙΚΑ

Οι λέξεις που δηλώνουν διάφορα μεγέθη (ποσά) ή εκφράζουν αριθμητικές σχέσεις ονομάζονται **αριθμητικά**.

π.χ. **Πρώτος** μήνας του έτους είναι ο Ιανουάριος.

Στις παρελάσεις τα δημοτικά σχολεία παρελαύνουν συνήθως σε **τριάδες**, ενώ τα σχολεία της μέσης εκπαίδευσης σε **τετράδες**.

Τα αριθμητικά υποδιαιρούνται σε :

- **αριθμητικά επίθετα**
 - **απόλυτα** : ένα, δύο, τρία
 - **τακτικά** : πρώτος, δεύτερος, τρίτος
 - **πολλαπλασιαστικά** : διπλός, τριπλός
 - **αναλογικά** : διπλάσιος, τριπλάσιος
- **αριθμητικά ουσιαστικά**
 - σε **-άδα** (δυάδα, τριάδα)
 - σε **-αριά** (δεκαριά)

Αριθμητικά επίθετα

- Τα απόλυτα αριθμητικά φανερώνουν τον αριθμό των προσώπων, ζώων ή πραγμάτων από τα οποία αποτελείται ένα σύνολο.

π.χ. Το σχολείο μας έχει έξι τάξεις.

Πώς κλίνονται τα απόλυτα αριθμητικά;

Τα απόλυτα αριθμητικά **δύο** και **από το πέντε ως το εκατό ΔΕΝ** κλίνονται.

Τα απόλυτα αριθμητικά που δηλώνουν εκατοντάδες (διακόσια) έχουν τρία γένη και κλίνονται μόνο στον πληθυντικό αριθμό, σύμφωνα με τα επίθετα που έχουν τις ίδιες καταλήξεις.

Τα απόλυτα αριθμητικά **ένας - μία - ένα, τρεις - τρία και τέσσερις - τέσσερα** κλίνονται.

- Τα τακτικά αριθμητικά σημαίνουν τη θέση που παίρνει κάτι μέσα σε μια σειρά όμοιων πραγμάτων. Λήγουν σε **-ος, -η, -ο** και κλίνονται όπως τα αντίστοιχα επίθετα.

π.χ. Ο Δεκέμβριος είναι ο **δωδέκατος** μήνας του χρόνου.

- Τα πολλαπλασιαστικά αριθμητικά δηλώνουν από πόσα απλά μέρη αποτελείται ένα πράγμα. Λήγουν σε **-πλος, -πλη, -πλο** και ακολουθούν την κλίση των επιθέτων σε **-ος, -η, -ο**,

π.χ. Αυτός ο κόμπος στο σχοινί είναι **τριπλό**.

- Τα αναλογικά αριθμητικά δηλώνουν πόσες φορές ένα μέγεθος (ποσό) είναι μεγαλύτερο από ένα άλλο μέγεθος. Λήγουν σε -πλάσιος, -πλάσια, -πλάσιο και κλίνονται σύμφωνα με τα προπαροξύτονα επίθετα σε -ος, -η, -ο, π.χ. Ο Γιάννης έτρεξε μια απόσταση **διπλάσια** από το Γιώργο.

Μισός, μισή, μισό.

Το επίθετο μισός, μισή, μισό παράγεται από το αρχαίο **ήμισι**, γι' αυτό στη σύνθεση με τα αριθμητικά κάνει π.χ. **δυόμισι, τρεισήμισι, κ.ά.**

ΑΣΚΗΣΕΙΣ

1. Να συμπληρώσετε τον παρακάτω πίνακα, με τα αριθμητικά που λείπουν.

Απόλυτα	Τακτικά	Πολλαπλασιαστικά	Αναλογικά	Περίληπτικά	
	-(τ)ος, -(α)η, (τ)ο	-πλός, -πλή, -πλό	-πλάσιος, -α, -ο	-αριά	-άδα
δύο					
.....	τρίτος				
.....			τετραπλάσιος		
.....					πεντάδα
έξι					
.....	έβδομος				
.....					οχτάδα
.....			εννιαπλάσιος		
.....		δεκαπλός		δεκαριά	
.....	ενδέκατος				
δώδεκα					

2. Να συμπληρώσετε ολογράφως τα αριθμητικά στις παρακάτω προτάσεις.

- Εγώ είμαι (13) χρονών.
- Η εβδομάδα έχει (7) ημέρες και ο μήνας έχει (30) ή (31) ημέρες.
- Η μητέρα μου είναι (28) χρονών και ο πατέρας μου (37) χρονών.
- Ο παππούς έχει στο περιβόλι του (255) καρυδιές.
- Η γιαγιά μου είναι (87) χρονών.
- Ο χρόνος έχει (4) εποχές και (12) μήνες.

3. Να αντικαταστήσετε τους παρακάτω αριθμούς με τα αντίστοιχα αριθμητικά.

(1,5) χρόνος

(1,5) κιλό

(1,5) ώρα

(1,5) πόντος

(2,5) μέτρα

(3,5) χρόνια

(3,5) μήνες

(2,5) χιλιάδες

(4,5) χιλιόμετρα

(1,5) φορά

(5,5) στρέμματα

(5,5) μέρες

ΛΕΞΙΛΟΓΙΚΕΣ ΑΣΚΗΣΕΙΣ

1. Να γράψετε συνώνυμα της λέξης οδός.

.....
.....

2. Να γράψετε πώς λέγεται.

- δημόσιος επαρχιακός δρόμος
- δρόμος πλατύς έξω από τις πόλεις κατασκευασμένος έτσι ώστε να επιτρέπει τη γρήγορη κίνηση των αυτοκινήτων
- αυτοκινητόδρομος που συνδέει τις βασικές πόλεις και τους συγκοινωνιακούς κόμβους μιας χώρας
- μεγάλη συγκοινωνιακή οδός
- σύντομος δρόμος που περιβάλλει μια πόλη ή περιοχή
- δρόμος στρωμένος με κατεργασμένες πέτρες ή πλάκες.....
- δρόμος στρωμένος με πέτρες, συνήθως ακατέργαστες.....
- δρόμος που δεν οδηγεί σε άλλο δρόμο.....
- στενός και ανώμαλος δρόμος, βατός μόνο από ανθρώπους ή ζώα, κυρίως σε αγροτική ή ορεινή περιοχή.....
- δύσβατο μονοπάτι.....
- πηγαίνω κάπου επιβαίνοντας σε αυτοκίνητο.....
- ενώ πηγαίνει κανείς κάπου.....
- στη μέση του δρόμου

3. Να συμπληρώσετε τα κενά με τις λέξεις που υπάρχουν στην παρένθεση.

(δρόμος, άνοδος, κάθοδος, οδός, οδός, ποδηλατόδρομος, λεωφορειόδρομος, άσφαλτος, ίσιωμα, σταυροδρόμι, ανισόπεδη διάβαση, πεζοδρόμιο, οδοδείκτης)

Ξεκινήσαμε μια περιήγηση στους της πόλης. Η Πανεπιστημίου ήταν ενώ η Σταδίου Υπήρχε για τα λεωφορεία και ένας για τους ποδηλάτες. Είχε πολλή κίνηση. Οι πεζοί περπατούσαν τότε στα και τότε στην Μπορέσαμε και πατήσαμε λίγο το γκάζι μόλις βγήκαμε στο Αναγκαστήκαμε να περάσουμε την για να αποφύγουμε την κίνηση. Παρατήρησα ότι σε πολλά υπήρχαν για να μπορούμε να προσανατολιστούμε.

4. Να γράψετε υποκοριστικά της λέξης δρόμος.

.....
.....
.....

5. Να γράψετε τι σημαίνουν οι λέξεις. Να συμβουλευτείτε το λεξικό σας.

οδοιπορία :
οδομαχία :
οδοποιία :
οδόσημο :
οδόφραγμα :

ΕΝΟΤΗΤΑ 4

ΤΑ ΖΩΑ ΠΟΥ ΖΟΥΝ ΚΟΝΤΑ ΜΑΣ

Α. Τα επίθετα και οι παθητικές μετοχές

Επίθετα λέγονται οι λέξεις που συνοδεύουν κάποιο ουσιαστικό και του προσδίδουν κάποια ιδιότητα.

π.χ. ο καλός μαθητής, η έξυπνη άσκηση, το ξύλινο θρανίο.

Οι **παθητικές μετοχές**, που σχηματίζονται απ' το θέμα ενός ρήματος και την κατάληξη **-μένος, -μένη, -μένο**, χρησιμοποιούνται και κλίνονται όπως τα επίθετα.

π.χ. ο διαβασμένος μαθητής, η κεντημένη φούστα, το γραμμένο τετράδιο.

Τα επίθετα και οι παθητικές μετοχές έχουν τρία γένη :

αρσενικό	Θηλυκό	ουδέτερο
ο καλός	η καλή	το καλό
ο έξυπνος	η έξυπνη	το έξυπνο
ο ξύλινος	η ξύλινη	το ξύλινο

- Το επίθετο συμφωνεί με το ουσιαστικό ακόμα και στην **πτώση** και στον **αριθμό**.

π.χ. Είδα πολλά τρένα - όχι πολλών τρένα ή πολύ τρένα

- Τα επίθετα κλίνονται όπως και τα ουσιαστικά που έχουν ίδιες καταλήξεις.

π.χ. το γρήγορ -ος	κλίνεται σαν το ανθόκηπ -ος
το γρήγορ -η	κλίνεται σαν το άνοιξ -η
το γρήγορ -ο	κλίνεται σαν το σύννεφ -ο

- Τα επίθετα σε όλες τις πτώσεις **κρατάνε τον τόνο** στην ίδια συλλαβή που τονίζεται η **ονομαστική ενικού** (δηλ. δε μετακινούν τον τόνο τους στις διάφορες πτώσεις)

π.χ. ο γρήγορος, του γρήγορου, των γρήγορων, τους γρήγορους

η έτοιμη, της έτοιμης, οι έτοιμες, τις έτοιμες

Εξαιρούνται τα επίθετα που χρησιμοποιούνται ως **ουσιαστικά**: αυτά μετακινούν τον τόνο τους :

π.χ. το ύψος της καθέτου - η έκταση της ερήμου (= ουσιαστικά)

το μήκος της κάθετης γραμμής - η ησυχία της έρημης πόλης (= επίθετα)

Επίθετα σε -ός, -ή, -ό Οξύτονα

ο καλός, η καλή, το καλό

Ενικός αριθμός							Κλίνονται όμοια :
Ον.	ο	καλ-ός	η	καλ-ή	το	καλ-ό	
Γεν.	του	καλ-ού	της	καλ-ής	του	καλ-ού	
Αιτ.	το(ν)	καλ-ό	τη(ν)	καλ-ή	το	καλ-ό	
Κλ.	--	καλ-έ	--	καλ-ή	--	καλ-ό	
Πληθυντικός αριθμός							
Ον.	οι	καλ-οί	οι	καλ-ές	τα	καλ-ά	καθαρός, καθαρή, καθαρό δυνατός, δυνατή, δυνατό σκοτεινός, σκοτεινή, σκοτεινό τυχερός, τυχερή, τυχερό ταπεινός, ταπεινή, ταπεινό δροσερός, δροσερή, δροσερό χαμηλός, χαμηλή, χαμηλό σοφός, σοφή, σοφό δειλός, δειλή, δειλό, και τα σε -ικός, -ινός, -ωπός, -ερός, -ηρός, -υρός, -ητός, -ιστός, -ωτός, -ιακός, -ειακός
Γεν.	των	καλ-ών	των	καλ-ών	των	καλ-ών	
Αιτ.	τους	καλ-ούς	τις	καλ-ές	τα	καλ-ά	
Κλ.	--	καλ-οί	--	καλ-ές	--	καλ-ά	

Επίθετα σε -ος, -η, -ο (Προπαροξύτονα)

ο ήσυχος, η ήσυχη, το ήσυχο

Ενικός αριθμός							Κλίνονται όμοια :
Ον.	ο	ήσυχ-ος	η	ήσυχ-η	το	ήσυχ-ο	
Γεν.	του	ήσυχ-ου	της	ήσυχ-ης	του	ήσυχ-ου	
Αιτ.	το(ν)	ήσυχ-ο	τη(ν)	ήσυχ-η	το	ήσυχ-ο	
Κλ.	--	ήσυχ-ε	--	ήσυχ-η	--	ήσυχ-ο	
Πληθυντικός αριθμός							
Ον.	οι	ήσυχ-οι	οι	ήσυχ-ες	τα	ήσυχ-α	και τα παροξύτονα σε -ος, -η, -ο (μαύρος, -η, -ο, άσπρος, -η, -ο, σκούρος, -η, -ο) και τα σε -τος (πρώτος) και -άτος (αφράτος)
Γεν.	των	ήσυχ-ων	των	ήσυχ-ων	των	ήσυχ-ων	
Αιτ.	τους	ήσυχ-ους	τις	ήσυχ-ες	τα	ήσυχ-α	
Κλ.	--	ήσυχ-οι	--	ήσυχ-ες	--	ήσυχ-α	

Επίθετα σε -ος, -α, ο (Παροξύτονα)

ο ωραίος, η ωραία, το ωραίο

Ενικός αριθμός							Κλίνονται όμοια :
Ον.	ο	αρχαί-ος	η	αρχαί-α	το	αρχαί-ο	αθώς, αθώα, αθώο αστείος, αστεία, αστείο νέος, νέα, νέο τελευταίος, -α, -ο ωραίος, ωραία, ωραίο κρύος, κρύα, κρύο λείος, λεία, λείο σκούρος, σκούρα, σκούρο στείρος, στείρα, στείρο
Γεν.	του	αρχαί-ου	της	αρχαί-ας	του	αρχαί-ου	
Αιτ.	το(ν)	αρχαί-ο	τη(ν)	αρχαί-α	το	αρχαί-ο	
Κλ.	--	αρχαί-ε	--	αρχαί-α	--	αρχαί-ο	
Πληθυντικός αριθμός							
Ον.	οι	αρχαί-οι	οι	αρχαί-ες	τα	αρχαί-α	
Γεν.	των	αρχαί-ων	των	αρχαί-ων	των	αρχαί-ων	
Αιτ.	τους	αρχαί-ους	τις	αρχαί-ες	τα	αρχαί-α	
Κλ.	--	αρχαί-οι	--	αρχαί-ες	--	αρχαί-α	

Επίθετα σε -ιος, -ια, ιο (Προπαροξύτονα)

ο γνήσιος, η γνήσια, το γνήσιο

Ενικός αριθμός							Κλίνονται όμοια :
Ον.	ο	γνήσι-ος	η	γνήσι-α	το	γνήσι-ο	άγριος, άγρια, άγριο αιώνιος, αιώνια, αιώνιο μέτριος, μέτρια, μέτριο όρθιος, όρθια, όρθιο ουράνιος, ουράνια, ουράνιο τίμιος, τίμια, τίμιο άδειος, άδεια, άδειο
Γεν.	του	γνήσι-ου	της	γνήσι-ας	του	γνήσι-ου	
Αιτ.	το(ν)	γνήσι-ο	τη(ν)	γνήσι-α	το	γνήσι-ο	
Κλ.	--	γνήσι-ε	--	γνήσι-α	--	γνήσι-ο	
Πληθυντικός αριθμός							
Ον.	οι	γνήσι-οι	οι	γνήσι-ες	τα	γνήσι-α	και τα σε -πλάσιος, -βιος, -τήριος, -ειος, -ήσιος
Γεν.	των	γνήσι-ων	των	γνήσι-ων	των	γνήσι-ων	
Αιτ.	τους	γνήσι-ους	τις	γνήσι-ες	τα	γνήσι-α	
Κλ.	--	γνήσι-οι	--	γνήσι-ες	--	γνήσι-α	

Σημ. : Πολλά απ' αυτά, ιδίως τα σε -ίσιος, όταν η κατάληξη -ιος προσφέρεται σε μία συλλαβή, θεωρούνται παροξύτονα και κλίνονται σαν το αρχαίος, -α, -ο

Επίθετα σε -ός, -ιά, -ό

ο φτωχός, η φτωχιά, το φτωχό

Ενικός αριθμός							Κλίνονται όμοια :
Ον.	ο	φτωχ-ός	η	φτωχ-ιά	το	φτωχ-ό	κακός, -ιά, -ό
Γεν.	του	φτωχ-ού	της	φτωχ-ιάς	του	φτωχ-ού	μαλακός, -ιά, -ό
Αιτ.	το(ν)	φτωχ-ό	τη(ν)	φτωχ-ιά	το	φτωχ-ό	νηστικός, -ιά, -ό
Κλ.	--	φτωχ-έ	--	φτωχ-ιά	--	φτωχ-ό	κρητικός, -ιά, -ό
							γνωστικός, -ιά, -ό
Πληθυντικός αριθμός							Θηλυκός, -ιά, -ό
							ευγενικός, -ιά, -ό
Ον.	οι	φτωχ-οί	οι	φτωχ-ές	τα	φτωχ-ά	Ορθογραφία
Γεν.	των	φτωχ-ών	των	φτωχ-ών	των	φτωχ-ών	
Αιτ.	τους	φτωχ-ούς	τις	φτωχ-ές	τα	φτωχ-ά	φτωχ-ές
Κλ.	--	φτωχ-οί	--	φτωχ-ές	--	φτωχ-ά	(όχι φτωχ-ιές)
Σημ. : Μερικά απ' αυτά τα επίθετα κάνουν το θηλυκό τους και σε -η (βλ. καλός, -ή, -ό)							

Επίθετα σε -ής, -ιά, -ί

ο κανελής, η κανελιά, το κανελί

	Ενικός αριθμός	Πληθυντικός αριθμός
Ονομαστική	ο κανελής	οι κανελιοί
Γενική	του κανελιού/κανελή	των κανελιών
Αιτιατική	τον κανελή	τους κανελιούς
Κλητική	- κανελή	- κανελιοί

	Ενικός αριθμός	Πληθυντικός αριθμός
Ονομαστική	η κανελιά	οι κανελιές
Γενική	της κανελιάς	των κανελιών
Αιτιατική	την κανελιά	τις κανελιές
Κλητική	- κανελιά	- κανελιές

	Ενικός αριθμός	Πληθυντικός αριθμός
Ονομαστική	το κανελί	τα κανελιά
Γενική	του κανελιού	των κανελιών
Αιτιατική	το κανελί	τα κανελιά
Κλητική	- κανελί	- κανελιά

Επίθετα σε -ύς, -ιά, -ύ

ο παχύς, η παχιά, το παχύ

	Ενικός αριθμός	Πληθυντικός αριθμός
Ονομαστική	ο παχύς	οι παχιοί
Γενική	του παχιού/παχύ	των παχιών
Αιτιατική	τον παχύ	τους παχιούς
Κλητική	- παχύ	- παχιοί

	Ενικός αριθμός	Πληθυντικός αριθμός
Ονομαστική	η παχιά	οι παχιές
Γενική	της παχιάς	των παχιών
Αιτιατική	την παχιά	τις παχιές
Κλητική	- παχιά	- παχιές

	Ενικός αριθμός	Πληθυντικός αριθμός
Ονομαστική	το παχύ	τα παχιά
Γενική	του παχιού/παχύ	των παχιών
Αιτιατική	το παχύ	τα παχιά
Κλητική	- παχύ	- παχιά

Επίθετα σε -ής, -ής, -ές (Οξύτονα)

ο διεθνής, η διεθνής, το διεθνές

Ενικός αριθμός							Κλίνονται όμοια :
Ον.	ο	διεθν-ής	η	διεθν-ής	το	διεθν-ές	
Γεν.	του	διεθν-ούς	της	διεθν-ούς	του	διεθν-ούς	
Αιτ.	το(ν)	διεθν-ή	τη(ν)	διεθν-ή	το	διεθν-ές	
Κλ.	--	-----	--	-----	--	-----	
Πληθυντικός αριθμός							
Ον.	οι	διεθν-είς	οι	διεθν-είς	τα	διεθν-ή	
Γεν.	των	διεθν-ών	των	διεθν-ών	των	διεθν-ών	
Αιτ.	τους	διεθν-είς	τις	διεθν-είς	τα	διεθν-ή	
Κλ.	--	-----	--	-----	--	-----	

συνεχής, -ής, -ές
συγγενής, -ής, -ές
ευγενής, -ής, -ές
ακριβής, -ής, -ές
επιεικής επιμελής, -ής, -ές
σαφής, -ής, -ές
διετής, -ής, -ές
πλήρης, -ης, -ες κ.ά.

ο δασώδης, η δασώδης, το δασώδες

Ενικός αριθμός							Κλίνονται όμοια :
Ον.	ο	δασώδ-ης	η	δασ-ώδης	το	δασ-ώδες	
Γεν.	του	δασ-ώδους	της	δασ-ώδους	του	δασ-ώδους	
Αιτ.	το(ν)	δασ-ώδη	τη(ν)	δασ-ώδη	το	δασ-ώδη	
Κλ.	--	-----	--	-----	--	-----	
Πληθυντικός αριθμός							
Ον.	οι	δασ-ώδεις	οι	δασ-ώδεις	τα	δασ-ώδη	ιδεώδης, -ης, -ες χαώδης, -ης, -ες πορώδης, -ης, -ες μυθώδης, -ης, -ες μανιώδης, -ης, -ες θηριώδης, -ης, -ες ουσιώδης, -ης, -ες ογκώδης, -ης, -ες
Γεν.	των	δασ-ωδών	των	δασ-ωδών	των	δασ-ωδών	
Αιτ.	τους	δασ-ώδεις	τις	δασ-ώδεις	τα	δασ-ώδη	
Κλ.	--	-----	--	-----	--	-----	

Επίθετα σε -ης, -α, ικο (Ανισοσύλλαβα)

ο ζηλιάρης, η ζηλιάρα, το ζηλιάρικο

Ενικός αριθμός							Κλίνονται όμοια :
Ον.	ο	ζηλιάρ-ης	η	ζηλιάρ -α	το	ζηλιάρ-ικο	
Γεν.	του	ζηλιάρ-η	της	ζηλιάρ -ας	του	ζηλιάρ-ικου	
Αιτ.	το(ν)	ζηλιάρ-η	τη(ν)	ζηλιάρ-α	το	ζηλιάρ-ικο	
Κλ.	--	ζηλιάρ-η	--	ζηλιάρα	--	ζηλιάρ-ικο	
Πληθυντικός αριθμός							
Ον.	οι	ζηλιάρ-ηδες	οι	ζηλιάρ-ες	τα	ζηλιάρ-ικα	
Γεν.	των	ζηλιάρ-ηδων	των	----	των	ζηλιάρ-ικων	
Αιτ.	τους	ζηλιάρ-ηδες	τις	ζηλιάρ-ες	τα	ζηλιάρ-ικα	
Κλ.	--	ζηλιάρ-ηδες	--	ζηλιάρ-ες	--	ζηλιάρ-ικα	

κιτρινιάρης,,
πεισματοάρης,
αρρωσιτάρης,
γκρινιάρης,
ζημιάρης,
φοβητσιάρης,
ανοιχτομάτης,
ψηλομύτης,
απλοχέρης,
κατσούφης,
τεμπέλης,
τσαχπίνης,
τριαντάρης,
πρωτάρης

Ανώμαλα επίθετα

ο πολύς, η πολλή, το πολύ

Ενικός αριθμός							Κλίνονται όμοια : Το επίθετο πολύς έχει δύσκολη ορθογραφία : α) Γράφεται με ένα λ και υ στην ονομαστική και αιτιατική ενικού του αρσενικού και ουδετέρου : π.χ. ο πολύς, τον πολύ - το πολύ, το πολύ. β) Με λλ σ' όλους τους άλλους τύπους (οι πολλοί, οι πολλές)
Ον.	ο	πολύς	η	πολλή	το	πολύ	
Γεν.	του	πολύ/πολλού	της	πολλ-ής	του	πολύ/ πολλού	
Αιτ.	το(ν)	πολύ	τη(ν)	πολλή	το	πολύ	
Κλ.	--	-----	--	-----	--	-----	
Πληθυντικός αριθμός							
Ον.	οι	πολλοί	οι	πολλές	τα	πολλά	
Γεν.	των	πολλών	των	πολλών	των	πολλών	
Αιτ.	τους	πολλούς	τις	πολλές	τα	πολλά	
Κλ.	--	(πολλοί)	--	πολλές	--	(πολλά)	

Ορθογραφική παρατήρηση για το επίθετο πολύς

Για να ξεχωρίζουμε το αρσενικό **πολύ** (αιτ.) και το θηλυκό **πολλή** (ονομ. - αιτ.) από το ουδέτερο **πολύ** (ονομ. - αιτ.) και από το επίρρημα **πολύ**, πρέπει να θυμόμαστε ότι:

Τα επίθετα αναφέρονται σε κάποιο ουσιαστικό (π.χ. **πολλή** ζέστη - **πολύ** κρύο), ενώ το επίρρημα αναφέρεται στο ρήμα (μ' αγαπά **πολύ**) ή σε άλλο επίρρημα (Είναι **πολύ** ψηλά).

Παραδείγματα

Αρσενικό (αιτ.) : πολύ	Θηλυκό : πολλή	Ουδέτερο : πολύ	Επίρρημα : πολύ
Κάνει πολύ θόρυβο	Πολλή αγάπη	Έχει πολύ φως	Είναι πολύ καλός
Θέλει πολύ καιρό αυτό	Πολλή δουλειά	Πιο πολύ φαγητό	Το ξέρω πολύ καλά
Θέλω πολύ καφέ	Θέλει πολλή σκέψη	Έχει πολύ λίπος	Είναι πολύ νωρίς

Ουσιαστικά σύνθετα με το επίρρημα πολύ

πολυ-βόλο	πολυ-θρόνα	πολυ-μάθεια	πολυ-τεχνίτης
πολυ-γαμία	πολυ-καιρία	πολυ-μέρεια	πολυ-φαγία
πολύ-γραφος	πολυ-κλινική	πολυ-μορφία	πολύ-φωτο
πολύ-γωνο	πολυ-κοσμία	πολυ-τέλεια	πολυ-χρωμία
πολυ-θεϊα	πολυ-λογία	πολυ-τεχνείο	

Συγκεντρωτικός πίνακας επιθέτων

ΚΑΤΑΛΗΞΕΙΣ		ΠΑΡΑΔΕΙΓΜΑΤΑ					
Ενικός	Πληθυντικός	Ενικός (ο, η, το)			Πληθυντικός (οι, οι, τα)		
-ος, -η, -ο	-οι, -ες, -α	καλός	καλή	καλό	καλοί	καλές	καλά
-ος, -α, -ο		ήσυχος	ήσυχη	ήσυχο	ήσυχoi	ήσυχες	ήσυχα
-ός, -ιά, -ό		αρχαίος	αρχαία	αρχαίο	αρχαίοι	αρχαίες	αρχαία
		γνήσιος	γνήσια	γνήσιο	γνήσιοι	γνήσιες	γνήσια
		φτωχός	φτωχιά	φτωχό	φτωχοί	φτωχές	φτωχά
-ύς, -ιά, -ύ	-ιοί, -ιές, -ιά	βαθύς	βαθιά	βαθύ	βαθιοί	βαθιές	βαθιά
-ής, -ιά, -ι		σταχτής	σταχτιά	σταχτί	σταχτιοί	σταχτιές	σταχτιά
-ής, -ής, -ές	-είς, -εις, -ή	διεθνής	διεθνής	διεθνές	διεθνείς	διεθνείς	διεθνή
-ης, -ης, -ες		δασώδης	δασώδης	δασώδες	δασώδεις	δασώδεις	δασώδη
-ης, -α, -ικο	-ηδες, -ες, -ικα	ζηλιάρης	ζηλιάρες	ζηλιάρικο	ζηλιάρηδες	ζηλιάρες	ζηλιάρικα

ΑΣΚΗΣΕΙΣ

1. Να γράψετε όσα επίθετα μπορείτε, τα οποία να προσδιορίζουν τα παρακάτω ουσιαστικά.

γάτα :

βιβλίο:

υπολογιστής:

σχολείο:

φίλος:

2. Να γράψετε τα επίθετα στις παρακάτω πτώσεις στο γένος που βρίσκονται.

Ονομαστική	Γενική Εν.	Ονομαστ. Πληθ.	Γενική Πληθ.
βαθύς			
σταχτής			
ήρεμο			
ωραία (η)			

3. Να γράψετε το θηλυκό και ουδέτερο των παρακάτω επιθέτων, στη γενική.

Αρσενικό	Θηλυκό	Ουδέτερο	Αρσενικό	Θηλυκό	Ουδέτερο
χρυσός	χρυσή	χρυσού	λείος		
τεμπέλης			αρνίσιος		
απαθής			όμοιος		
τραχύς			παχύς		
χορτάτος			μανιώδης		

4. Να κλίνετε τις συνεκφορές: ο μακρύς δρόμος, η μακριά απόσταση, το μακρύ κοντάρι.

Ενικός αριθμός			
Ον.			
Γεν.			
Αιτ.			
Κλητ.			
Πληθυντικός αριθμός			
Ον.			
Γεν.			
Αιτ.			
Κλητ.			

5. Να συμπληρώσετε τα κενά των προτάσεων με τον κατάλληλο τύπο των επιθέτων της παρένθεσης.

- ❖ Αυτή η κοπέλα είναι (ελαφρύς) σαν πούπουλο.
- ❖ Η δασκάλα μας έχει μια (καφετής) τσάντα.
- ❖ Στολίζουν τα άλογα με (θαλασσής) χάντρες.
- ❖ Η πλατεία μετά την επέκτασή της είναι πια αρκετά (φαρδύς) .
- ❖ Τα (σταχτής) μάτια του σκύλου με κοίταζαν όλο κατανόηση.
- ❖ Καλό είναι να προσέχουμε για να μη γίνουμε (παχύς) .
- ❖ Το φως του φεγγαριού είναι μερικές φορές (ασημής) .

6. Να διαβάσετε με προσοχή το παρακάτω κείμενο. Να βρείτε και να γράψετε στον παρακάτω πίνακα τα επίθετα και τις μετοχές σε θέση επιθέτου και στα τρία γένη.

Ήταν ένα όμορφο καράβι, με καλαμένιο κατάρτι, ξάρτια από καφετή σπάγκο της τράτας και σημαιάκια από πολύχρωμες κόλλες αετού, κίτρινες, πράσινες, κόκκινες. Στην πλώρη κρεμόταν μια μικρή χειροποίητη άγκυρα από λιωμένη μολυβήθρα των διχτυών και στην πλευρά του, σε γαλάζιο φόντο με μαύρα γράμματα: «Βούτυρο Βάνερ». Συνήθως, τα ντενεκεδένια καράβια βούλιαζαν και εμείς είχαμε μεγάλη αγωνία αν το καράβι θα επέπλεε.

αρσενικό	θηλυκό	ουδέτερο

Β. Αιτιολογικές προτάσεις

Είναι οι δευτερεύουσες προτάσεις που εισάγονται συνήθως με τους συνδέσμους γιατί (διότι), επειδή, αφού, καθώς, μια και. Τις χρησιμοποιούμε για να αιτιολογήσουμε κάτι που αναφέραμε στην κύρια πρόταση.

π.χ. Ήρθε καθυστερημένος στο σχολείο, γιατί το πρωί είχε πάει στο γιατρό.

ΑΣΚΗΣΕΙΣ

1. Να βρείτε και να υπογραμμίσετε τις αιτιολογικές προτάσεις και να κυκλώσετε τους αιτιολογικούς συνδέσμους στις περιόδους που ακολουθούν.

- ♣ Ο αγώνας αναβλήθηκε, επειδή έβρεχε.
- ♣ Οι διακοπές για τους μαθητές είναι απαραίτητες, γιατί η συνεχής μελέτη τους κουράζει.
- ♣ Οι αρκούδες που φροντίζει ο «Αρκτούρος» ζουν σε περιφραγμένο χώρο, καθώς δεν έχουν μάθει να ζουν ελεύθερες.
- ♣ Το μετρό εξυπηρετεί καλύτερα τους επιβάτες, επειδή έχει σταθερά δρομολόγια.
- ♣ Τα αδέσποτα ζώα χρειάζονται βοήθεια, μια που είναι απροστάτευτα.
- ♣ Η ζωή στην πόλη είναι ευχάριστη, διότι προσφέρει πολλές ευκαιρίες για μόρφωση και ψυχαγωγία.
- ♣ Γυρίσαμε αμέσως, μια και ματαιώθηκε η παράσταση.
- ♣ Χτύπησε το πόδι του, αφού βάδιζε αφηρημένος.

2. Να συμπληρώσετε τις προτάσεις με δευτερεύουσες αιτιολογικές προτάσεις.

- ✓ Εργαζόταν όλη μέρα
- ✓ Φορέσαμε χοντρά ρούχα
- ✓,θα μείνεις τιμωρία.
- ✓,έτσι θα γίνει.
- ✓ Με βράβευσαν

Γ. Τα άρθρα

Τα άρθρα είναι μικρές λέξεις που μπαίνουν πάντα μπροστά από τα ονόματα και μας δείχνουν το γένος των ονομάτων, δηλαδή :

- το αρσενικό άρθρο μπαίνει μπροστά από τα αρσενικά ονόματα
- το θηλυκό άρθρο μπαίνει μπροστά από τα θηλυκά ονόματα
- το ουδέτερο άρθρο μπαίνει μπροστά από τα ουδέτερα ονόματα

Έχουμε δύο ειδών άρθρα : το οριστικό και το αόριστο.

Οριστικό άρθρο : **ο, η, το** (π.χ. ο Κώστας, η κούκλα)

Αόριστο άρθρο : **ένας, μια, ένα** (π.χ. ένας άνθρωπος, μια μάνα)

α) Το οριστικό άρθρο

Το οριστικό άρθρο δείχνει ότι μιλάμε για κάποιο ορισμένο - συγκεκριμένο πρόσωπο, ζώο ή πράγμα:

π.χ. Θέλω το γιατρό. (κάποιον συγκεκριμένο γιατρό, όχι οποιονδήποτε)

Παίζω με τη γάτα. (με κάποια ορισμένη γάτα)

Είδα το βιβλίο. (κάποιο ορισμένο βιβλίο)

Το οριστικό άρθρο κλίνεται ως εξής στα τρία γένη του:

	Ενικός αριθμός			Πληθυντικός αριθμός		
	Αρσενικό	Θηλυκό	Ουδέτερο	Αρσενικό	Θηλυκό	Ουδέτερο
Ονομαστική:	ο	η	το	οι	οι	τα
Γενική :	του	της	του	των	των	των
Αιτιατική :	το(ν)	τη(ν)	το	τους	τις	τα

Σημείωση : το άρθρο δεν έχει κλητική

Παρατηρήσεις

Πρόσεξε τις ομόηχες μορφές του άρθρου, που ακούγονται ίδια αλλά γράφονται διαφορετικά :

της (γενική ενικού-θηλυκό):	Η μέρα της γιορτής
τις (αιτιατική πληθυντικού-θηλυκό):	Περιμένω τις γιορτές
η (ονομαστική ενικού-θηλυκό):	Ήρθε η γάτα
οι (ονομαστ. πληθ.-αρσεν. ή θηλυκό):	Ήρθαν οι σκύλοι κι οι γάτες
τον (αιτιατική ενικού - αρσενικό):	Παίζω με τον πίθηκο
των (γενική πληθ.-αρσεν. ή θηλ. ή ουδέτ.):	Τα μάτια των σκύλων, των γατών και των πουλιών

β) Το αόριστο άρθρο

Το αόριστο άρθρο είναι το **ένας, μία ή μια, ένα**. Λέγεται έτσι γιατί δε δείχνει κάποιο ορισμένο πρόσωπο, ζώο ή πράγμα, αλλά μιλάει γενικά και αόριστα.

π.χ. :

Θέλω **ένα** μήλο (δηλ. κάποιο, οποιοδήποτε μήλο)

[ενώ : Θέλω **το** μήλο (δηλ. αυτό το συγκεκριμένο μήλο)]

Είδα **μια** ζητιάνα (δε μας λέει ποια ακριβώς ζητιάνα είδε)

[ενώ : Είδα **τη** ζητιάνα (είδα τη ζητιάνα για την οποία μιλάμε ή την οποία γνωρίζουμε και οι δύο)]

Η κλίση του αόριστου άρθρου

	Ενικός αριθμός		
	Αρσενικό	Θηλυκό	Ουδέτερο
Ονομαστική :	ένας	μία ή μια	ένα
Γενική :	ενός	μιας	ενός
Αιτιατική :	ένα(ν)	μια	ένα

Σημείωση : Το αόριστο άρθρο δεν έχει πληθυντικό. Όταν θέλουμε να δείξουμε αόριστα πολλά πράγματα, τα αναφέρουμε χωρίς το άρθρο

π.χ. Είδα χθες πουλιά, δέντρα, φυτά.

Παρατηρήσεις

1. Το αόριστο άρθρο ένας - μια - ένα ξεχωρίζει εύκολα από το αριθμητικό ένας - μια - ένα από το νόημα (το αριθμητικό σημαίνει μια ορισμένη ποσότητα)

π.χ. Αόριστο άρθρο: Είδα έναν κύριο (= κάποιον κύριο)

Αριθμητικό: Θέλω ένα αυγό (= όχι περισσότερα)

2. Το μια συνήθως δεν τονίζεται, γιατί προφέρεται ως μονοσύλλαβο (π.χ. Πάμε μια βόλτα;)

ΑΣΚΗΣΕΙΣ

1. Να συμπληρώσετε τα κενά με το οριστικό ή το αόριστο άρθρο στον κατάλληλο τύπο.

..... άλλη μέρα πρωί ήμασταν όλοι έτοιμοι για εκδρομή. Συγκεντρωθήκαμε σ..... αυλή σχολείου με βαλίτσες μας και περιμέναμε λεωφορεία. αργοπορημένος έτρεχε με αγωνία ενώ πατέρας του τον ακολουθούσε φορτωμένος βαλίτσα του. τέτοια εκδρομή δε θα 'θελε κανείς να τη χάσει. μεγάλη στιγμή είχε φτάσει ολοκαίνουρια λεωφορεία παρατάσσονταν σ..... είσοδο σχολείου και μαθητές κάθε τάξης άρχισαν να επιβιβάζονται διαδοχικά.

2. Να συμπληρώσετε τα κενά με το οριστικό ή το αόριστο άρθρο στον κατάλληλο τύπο.

..... πολύ πεινασμένη αλεπού περπατούσε ψάχνοντας να βρει κάτι να φάει κι έτσι έφτασε σε αμπέλι γεμάτο ζουμερά σταφύλια σταφύλια φαινόταν πεντανόστιμα αλλά κρεμόταν από τα κλαδιά και κλαδιά ήταν ψηλά. Στην προσπάθειά της να αρπάξει ζουμερούς καρπούς αλεπού προσπάθησε να τους φτάσει πηδώντας. Πηδούσε και προσπαθούσε, πηδούσε και προσπαθούσε για πολλή ώρα, αλλά δεν κατάφερνε να τα φτάσει, παρ' όλες τις προσπάθειες. Όταν μετά από ώρα κουρασμένη από την προσπάθεια, κατάλαβε ότι δε θα τα φτάσει, κούνησε κεφάλι και είπε στον εαυτό της: «Εντάξει, δεν πειράζει. σταφύλια άλλωστε φαίνονται ξινά, δε θα 'ναι και τόσο νόστιμα»

Μύθος του Αισώπου, Η αλεπού και τα σταφύλια

Δ. Σύνδεση των προτάσεων με συνδέσμους

1) Ο χωρισμός της δευτερεύουσας πρότασης από την κύρια γίνεται συνήθως με **κόμμα**, ενώ η σύνδεσή τους γίνεται με κάτι μικρές λέξεις που τις λέμε **συνδέσμους**. Τέτοιοι σύνδεσμοι είναι οι παρακάτω, που, ανάλογα με τη σημασία τους, χωρίζονται σε διάφορες κατηγορίες. Έτσι σημαίνουν :

- πρόσθεση : και (π.χ. Το θέλω και το εύχομαι.)
- αντίθεση : αλλά, όμως, ενώ (π.χ. Πέτυχε αλλά κουράστηκε.)
- διαχωρισμό : ή (π.χ. Θα παίξουμε στο σπίτι ή έξω;)
- αιτία : γιατί, επειδή, αφού (π.χ. Ήρθα, γιατί στο υποσχέθηκα.)
- χρόνο : όταν, μόλις (π.χ. Μόλις ξημερώσει, βγαίνουν στα χωράφια.)
- έκφραση : ότι, πως (π.χ. Μου είπε πως δε θα έρθει.)
- σκοπό : για, να, να (π.χ. Διαβάζω για να μαθαίνω.)
- φόβο : μήπως, να μη (π.χ. Φοβάμαι μήπως δεν προλάβω.)
- αναφορά : ό,τι, που (π.χ. Θα κάνω ό,τι μου πεις.)

2) Οι παραπάνω σύνδεσμοι μπορούν να συνδέουν :

- κύρια πρόταση (Κ) με άλλη κύρια (Κ)

$K + K$

π.χ. Διαβάζω γραμματική και λύνω ασκήσεις.

- κύρια πρόταση (Κ) με δευτερεύουσα (Δ)

$K + \Delta$

π.χ. [Θα παίξουμε μπάλα], [μόλις σχολάσουμε.]

- δευτερεύουσα πρόταση (Δ) με δευτερεύουσα (Δ)

$\Delta + \Delta$

π.χ. [Μου αρέσει] [να ταξιδεύω], [για να γνωρίσω νέους τόπους.]

3) Οι σύνδεσμοι συχνά συνδέουν και λέξεις μεταξύ τους αντί για ολόκληρες προτάσεις.

π.χ. Διαβάζω και γράφω. (το και εδώ συνδέει δύο προτάσεις)

$\Lambda + \Lambda$

Ήρθαν ο Κώστας και η Ελένη. (το και εδώ συνδέει δύο λέξεις)

Αναγνωρίζουμε μια απλή πρόταση.

- Απλή είναι η πρόταση που αποτελείται μόνο από τους κύριους όρους, δηλ. έχει υποκείμενο και κατηγορήμα.
π.χ. Εταιρεία ζητά υπάλληλο.
- Όταν στην απλή πρόταση προσθέσουμε στοιχεία τα οποία δίνουν περισσότερες πληροφορίες, δηλ. προσδιορίζουν τους κύριους όρους της πρότασης, η πρόταση λέγεται επαυξημένη.
π.χ. Εταιρεία ζητά υπάλληλο, άντρα, μέχρι 35 ετών, για πρωινή εργασία.

Ε. Είδη προτάσεων ως προς τη δομή τους (απλή και επαυξημένη πρόταση)

Απλή πρόταση ονομάζεται η πρόταση που αποτελείται μόνο από τους κύριους όρους, τους οποίους δεν μπορούμε να αφαιρέσουμε:

- α) υποκείμενο + ρήμα ($Y + P$)
Ο Κώστας διασκεδάζει.
- β) υποκείμενο, ρήμα και αντικείμενο ($Y + P + A$)
Ο Γιάννης αγόρασε ένα βιβλίο.
- γ) υποκείμενο, ρήμα και δύο αντικείμενα ($Y + P + A + A$)
Ο Τάκης μου έδωσε το δώρο.
- δ) υποκείμενο, ρήμα και κατηγορούμενο ($Y + P + K$)
Ο Γιώργος είναι δάσκαλος.

Σύνθετη πρόταση ονομάζεται η πρόταση που έχει περισσότερα υποκείμενα, αντικείμενα ή κατηγορούμενα.

π.χ. Ο αδελφός μου, η μητέρα μου και ο πατέρας μου έφυγαν.

Η Κατερίνα καθάρισε το τραπέζι και την καρέκλα.

Ο Κώστας είναι έξυπνος και όμορφος.

Ελλειπτική πρόταση ονομάζεται η πρόταση στην οποία απουσιάζει κάποιος από τους κύριους όρους της (Y, P), επειδή εννοούνται εύκολα χωρίς η απουσία τους να επηρεάζει το νόημά της.

π.χ. Καλημέρα. = Σου εύχομαι καλημέρα.

Επαυξημένη πρόταση ονομάζεται η πρόταση η οποία εκτός από τους κύριους όρους (υποκείμενο, ρήμα, αντικείμενο, κατηγορούμενο) έχει και κάποιον επιπλέον προσδιορισμό ή προσδιορισμούς είτε στο όνομα είτε στο ρήμα (επίθετα, επιρρήματα, εμπρόθετες φράσεις κλπ).

π.χ. Τα παιδιά παίζουν. (απλή πρόταση)

Τα παιδιά παίζουν όλη μέρα στην αυλή του σχολείου. (επαυξημένη πρόταση)

ΑΣΚΗΣΕΙΣ

1. Να αναγνωρίσετε ποιες από τις παρακάτω προτάσεις είναι απλές (Α) και ποιες επαυξημένες (Ε).

Το αυτοκίνητο χάλασε.

Ο Κώστας είναι άρρωστος.

Ο Κώστας είναι άρρωστος και κουρασμένος.

Ο σκύλος είναι φίλος.

Ο σκύλος είναι πιστός φίλος του ανθρώπου.

2. Να μετατρέψετε τις απλές προτάσεις σε επαυξημένες.

♣ Ο σκύλος τρώει κόκαλα.

♣

♣ Τα λεωφορεία μεταφέρουν επιβάτες.

♣

♣ Οι Αθηναίοι νίκησαν τους Πέρσες.

♣

3. Να μετατρέψετε τις παρακάτω επαυξημένες προτάσεις σε απλές και σύνθετες.

➤ Τα προβλήματα των μαθηματικών ήταν πολύ εύκολα.

.....

➤ Ο νέος μαθητής είναι πολύ ψηλός και όμορφος.

.....

➤ Ο διευθυντής του σχολείου επέστρεψε από ένα επιμορφωτικό σεμινάριο.

.....

➤ Οι μαθητές είναι πολύ ήσυχοι μέσα στην τάξη.

.....

4. Να υπογραμμίσετε τους συνδέσμους των παρακάτω προτάσεων και να δηλώσετε δίπλα σε κάθε μία το είδος της.

- Παραδέχτηκε πως ήταν λάθος του.
- Ο Τάκης έφαγε και έπεσε για ύπνο.
- Θα φύγω όταν νυχτώσει.
- Φοβάσαι μην αποτύχεις και δεν περάσεις;
- Εξήγησέ μου τι εννοείς μ' αυτό που λες.
- Αν και άργησε, πρόλαβε την αρχή του έργου.
- Τον πείραξε αλλά δεν είπε τίποτα.
- Είχε νυχτώσει πλέον, ώστε δε βλέπαμε τίποτα.
- Και να μην μου το έλεγες, εγώ θα το μάθαινα.

ΛΕΞΙΛΟΓΙΚΕΣ ΑΣΚΗΣΕΙΣ

1. Να συμπληρώσετε τα κενά στις παρακάτω προτάσεις, επιλέγοντας το κατάλληλο επίθετο ή παθητική μετοχή από αυτά που βρίσκονται σε παρένθεση. Να προσέξετε να τα βάλετε στο γένος, στον αριθμό και στην πτώση που πρέπει.

- ✓ Στα χωράφια υπήρχε ζέστη.
(δύσκολος, αποπνικτικός, θερισμένος, πυκνός)
- ✓ Το σκυλί γίνεται και φίλος του ανθρώπου.
(μεγάλος, αφοσιωμένος, πιστός, έξυπνος)
- ✓ Τα σκυλιά της αστυνομίας είναι στο συνοδό τους.
(αγορασμένος, φιλικός, τοπικός, εκπαιδευμένος)
- ✓ Η εταιρία μαζεύει τα ζώα σε χώρους.
(δημοτικός, ελεύθερος, αδέσποτος, φιλοζωικός, περιφραγμένος)
- ✓ Τα σκυλιά είναι συνήθως
(υψωμένος, περιφραγμένος, πεινασμένος, φοβισμένος)

2. Να βρείτε τα αντώνυμα των επιθέτων.

- ήρεμος ≠ υπεύθυνος ≠
έξυπνος ≠ υποχωρητικός ≠
ευγενικός ≠ ευχάριστος ≠
ανεξάρτητος ≠ τίμιος ≠

συναισθηματικός ≠ δίκαιος ≠
 ευαίσθητος ≠ καλός ≠
 ακούραστος ≠ προσεκτικός ≠
 εύθυμος ≠ αστείος ≠
 ακίνδυνος ≠ αυθόρμητος ≠
 παιχνιδιάρης ≠ σοβαρός ≠
 αγαπητός ≠ πιστός ≠
 πρόθυμος ≠ ζεστός ≠
 τολμηρός ≠ γενναίος ≠
 φιλήσυχος ≠ βολικός ≠

3. Να βρείτε τα συνώνυμα των επιθέτων.

επιπόλαιος=..... ζαβολιάρης=.....
 δυσάρεστος=..... ψυχρός=.....
 σαχλός=..... δειλός=.....
 μαρτυριάρης=..... νευρικός
 φιλοπόλεμος=..... φωνακλάς=.....
 ζηλιάρης=..... άδικος=
 κακός=..... αφελής=.....
 πονηρός= αγενής=.....
 ευέξαπτος=..... εκδικητικός=
 αναίσθητος=..... τεμπέλης=
 επικίνδυνος=..... ιδιότροπος=
 αργοκίνητος=..... πεισματάρης=.....
 εύθικτος=..... ανυποχώρητος=.....

4. Να γράψετε μια μικρή ιστορία για τη ζωή σε ένα αγρόκτημα χρησιμοποιώντας τις λέξεις που ακολουθούν: (αγελαδινός, ανθεκτικός, γαλακτομικός, επιθετικός, ζωηρός, ήρεμος, θηλυκός, θρεπτικός, δυνατός, εξημερωμένος, κατσικίσιος, κουραστικός, νόστιμος, παραγωγικός, πρόβειος, υγιεινός, χοιρινός κ.ά.)

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

Ενότητα 6

ΟΙ ΦΙΛΟΙ ΜΑΣ, ΟΙ ΦΙΛΕΣ ΜΑΣ

Α. Τελικές προτάσεις

Τελικές ονομάζονται οι εξαρτημένες προτάσεις που φανερώνουν το σκοπό μιας ενέργειας.

- ❖ Εισάγονται με τους τελικούς συνδέσμους **να, για να.**
- ❖ Εκφέρονται συνήθως με υποτακτική έγκλιση.
- ❖ Δέχονται άρνηση **μη(ν)**
- ❖ Οι **τελικές προτάσεις** χωρίζονται με κόμμα από τις προτάσεις που προσδιορίζουν, εκτός και αν αρχίζουν με το **να.**

π.χ. Το απόγευμα θα έρθω **να** διαβάσουμε για το διαγώνισμα.

Ξύπνησε πολύ νωρίς, **για να μην** αργήσει στο μάθημα.

Προσοχή!!!

Υπάρχουν προτάσεις που αρχίζουν με το «**να**» και δεν είναι τελικές αλλά **βουλητικές**.

Γι αυτό Θυμήσου:

Για να ξεχωρίζουμε αν το **να** εισάγει δευτερεύουσα τελική πρόταση, δοκιμάζουμε αν μπορούμε να βάλουμε το **για να** στη θέση του **να**.

π.χ. Θέλω να φύγω □ Θέλω ~~να~~ να φύγω

άρα δεν είναι δευτερεύουσα τελική πρόταση, αλλά βουλητική!

π.χ. Πήγε να ψωνίσει το δώρο του Ανδρέα □ Πήγε **για να** ψωνίσει το δώρο του Ανδρέα

άρα η δευτερεύουσα πρόταση είναι τελική.

ΑΣΚΗΣΕΙΣ

1. Να υπογραμμίσετε τις τελικές και τις βουλητικές προτάσεις και στη συνέχεια να γράψετε το είδος της πρότασης.

- Μπήκε στην τάξη να πάρει την τσάντα της. (_____)
- Ήθελα να έρθω στο μαγαζί για να σε δω που τραγουδάς. (_____)
- Θέλω να πάρεις τηλέφωνο και να κλείσεις ένα εισιτήριο για Χαβάη αμέσως. (_____)
- Ρίχνει τόσο χιόνι, που δεν μπορώ να γυρίσω. (_____)
- Θα ήθελα να είχα ένα παγωτό με πέντε μπάλες. (_____)
- Κάθε μέρα ξυπνάω νωρίς γιατί δε θέλω να καθυστερώ στο σχολείο το πρωί. (_____)

2. Να υπογραμμίσετε τις τελικές προτάσεις

- Η Ελένη θέλει να αγοράσει ένα μηχανάκι να κάνει βόλτες το καλοκαίρι..
- Πήρε τηλέφωνο τη μαμά της να της πει ότι θα αργήσει το βράδυ.
- Θέλει να γεμίσει τον κήπο με πολύχρωμα λουλούδια.
- Αγωνιστήκαμε να φτάσουμε ως την κορυφή.
- Διαβάζει κάθε μέρα γιατί θέλει να πάρει καλούς βαθμούς.
- Θέλει να κάθεσαι στο πρώτο θρανίο να βλέπει καλά στον πίνακα.

B. Αποτελεσματικές ή συμπερασματικές προτάσεις

Αποτελεσματικές ή συμπερασματικές ονομάζονται οι εξαρτημένες προτάσεις που φανερώνουν το **αποτέλεσμα** της πρότασης που προηγήθηκε..

❖ Εισάγονται με τους αποτελεσματικούς ή συμπερασματικούς συνδέσμους **ώστε, που**, καθώς και με εκφράσεις που χρησιμοποιούνται ως αποτελεσματικοί ή συμπερασματικοί σύνδεσμοι, όπως οι **ώστε να, που να, κ.ά.**

❖ Εκφέρονται:

- με **οριστική** έγκλιση, όταν αρχίζουν με τους συνδέσμους **ώστε, που**
- με **υποτακτική** έγκλιση, όταν αρχίζουν με τους συνδέσμους **ώστε να, που να**.

π.χ. Έκανε τόσο ζέστη στην αίθουσα, **ώστε** ιδρώσαμε.

Έφαγε τόσο πολύ, **που** στο τέλος έσκασε.

Κάντε λίγο χώρο, **ώστε να** χωρέσουν όλοι στο λεωφορείο.

❖ Δέχονται άρνηση:

- **δε(ν)**, στην περίπτωση που το ρήμα βρίσκεται σε **οριστική** έγκλιση

- **μη(ν)**, στην περίπτωση που το ρήμα βρίσκεται σε **υποτακτική** έγκλιση

π.χ. Το μωρό έκλαιγε τόσο δυνατά, **ώστε δεν κοιμήθηκα** καθόλου.

Δεν είναι τόσο μικρή, **που να μην** καταλαβαίνει τι συμβαίνει.

ΑΣΚΗΣΕΙΣ

1. Να υπογραμμίσετε στις παρακάτω περιόδους τις δευτερεύουσες προτάσεις και στη συνέχεια να γράψετε αν είναι αποτελεσματικές ή τελικές.

Ήρθε να του δώσω ένα βιβλίο.

τελική

Ήρθε τόσο αθόρυβα, ώστε δεν ακούστηκε καθόλου.

Έφυγε για να δει τους δικούς του .

Σηκώθηκε πρωί να ετοιμάσει το σπίτι.

Είχε τόση ανυπομονησία, που σχεδόν δεν κοιμήθηκε όλο το βράδυ.

Γ. Τα είδη των προτάσεων (ως προς το περιεχόμενό τους)

Ανάλογα με το περιεχόμενό τους οι προτάσεις χωρίζονται σε:

❖ **προτάσεις κρίσεως**, με τις οποίες εκφράζουμε μια κρίση ή γνώμη, δηλώνουμε κάτι ή δίνουμε πληροφορίες για κάτι.

π.χ. Χθες έβρεχε όλη μέρα.

❖ **προτάσεις επιθυμίας**, με τις οποίες εκφράζουμε μια επιθυμία μας (ευχή, παράκληση, προτροπή, προσταγή, απαγόρευση κ.ά.)

π.χ. Να με πάρεις τηλέφωνο αύριο το πρωί..

❖ **προτάσεις ερωτηματικές**, με τις οποίες διατυπώνουμε ερωτήσεις. Οι προτάσεις αυτές στο γραπτό λόγο συνοδεύονται από ερωτηματικό (:)

π.χ. Τι ώρα θα φάμε;

❖ **προτάσεις επιφωνηματικές**, με τις οποίες εκφράζουμε θαυμασμό, έκπληξη και γενικά ένα έντονο συναίσθημα (λύπη, χαρά, θυμό, αηδία κ.ά.). Οι προτάσεις αυτές στο γραπτό λόγο συνοδεύονται από θαυμαστικό (!)

π.χ. Πόσο θα ήθελα να πάω μία εκδρομή!

ΑΣΚΗΣΕΙΣ

1. Να χαρακτηρίσετε τις παρακάτω προτάσεις ως προς το περιεχόμενό τους.

- α) Έλα αύριο στο σινεμά.. ..
- β) Όλα ήταν τέλεια!
- γ) Μοίρασες τα τετράδια;.....
- δ) Ο καιρός άλλαξε το απόγευμα.
- ε) Πάρε την Αναστασία τηλέφωνο.
- στ) Φέρε το ποτήρι, σε παρακαλώ.. ..
- ζ) Τι θα κάνεις αργότερα;
- η) Σε τρεις μήνες θα πάω στο Παρίσι.
- θ) Είναι μια υπέροχη ζωγραφιά!

Δ. Τα είδη των προτάσεων (ως προς τη σχέση τους με τις άλλες προτάσεις)

Οι προτάσεις ανάλογα με τη σχέση τους προς τις άλλες προτάσεις χωρίζονται σε :

❖ **Κύριες ή ανεξάρτητες προτάσεις**

- Οι προτάσεις αυτές έχουν ολοκληρωμένο νόημα και στέκονται μόνες τους στο λόγο.
π.χ. Πρόσεχε στο μάθημα.
- Οι κύριες προτάσεις συνδέονται μεταξύ τους με συνδέσμους συμπλεκτικούς, αντιθετικούς, διαχωριστικούς κ.λ.π.

❖ **Δευτερεύουσες ή εξαρτημένες προτάσεις**

- Είναι εκείνες οι προτάσεις που δεν μπορούν να σταθούν μόνες τους στο λόγο, αλλά προσδιορίζουν άλλες ή έναν όρο μιας πρότασης.
π.χ. Πήγε στον γιατρό,, γιατί ήταν άρρωστος.

-Η δευτερεύουσα πρόταση συνδέεται με την πρόταση που προσδιορίζει με αιτιολογικούς, χρονικούς κ.λπ. συνδέσμους ή με αναφορική αντωνυμία.

Ε. Ευθύς και πλάγιος λόγος

➤ Τα λόγια κάποιου προσώπου τα ακούμε με δυο τρόπους :

- 1) Όπως τα είπε το ίδιο το πρόσωπο που μιλάει, δηλαδή **άμεσα**. Ο λόγος σε αυτή την περίπτωση είναι **ευθύς**.

π.χ. Πέρασε έξω.

- 2) Όταν τα λόγια ενός προσώπου τα μεταφέρει κάποιο άλλο πρόσωπο, δηλαδή τα ακούμε **έμμεσα**. Ο λόγος σε αυτή την περίπτωση είναι **πλάγιος**.

Π.χ. Η δασκάλα είπε στο μαθητή να περάσει έξω.

➤ Πώς μετατρέπουμε τον ευθύ λόγο σε πλάγιο :

- 1) Οι κύριες προτάσεις κρίσεως μετατρέπονται σε δευτερεύουσες ειδικές προτάσεις (χρησιμοποιούμε το σύνδεσμο **ότι**). Συνήθως χρησιμοποιούμε το ρήμα **λέω**.

π.χ. Διαβάζω για να γράψω καλά στις εξετάσεις. [Ευθύς λόγος]

Λέει ότι διαβάζει για να γράψει καλά στις εξετάσεις. (Πλάγιος λόγος)

- 2) Οι κύριες προτάσεις επιθυμίας μετατρέπονται σε βουλητικές προτάσεις (χρησιμοποιούμε το **να**).

π.χ. Γράψε το γράμμα. [Ευθύς λόγος]

Του είπε να γράψει το γράμμα. (Πλάγιος λόγος)

- 3) Οι κύριες ερωτηματικές προτάσεις μετατρέπονται σε δευτερεύουσες πλάγιες ερωτηματικές προτάσεις.

π.χ. Πότε θα γυρίσεις; [Ευθύς λόγος]

Τον ρώτησε πότε θα γυρίσει. (Πλάγιος λόγος)

Σημείωση : Θυμάμαι πάντα να αλλάζω το πρόσωπο του ρήματος κατά την μετατροπή του ευθύ λόγου σε πλάγιο.

ΑΣΚΗΣΕΙΣ

1. Να μετατρέψετε τον πλάγιο λόγο σε ευθύ.

α) Μου είπε πως δε θα έρθει στην προπόνηση.

.....

β) Μας ρώτησε αν το ταξίδι μας ήταν καλό.

.....

γ) Με ρώτησε γιατί άργησα.

.....

δ) Έλεγε ότι θα γίνει δασκάλα όταν μεγαλώσει.

.....

ε) Η Ιωάννα με ρώτησε αν μου άρεσε το γλυκό που έφτιαξε.

.....

2. Να μετατρέψετε τον ευθύ λόγο σε πλάγιο ή αντίστροφα όπου χρειάζεται με τις απαραίτητες μεταβολές.

α) Ο Γάλλος Υπουργός είπε ότι ήταν ενθουσιασμένος από τη χώρα μας.

.....

.....

β) Η Σοφία λέει : «Διαβάζω για το διαγώνισμα.»

.....

γ) Μας φώναξε τότε : «Είναι ώρα για ύπνο.»

.....

δ) Έκλεισε τη συζήτηση λέγοντας ότι ελπίζει να μας επισκεφτεί ξανά σύντομα.

.....

.....

ε) Μου είπε τότε : «Θα σε δω αύριο, μόλις φτάσεις στη δουλειά. »

.....

ΣΤ. Οι προσωπικές αντωνυμίες

- ❖ Αντωνυμίες λέγονται οι λέξεις που χρησιμοποιούνται στο λόγο αντί για ονόματα.
- ❖ Τα είδη των αντωνυμιών : προσωπικές, κτητικές, αυτοπαθείς, οριστικές, δεικτικές, αναφορικές, ερωτηματικές, αόριστες.
- ❖ Προσωπικές λέγονται οι αντωνυμίες που φανερώνουν τα τρία πρόσωπα του λόγου.
- ❖ Οι προσωπικές αντωνυμίες σχηματίζουν δύο τύπους : τους δυνατούς και τους αδύνατους.

Προσοχή!

Για να μην μπερδεύουμε τους αδύνατους τύπους της προσωπικής αντωνυμίας του γ' προσώπου με τα όμοιά τους άρθρα, πρέπει να θυμόμαστε ότι οι αντωνυμίες συνοδεύουν ρήματα και βρίσκονται είτε μπροστά είτε πίσω από αυτά, ενώ τα άρθρα συνοδεύουν ονόματα.

π.χ. **Της** είπα να σου μιλήσει. (αντωνυμία)

Θα πάω στο σπίτι **της** Άννας. (άρθρο)

ΑΣΚΗΣΕΙΣ

1. *Να υπογραμμίσετε τις προσωπικές αντωνυμίες στο παρακάτω κείμενο.*

Εμένα μου το είπε, αλλά εγώ δεν το πίστεψα, για να σου πω την αλήθεια. Το θεώρησα δύσκολο, για να μπορεί να το κάνει αυτή. Όμως τελικά τα κατάφερε και το τελείωσε, χωρίς να ζητήσει βοήθεια από εμένα.

2. *Στο παρακάτω κείμενο να υπογραμμίσετε τις λέξεις με έντονα γράμματα που είναι αδύνατοι τύποι προσωπικών αντωνυμιών και να κυκλώσετε όσες είναι οριστικά άρθρα.*

Τον Μανώλη δεν τον θέλανε οι άλλοι στην παρέα, γιατί τους χαλούσε το παιχνίδι. Έπαιρνε τότε και αυτός τη μάνικα στα χέρια και τους κατάβρεχε όλους. Έπειτα όμως όλοι τον κυνηγούσαν να τον πιάσουν και να τον κάμουν μπλαβή. Έτσι αυτός κάθε μέρα κρυβόταν πίσω από το μεγάλο πλατάνι, στη αυλή της Σόμαινας, μέχρι να ξεθυμάνουν οι άλλοι και να μπορέσει να επιστρέψει, με το ποδήλατό του, στο σπίτι του, που βρισκόταν στην κορυφή του λόφου.

3. Να βάλετε στη θέση των υπογραμμισμένων λέξεων αδύνατους τύπους της προσωπικής αντωνυμίας.

α) Ρώτησα τα αγόρια τι ώρα είναι.

β) Πες της Σοφίας να έρθει στις διακοπές.....

γ) Δώσε στον Πέτρο αυτό το ρολόι.

δ) Πες στις φίλες σου να πάρουν το αυτοκίνητο από σένα.

ε) Κάλεσε τους παππούδες σου στο σπίτι.

στ) Αν δεις τις παλιές μας συμμαθήτριες πες τους χαιρετίσματα.

Ζ. Ομώνυμες λέξεις

Ομώνυμες ονομάζονται οι λέξεις που έχουν ίδια προφορά, αλλά διαφορετική σημασία και ορθογραφία.

Παραδείγματα

- Πέρσι περπάτησα στο Σινικό Τείχος!.
- Ο τοίχος της κουζίνας θέλει πάλι βάψιμο.

Η. Παρώνυμες λέξεις

Παρώνυμες ονομάζονται οι λέξεις που μοιάζουν στην προφορά, αλλά έχουν διαφορετική σημασία και ορθογραφία.

Παραδείγματα

- Κάθε πρωί παίρνω το τρένο για να πάω στη δουλειά μου..
- Πρώτη φορά περνώ απ' αυτό το δρόμο!

ΑΣΚΗΣΕΙΣ

1. Να συμπληρώσετε τις παρακάτω προτάσεις διαλέγοντας τη σωστή λέξη από τα ζευγάρια των ομωνύμων και των παρωνύμων της παρένθεσης.

(τείχος - τοίχος, ότι - ό,τι, διάλειμμα - διάλυμα, παίρνω - περνώ, Αργώ - αργό, κήτος - κύτος, παρέκκλιση - παρεκκλήσι, πωλητής - πολίτης, κεφαλαία - κεφάλαια)

- Αφού κατάφεραν να φτιάξουν σωστά το χημικό, ο δάσκαλός τους ικανοποιημένος τους έβγαλε για
- Για να φτάσει στο του Αγίου Ελευθερίου, έκανε από το δρόμο του.
- Έχει γίνει λάθος στην εκτύπωση - τα τρία πρώτα του βιβλίου είναι γραμμένα ολόκληρα με
- Οι Αργοναύτες μετά από ένα και κουραστικό ταξίδι, έφτασαν επιτέλους στην Κολχίδα, με το καράβι τους, την
- Ο Αρίστος απολύθηκε από το στρατό - είναι πια και δουλεύει σε ένα κατάστημα ρούχων.
- Μου είπε Θα μου δώσει της ζητήσω.
- Ο εξωτερικός της εξοχικής του κατοικίας είναι τόσο ψηλός που μοιάζει με
- Ένα τεράστιο, χτύπησε το του πλοίου.
- Κάθε μέρα από το περίπτερο και την εφημερίδα του πατέρα μου.

ΛΕΞΙΛΟΓΙΚΕΣ ΑΣΚΗΣΕΙΣ

1. Να γράψετε τα παρώνυμα.

πότε
καλός
λόξα
όμως
θολός
ανία
παίρνω
πίνω
δίνει
πίκρα

2. Να γράψετε τα ομώνυμα.

κλήμα
υιός
σήκω
κλήση
κτίση
κρητικός
τύχη
βόλος

3. Να γράψετε συνώνυμα και αντώνυμα.

	Συνώνυμα	Αντώνυμα
ισχυρός		
δίχως		
διακόπτω		
αναζητώ		
μόνιμος		
αγαθός		
μέτριος		
οφείλω		
παγκόσμιος		

ΕΝΟΤΗΤΑ 7

ΜΟΥΣΙΚΗ

Α. Το υποκείμενο, το αντικείμενο και το ρήμα

Οι κύριοι όροι μίας πρότασης είναι το υποκείμενο, το ρήμα, το αντικείμενο και το κατηγορούμενο.

- ❖ **Υποκείμενο**, είναι η λέξη που απαντά στην ερώτηση **ποιος**; και μας δείχνει ποιος ενεργεί.

Το υποκείμενο βρίσκεται πάντα σε πτώση ονομαστική.

- ❖ **Ρήμα**, είναι η λέξη που απαντά στην ερώτηση **τι κάνει**; και μας δείχνει την ενέργεια που κάνει το υποκείμενο.

- ❖ **Αντικείμενο**, είναι το πρόσωπο το ζώο ή το πράγμα στο οποίο πάει η ενέργεια του υποκειμένου.

Το αντικείμενο βρίσκεται σε πτώση αιτιατική.

ΑΣΚΗΣΕΙΣ

1. *Να εντοπίσετε και να υπογραμμίσετε με κόκκινο χρώματα τα ρήματα στο παρακάτω κείμενο.*

Οι αρχαίοι Έλληνες θεωρούσαν τον αθλητισμό πολύ σημαντικό μέρος της μόρφωσης και της στρατιωτικής εκπαίδευσης των αγοριών. Η άθληση τα βοηθούσε για να γίνουν σκληραγωγημένα, με καλλιεργημένο πνεύμα και καλογυμνασμένο κορμί. Οι αγώνες ήταν ένας τρόπος για να τιμήσουν τους θεούς τους. Οι νικητές ήταν οι ευνοημένοι των θεών, που τους είχαν βοηθήσει να νικήσουν. Οι συμπολίτες τους, για να τους ανταμείψουν για τη νίκη τους, τους έστηναν αγάλματα, τους αφιέρωναν ποιήματα και τους έδιναν βραβεία.

Στα αθλήματα περιλαμβάνονταν τα αγωνίσματα δρόμου, το άλμα, η δισκοβολία, ο ακοντισμός. Υπήρχαν ξεχωριστοί αγώνες για κορίτσια, αλλά μόνο αγώνες δρόμου. Στη Σπάρτη ενθάρρυναν τα κορίτσια να αθλούνται με δύσκολα αθλήματα, για να είναι αρκετά σκληραγωγημένες για τους μελλοντικούς τους τοκετούς.

Richard Tames, *Τα παιδιά στην αρχαία Ελλάδα*, μετάφρ. Κ. Σιδέρη, εκδ. Σαββάλας, Αθήνα, x.x.

2. Να βρείτε τα υποκείμενα των ρημάτων στις παρακάτω προτάσεις.

- I. Ο Άγγελος γράφει ένα γράμμα.
- II. Πολλοί άνθρωποι τραυματίστηκαν στο δυστύχημα.
- III. Οι κακοί πάντα τιμωρούνται.
- IV. Ο δάσκαλος παρατηρούσε με προσοχή τους μαθητές.
- V. Διαβάσατε τους κανόνες της τάξης;
- VI. Η Άννα παίζει με τις κούκλες της στην αυλή.

3. Να βρείτε τα αντικείμενα των ρημάτων στις παρακάτω προτάσεις.

- i. Ο γεωργός οργώνει το χωράφι.
- ii. Ο Στέλιος έφτιαξε το πλυντήριο.
- iii. Ο πατέρας λύνει το σταυρόλεξο.
- iv. Αγόρασε μία τσάντα και ένα πουκάμισο.
- v. Ο μικρός αδερφός μου σταμάτησε τις γκρίνιες.

Β. Μεταβατικά και αμετάβαρα ρήματα

❖ Μεταβατικά

Τα ρήματα στα οποία η ενέργεια τους πηγαίνει κάπου αλλού (πρόσωπο, ζώο ή πράγμα), δηλαδή έχουν αντικείμενο, ονομάζονται **μεταβατικά**.

Π.χ. Τα παιδιά αγαπούν τα γλυκά .

Τι κάνουν; **Αγαπούν**

Τι αγαπούν; **Τα γλυκά**

❖ Αμετάβαρα

Τα ρήματα που η ενέργειά τους δεν πηγαίνει πουθενά, ούτε σε πρόσωπο ούτε σε ζώο ούτε σε πράγμα, δεν έχουν αντικείμενο και λέγονται **αμετάβαρα**.

Π.χ. Τα παιδιά κοιμούνται.

Τι κάνουν; **Κοιμούνται**

Όμως η ενέργεια του ρήματος παραμένει στα παιδιά.

ΑΣΚΗΣΕΙΣ

1. Να χαρακτηρίσετε τα ρήματα των πιο κάτω προτάσεων ως αμετάβαρα (Α) ή μεταβατικά (Μ) και να συμπληρώσετε τα τετραγωνάκια.

☐ Του έστειλα ένα δώρο..

☐ Να βοηθάς τους ανήμπορους.

☐ Το τρένο έφτασε.

☐ Πολλοί ηθοποιοί συμμετέχουν.

☐ Θα πάμε ταξίδι αύριο;

☐ Θα συναντήσω τους παππούδες μου..

☐ Κάθε Δευτέρα πηγαίνω στο σχολείο.

☐ Το κορίτσι κοιμήθηκε.

2. Να χαρακτηρίσετε τα ρήματα των παρακάτω προτάσεων ως μεταβατικά ή αμετάβατα:

1. Οι εργάτες χτίζουν το σπίτι.
2. Ο Τάσος σχολάει αργά σήμερα το βράδυ.
3. Η Έλλη δένει τα παπούτσια της.
4. Το τζάμι τρίζει.
5. Το μεσημέρι ο παππούς κοιμάται.
6. Είναι πολλοί καλοί άνθρωποι.
7. Η Σταυρούλα κέρδισε μια δωροεπιταγή.

Γ. Συνδετικά ρήματα και το κατηγορούμενο

- ❖ Κάποιες φορές η λέξη που απαντά στην ερώτηση **τι;** δεν είναι αντικείμενο αλλά **κατηγορούμενο**. Αυτό συμβαίνει όταν το ρήμα της πρότασης είναι συνδετικό.
- ❖ Το **κατηγορούμενο** βρίσκεται πάντα στην ίδια πτώση, γένος και αριθμό με το υποκείμενο!
- ❖ **Συνδετικά** είναι τα ρήματα που συνδέουν το υποκείμενο με το κατηγορούμενο.
π.χ. είμαι, γίνομαι, φαίνομαι, βρίσκομαι, θεωρούμαι, μοιάζω, ονομάζομαι, εκλέγομαι, μένω, υπηρετώ, κ.τ.λ.

ΑΣΚΗΣΕΙΣ

1. Να βρείτε τα συνδετικά ρήματα και τα κατηγορούμενα:

- Ο κυρ Γιώργος εκλέχτηκε βουλευτής.
- Η Μαρία έγινε έξαλλη έπειτα απ' όσα της είπες.
- Πολλά μωρά γεννιούνται υγιή.
- Ο Βασίλης διορίστηκε δάσκαλος σε δημοτικό..
- Εσύ είσαι η αδερφή του Νίκου;
- Το σπίτι φαίνεται παλιό.

2. Να βρείτε τα υποκείμενα και τα κατηγορούμενα των παρακάτω προτάσεων:

- α. Ο διευθυντής αποδείχτηκε δίκαιος και σωστός.
- β. Η νύχτα ήταν σκοτεινή και το κρύο δυνατό.
- γ. Το θέαμα ήταν υπέροχο.
- δ. Το Ναύπλιο υπήρξε πρωτεύουσα του ελληνικού κράτους .

3. Να κάνετε συντακτική ανάλυση:

- ❖ Το αεροπλάνο φαίνεται ασφαλές.
- ❖ Αυτή είναι αδερφή μου.
- ❖ Ο πεινασμένος καρβέλια ονειρεύεται.
- ❖ Μου τηλεφώνησε και μου είπε τα νέα της.
- ❖ Έλυσε τις ασκήσεις ή ακόμα διαβάζεις το μάθημα της ιστορίας.
- ❖ Η Άννα φαίνεται λίγο χλωμή σήμερα.
- ❖ Η Γιάννα και η Δήμητρα έγιναν οι καλύτερες φίλες :

Δ. Θηλυκά σε -ια και -εια.

Γράφονται με -ι:

❖ Τα Θηλυκά που τελειώνουν σε -ιά γράφονται με -ι.

π.χ. Ελιά, ζημιά

Εξαιρούνται: παντρεία, γιατρεία, δουλειά, σοδειά

❖ Τα παροξύτονα Θηλυκά που τελειώνουν σε -ια γράφονται με -ι.

π.χ. Γκρίνια

Εξαιρούνται: φτώχεια

❖ Τα Θηλυκά που τελειώνουν σε -ία και παράγονται από αρσενικά ονόματα σε -ος και -ης γράφονται με -ι.

π.χ. Ελευθερία, προδοσία, ανταρσία

Εξαιρούνται: εφηβεία, επαιτεία

❖ Τα παροξύτονα Θηλυκά που παράγονται από ρήματα σε -ώ και τελειώνουν σε -ία γράφονται με -ι.

π.χ. Αδικία, οδηγία, δολοφονία

Γράφονται με -ει:

❖ Τα προπαροξύτονα Θηλυκά που παράγονται από ρήματα σε -ώ γράφονται με -ει.

π.χ. Βοήθεια, ενέργεια, ασθένεια

Εξαιρούνται: άγνοια

❖ Τα Θηλυκά που παράγονται από ρήματα σε -ευω γράφονται με -ει.

π.χ. Θεραπεία, ληστεία

Εξαιρούνται: γειτονιά, ηγεμονία, περηφάνια, αμνηστία, ξενιτιά, ζήλια, δυσκολία, προεδρία, κηδεμονία.

❖ Τα Θηλυκά που παράγονται από επίθετα σε -ης γράφονται με -ει.

π.χ. Επιμέλεια, συνέχεια, αμέλεια

❖ Τα παροξύτονα Θηλυκά που παράγονται από επίθετα σε -υς γράφονται με -ει.

π.χ. Ευθεία, οξεία, αμβλεία

Εξαιρούνται: βαθιά, βραδιά

ΑΣΚΗΣΕΙΣ

1. Να σχηματίσετε τα θηλυκά ουσιαστικά που παράγονται από τα πιο κάτω ρήματα.

ΟΞΥΤΟΝΑ

γιατρεύω		κληρονομώ	
δουλεύω		μιλώ	
παντρεύω		παρηγορώ	
σοδεύω		μοσχοβολώ	

ΠΑΡΟΞΥΤΟΝΑ

βασιλεύω		βαθμολογώ	
εκστρατεύω		λειτουργώ	
ερμηνεύω		κυκλοφορώ	
μαντεύω		προσδοκώ	
νοθεύω		επιθυμώ	
μαγεύω		κοινωνώ	

ΠΡΟΤΠΑΡΟΞΥΤΟΝΑ

Επαρκώ		διαρκώ	
Ασεβώ.		ενεργώ	
Συμπαθώ		αμελώ	

ΛΕΞΙΛΟΓΙΚΕΣ ΑΣΚΗΣΕΙΣ

1. Να γράψετε ρήματα από:

ΡΗΜΑΤΑ	
λάμπω	
φέγγω	
ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΑ	
καρφί	
δόξα	
ελπίδα	
σημάδι	
πορεία	
σύντροφος	
θεμέλιο	
κύριος	
άπλωμα	
αηδία	
ΕΠΙΘΕΤΑ	
παχύς	
φωτεινός	
ψηλός	
κοντός	
πράσινος	
απλός	
κόκκινος	
ζεστός	
ΑΚΛΙΤΕΣ ΛΕΞΕΙΣ	

καληνύχτα	
χωρίς	
τριάντα	
αντίκρυ	
κοντά	
δύσκολα	
κοντά	

2. Να βρείτε τα συνθετικά των λέξεων.

συνάδελφος

καπνέμπορας

ξεκουράζομαι

αναγέννηση

διάγγελμα

περίφημος

αγέλαστος.....

εύπεπτος

φιλέλληνας.....

αντίπαλος

3. Να πείτε με μία λέξη.

Αυτός που έχει γυρίσει όλο τον κόσμο.

Ο καλόγερος που δε ζει σε μοναστήρι

Αυτός που έχει τρεις γωνίες

Αυτός που έχει πολλά ταλέντα

Αυτός που αγαπάει τους Έλληνες

Αυτός που μισεί τους Έλληνες

Η σούπα που έχει γίνει από καρότα

Αυτός που πουλάει απ' όλα

Αυτός που δεν είναι διακριτικός

ΕΝΟΤΗΤΑ 9

ΒΙΒΛΙΑ ΚΑΙ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΕΣ

Α. Ασύνδετο σχήμα

- ❖ **Ασύνδετο σχήμα** μέσα στο λόγο έχουμε όταν βάζουμε στη σειρά όμοιους όρους ή προτάσεις όμοιες συντακτικά, χωρίς συνδέσμους ανάμεσα τους αλλά χρησιμοποιώντας κόμματα.

Συγκεκριμένα, βάζουμε κόμμα ανάμεσα :

- **στους όρους πρότασης** που έχουν την ίδια συντακτική θέση (υποκείμενα, αντικείμενα, κατηγορούμενα κ.λπ.) και δε συνδέονται μεταξύ τους με κάποιο σύνδεσμο.

Πήραμε τους μαρκαδόρους, τις ξυλομπογιές, τις κηρομπογιές, τις τέμπλες και αρχίσαμε να ζωγραφίζουμε.

(Οι λέξεις μαρκαδόρους, ξυλομπογιές, κηρομπογιές, τέμπλες, είναι αντικείμενα του ρήματος πήραμε)

- **στις προτάσεις μια περιόδου** που έχουν την ίδια συντακτική θέση (είναι δηλαδή όλες ανεξάρτητες ή όλες εξαρτημένες, ίδιου όμως είδους) και δε συνδέονται μεταξύ τους με κάποιο σύνδεσμο.

π.χ. Η Σταυρούλα ξύπνησε αργά το πρωί , ντύθηκε, έφυγε βιαστικά για τη δουλειά της.

(Οι προτάσεις ξύπνησε αργά το πρωί, ντύθηκε, έφυγε βιαστικά για τη δουλειά της είναι ανεξάρτητες και δε συνδέονται μεταξύ τους με κάποιο σύνδεσμο αλλά με κόμμα.)

ΑΣΚΗΣΕΙΣ

1. Στο παρακάτω κείμενο χρησιμοποιείται αρκετά συχνά το ασύνδετο σχήμα. Αφού εντοπίσετε και υπογραμμίσετε τα σημεία αυτά, να ξαναγράψετε τις προτάσεις αυτές αντικαθιστώντας το τελευταίο κόμμα της περιόδου με το και.

ΕΥΓΕΝΙΟΣ ΤΡΙΒΙΖΑΣ

Ο Ευγένιος Τριβιζάς είναι δικηγόρος, πτυχιούχος της Νομικής, των Πολιτικών και Οικονομικών Επιστημών, διδάκτωρ νομικής του Πανεπιστημίου του Λονδίνου.

Με τη λογοτεχνία ο Ευγένιος Τριβιζάς έχει ασχοληθεί από τα παιδικά του χρόνια. Έχει γράψει πάνω από 100 βιβλία για παιδιά, ένα βιβλίο για ενήλικες, πάνω από 20 θεατρικά έργα, λιμπρέτα για όπερες.

Έργα του έχουν τιμηθεί με βραβεία από την Ένωση Ελλήνων Λογοτεχνών, τον Κύκλο του Ελληνικού Παιδικού Βιβλίου, τη γυναικεία Λογοτεχνική Συντροφιά.

Βιβλία του Ευγένιου Τριβιζά έχουν μεταδοθεί από το BBC, έχουν περιληφθεί στα αναγνωστικά ελληνικών και αμερικανικών σχολείων, έχουν μεταφραστεί τα αγγλικά, γερμανικά, ισπανικά, ολλανδικά, σουηδικά, ιαπωνικά.

2. Αφού διαβάσετε με προσοχή τις παρακάτω προτάσεις, να προσπαθήσετε να βάλετε κόμμα όπου χρειάζεται.

- Πήγα στο σούπερ μάρκετ και αγόρασα κρέας τυρί απορρυπαντικά χαρτικά. Ξέχασα ν' αγοράσω φρούτα λαχανικά.
- Όλη μέρα έγγραφε διάβαζε έπινε τον έναν καφέ πίσω από τον άλλον.
- Πήγα στο σχολείο της κόρης μου ρώτησα για την πρόοδό της ενημερώθηκα για τις δραστηριότητες του συλλόγου γονέων.
- Μόλις έφυγε ο δάσκαλος από την τάξη οι μαθητές φώναζαν πηδούσαν χόρευαν πάνω στα θρανία ξεσήκωσαν τον κόσμο.
- Είτε γιατί ντρεπόταν είτε γιατί δεν πεινούσε δεν έφαγε τίποτα.
- Δε θέλεις να πάμε κινηματογράφο δε θέλεις να πάμε θέατρο δε θέλεις να βγούμε έξω για φαγητό ούτε εσύ δεν ξέρεις τι θέλεις.
- Στο πάρτι της Μαρκέλλας είχαν έρθει ο Γιώργος η Φαίδρα η Μελίνα ο Φοίβος η Κορίνα ο Δημήτρης η Ειρήνη.
- Αν δε φοβηθείς αν το αποφασίσεις αν θελήσεις έλα μαζί μας για ορειβασία.

B. Ανεξάρτητες και εξαρτημένες προτάσεις

Ανάλογα με τη σχέση που έχουν με άλλες, οι προτάσεις χωρίζονται σε δύο κατηγορίες:

- ❖ **Ανεξάρτητες** (ή **κύριες**) ονομάζονται οι προτάσεις που εκφράζουν ένα ολοκληρωμένο νόημα και μπορούν να σταθούν μόνες τους στο λόγο.

π.χ. Η μαμά θα φύγει σε λίγο για τη δουλειά.

Ο μπαμπάς φώναξε στο παιδί.

Η Μαρία γέλασε δυνατά.

- ❖ **Εξαρτημένες** (ή **δευτερεύουσες**) ονομάζονται οι προτάσεις που δεν εκφράζουν ένα ολοκληρωμένο νόημα και γι' αυτό δεν μπορούν να σταθούν μόνες τους στο λόγο. Οι προτάσεις αυτές χρησιμεύουν για να συμπληρώνουν το νόημα άλλων προτάσεων ή να προσδιορίζουν άλλες προτάσεις.

π.χ. Η μαμά θα φύγει σε λίγο, γιατί έχει δουλειά.

Ο μπαμπάς φώναξε στο παιδί, επειδή έκανε ζημιά.

Η Μαρία γέλασε δυνατά, μόλις άκουσε το ανέκδοτο της Έλλης.

ΑΣΚΗΣΕΙΣ

1. Να διαβάσετε τις προτάσεις που ακολουθούν και να τις χωρίσετε σε ανεξάρτητες και εξαρτημένες.

- 1) Όταν φτάσω, θα σου τηλεφωνήσω.
- 2) Πήγα στην τράπεζα για να πάρω χρήματα.
- 3) Αν και του το είπα, δε μ' άκουσε.
- 4) Δεν τη μάλωσα, γιατί δεν τό'κανε επίτηδες.
- 5) Για να φύγει η σκόνη, τινάζουμε τα ρούχα.
- 6) Όποιος βαριέται να ζυμώσει, δέκα μέρες κοσκινίζει.
- 7) Είναι τόσο αγαπητή, ώστε όλοι την κάνουν παρέα.

2. Να διαβάσετε με προσοχή το παρακάτω κείμενο και να βρείτε τις ανεξάρτητες και τις εξαρτημένες προτάσεις. Να συμπληρώσετε έπειτα τον πίνακα που ακολουθεί.

Ήμουν δεκάξι χρονών, όταν ήρθε στο σπίτι μας ο ιερομόναχος Θεοδόσιος Δημάδης. Είχε ζήσει πολλά χρόνια στην Κωνσταντινούπολη και έχαιρε μεγάλης φήμης για την εξαιρετική του μόρφωση. Τον κάλεσαν στη Ζάκυνθο για να διδάξει φιλολογία. Όταν έμαθε τη λαχτάρα μου για μάθηση, μου είπε να πάρω χαρτί και μολύβι. Εγώ στην αρχή ντρεπόμουν και ήθελα να κρυφτώ, γιατί ήταν σπάνιο να μιλώ μ' έναν ξένο.

Διδώ Σωτηρίου, Οι επισκέπτες, εκδ. Κέδρος (διασκευή)

Ανεξάρτητες προτάσεις	Εξαρτημένες προτάσεις
.....	
.....	
.....	
.....	
.....	

.....	
.....	
.....	
.....	

Γ.Σύνδεση των προτάσεων

- ❖ **Παρατακτική σύνδεση ή Παράταξη** έχουμε όταν συνδέουμε μεταξύ τους όμοιες προτάσεις με συνδέσμους παρατακτικούς (συμπλεκτικούς, αντιθετικούς, διαχωριστικούς, συμπερασματικούς)

π.χ. Τραγουδήσαμε και χορέψαμε στη γιορτή.

Δε θα χιονίσει, αλλά θα βρέξει.

- ❖ **Υποτακτική σύνδεση ή υπόταξη** έχουμε όταν συνδέονται μεταξύ τους μία ανεξάρτητη(κύρια) πρόταση και μία εξαρτημένη(δευτερεύουσα).η σύνδεση των προτάσεων γίνεται με υποτακτικούς συνδέσμους (ειδικούς, ενδοιαστικούς, αιτιολογικούς, βουλητικούς, τελικούς, αποτελεσματικούς, υποθετικούς, χρονικούς).

π.χ. Όταν τελειώσω, θα πάω στο σπίτι.

Σου ζήτησα να πάμε μαζί, γιατί δεν ήθελα να πάω μόνη μου.

ΑΣΚΗΣΕΙΣ

1. Να συμπληρώσετε τις παρακάτω προτάσεις σχηματίζοντας παρατακτική σύνδεση.

- Χθες πήγα στην αγορά.....
- Το απόγευμα θα πάμε στην παραλία.....
- Δεν αγόρασα ψάρια.....
- Ήρθε στο μάθημα.....
- Έγραψα στη Σταυρούλα.....
- Ο Νίκος και η Ρούλα πήγαν σινεμά.....

2. Να συμπληρώσετε τις ίδιες προτάσεις σχηματίζοντας αυτή τη φορά υποτακτική σύνδεση.

- Χθες πήγα στην αγορά.....
- Το απόγευμα θα πάμε στην παραλία.....
- Δεν αγόρασα ψάρια.....
- Ήρθε στο μάθημα.....
- Έγραψα στη Σταυρούλα.....
- Ο Νίκος και η Ρούλα πήγαν σινεμά.....

Δ. Ρηματικές και ονοματικές φράσεις

- ❖ Στο γραπτό λόγο μπορούμε να πούμε το ίδιο πράγμα χρησιμοποιώντας **δύο διαφορετικούς τρόπους**. Έτσι, μπορούμε να εκφράσουμε το ίδιο νόημα χρησιμοποιώντας είτε φράση με ρήμα είτε φράση χωρίς ρήμα.

π.χ. **Διαγράφεται** το χρέος. (φράση με ρήμα)

Διαγραφή του χρέους. (φράση χωρίς ρήμα)

- **Ρηματικές** ονομάζονται οι φράσεις που περιέχουν ρήμα, καθώς και άλλες λέξεις που συμπληρώνουν το νόημά του.

π.χ. Περιέφραξε το κτήμα.

- **Ονοματικές** ονομάζονται οι φράσεις που δεν περιέχουν ρήμα αλλά ονόματα (ουσιαστικά, επίθετα κ.λπ.).

π.χ. Περίφραξη του κτήματος.

- ❖ Για να μετατρέψουμε μια **ρηματική φράση σε ονοματική**, αντικαθιστούμε το ρήμα της φράσης με το αντίστοιχο ουσιαστικό και κάνουμε όποιες άλλες αλλαγές είναι απαραίτητες στις υπόλοιπες λέξεις.

π.χ. **Αναρτώνται** οι βαθμολογίες. → **Ανάρτηση** των βαθμολογιών.

- ❖ Για να μετατρέψουμε μια **ονοματική φράση σε ρηματική**, αντικαθιστούμε το ουσιαστικό της φράσης με το αντίστοιχο ρήμα και κάνουμε όποιες άλλες αλλαγές είναι απαραίτητες στις υπόλοιπες λέξεις.

π.χ. **Περιγραφή** του αγώνα. → **Περιγράφει** τον αγώνα.

- Τις ονομαστικές φράσεις τις χρησιμοποιούμε σε τίτλους:
Βιβλίων, εφημερίδων, περιοδικών, κειμένων κ.τ.λ.

ΑΣΚΗΣΕΙΣ

1. Να μετατρέψετε τις παρακάτω ρηματικές φράσεις σε ονοματικές.

- Αναχώρησε η ελληνική αποστολή για την ολυμπιάδα του Ρίο.
.....

- Η παράσταση αναβλήθηκε λόγω καιρού.
.....

- Το βιβλίο παρουσιάστηκε στο κοινό.
.....

- Θα δημιουργηθεί μια νέα βιβλιοθήκη στο σχολείο.
.....

- Αναγνωρίστηκε η προσφορά του στο χώρο του θεάτρου.
.....

- Ολοκληρώθηκε η αρχειοθέτηση των εγγράφων.
.....

2. Να μετατρέψετε τις παρακάτω προτάσεις από ονοματικές σε ρηματικές.

- Επιθυμία γι' απόκτηση αυτοκινήτου.
.....

- Νοθεία καυσίμων.
.....

- Περηφάνια για το κατόρθωμα.
.....

- Αμέλεια καθηκόντων.
.....

- Υπεράσπιση της πατρίδας.
.....

- Προστασία του περιβάλλοντος.
.....

Ε. Το επίθετο ο πολύς, η πολλή, το πολύ και το επίρρημα πολύ

- ❖ Το επίθετο ο πολύς, η πολλή, το πολύ είναι ανώμαλο και κλίνεται ως εξής:

	Αρσενικό	Θηλυκό	Ουδέτερο
Ενικός αριθμός			
Ονομ.	ο πολύς	η πολλή	το πολύ
Γεν.	του πολύ/πολλού	της πολλής	του πολύ/πολλού
Αιτ.	τον πολύ	την πολλή	το πολύ
Κλητ.	-----	-----	-----
Πληθυντικός αριθμός			
Ονομ.	οι πολλοί	οι πολλές	τα πολλά
Γεν.	των πολλών	των πολλών	των πολλών
Αιτ.	τους πολλούς	τις πολλές	τα πολλά
Κλητ.	-----	-----	-----

- ❖ Το επίθετο ο πολύς συνοδεύει ουσιαστικά και κλίνεται και στα 3 γένη.

π.χ. ο πολύς καφές

η πολλή ζάχαρη

το πολύ κακάο

- ❖ Το επίρρημα πολύ δεν κλίνεται και συνοδεύει επίθετα, μετοχές, ρήματα και άλλα επιρρήματα.

π.χ. Ο Τάσος είναι πολύ καλός.

Είμαι πολύ κουρασμένη.

Για να ξεχωρίζεις πότε είναι επίρρημα και πότε είναι επίθετο το πολύ να θυμάσαι:

- Όταν βρίσκεται μπροστά από ουσιαστικό είναι **επίθετο**.
- Σε όλες τις άλλες περιπτώσεις είναι **επίρρημα**!

ΑΣΚΗΣΕΙΣ

1. Να συμπληρώσετε τις παρακάτω προτάσεις με το επίθετο **πολύς**, σε όποιο γένος, αριθμό και πτώση πρέπει, ή το επίρρημα **πολύ**.

- Είχε νεύρα και έκανε φασαρία χωρίς να υπάρχει λόγος.
- Μη ρίξεις ζάχαρη στον καφέ μου. Τον πίνω σκέτο.
- Έχω πάρει κιλά και πρέπει ν' αδυνατίσω.
- Σήμερα κάνει κρύο, ενώ χθες είχε ζέστη.
- Αυτό το σπίτι το έφτιαξε με κόπο και μεγάλη χαρά.
- Η γειτονιά αυτή δεν έχει ησυχία, γιατί είναι κοντά στη λεωφόρο.
- φτηνά αγόρασες την τσάντα. Φαίνεται ότι κοστίζει περισσότερο.
- Ήρθαν ξένοι τουρίστες στο νησί μας φέτος.
- κόσμος είχε συγκεντρωθεί στην τράπεζα, η ουρά ήταν μεγάλη και αναγκαστικά περίμεναν όλοι ώρα.
- Σ' ευχαριστώ για το δώρο σου! Ήταν ευγενικό από μέρους σου να μου πάρεις αυτό που ήθελα πιο απ' όλα.

ΣΤ. Σύνθετες λέξεις με α' συνθετικό προθέσεις

- ❖ Πολλές από τις χιλιάδες σύνθετες λέξεις της γλώσσας μας έχουν α' συνθετικό **προθέσεις**, δηλαδή λέξεις που μπαίνουν μπροστά από άλλες λέξεις και φανερώνουν μαζί τους τόπο, χρόνο, αιτία, τρόπο, ποσό κ.λπ.
- ❖ Οι προθέσεις που χρησιμοποιούνται ως α' συνθετικά είναι ;
Προς, αντί, από, κατά, μετά, παρά, εις, εκ, ανά, αμφί, δια, επί, περί, προ, υπέρ, υπό, εν, συν.

Πρόθεση Εν:

Η πρόθεση αυτή μπορεί να πάρει διάφορες μορφές ανάλογα με το σύμφωνο από το οποίο αρχίζει η επόμενη λέξη. Έτσι γίνεται :

- **εγ-**, όταν η επόμενη λέξη αρχίζει από κ, γ, χ
π.χ. εγκρίνω, εγγραφή, εγχειρίζομαι.
- **εμ-**, όταν η επόμενη λέξη αρχίζει από π, β, φ, μ, ψ
π.χ. εμπλέκω, εμβολή, εμφύτευση, εμμένω, έμψυχος.
- **ελ-**, όταν η επόμενη λέξη αρχίζει από λ
π.χ. έλλογος.
- **ερ-**, όταν η επόμενη λέξη αρχίζει από ρ
π.χ. έρρυθμος.

Πρόθεση Συν:

Η πρόθεση αυτή μπορεί να πάρει διάφορες μορφές ανάλογα με το σύμφωνο από το οποίο αρχίζει η επόμενη λέξη. Έτσι γίνεται :

- **συγ-**, όταν η επόμενη λέξη αρχίζει από κ, γ, χ
π.χ. συγκρίνω, συγγράφων, συγχωρώ.
- **συμ-**, όταν η επόμενη λέξη αρχίζει από π, β, φ, μ, ψ
π.χ. συμπαίκτης, συμβάλλω, συμφοιτητής, συμμαζεύω, συμψηφίζω.
- **συλ-**, όταν η επόμενη λέξη αρχίζει από λ
π.χ. συλλέγω.
- **συρ-** όταν η επόμενη λέξη αρχίζει από ρ
π.χ. συρροή.
- **συσ-**, όταν η επόμενη λέξη αρχίζει από σ
π.χ. συσσωρεύω.
- **συ-**, όταν η επόμενη λέξη αρχίζει από ζ, ξ, σκ, σπ, στ, σφ, σχ
π.χ. συζώ, σύζυλος, συσκευάζω, συστεγάζω, συσφίγγω, συσχετίζω.

ΑΣΚΗΣΕΙΣ

1. Να συνδέσετε τις παρακάτω λέξεις με την πρόθεση «συν».

συν + γράφω	Θ
συν + ρέω	Θ
συν + μαζεύω	Θ
συν + νέφος	Θ
συν + κατοικώ	Θ
συν + λόγος	Θ
συν + αγωνιστής	Θ
συν + βαδίζω	Θ
συν + παίχτης	Θ
συν + σωρεύω	Θ
συν + μαθητής	Θ
συν + σώμα	Θ
συν + εννοώ	Θ
συν + μιλώ	Θ

ΕΝΟΤΗΤΑ 10

ΜΥΣΤΗΡΙΑ - ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΗ ΦΑΝΤΑΣΙΑ

Α. Μελλοντικοί χρόνοι

Θυμάμαι ότι οι Μελλοντικοί χρόνοι αναφέρονται όλοι σε πράξεις που θα γίνουν στο μέλλον και είναι οι ακόλουθοι:

ΕΞΑΚΟΛΟΥΘΗΤΙΚΟΣ ΜΕΛΛΟΝΤΑΣ: φανερώνει κάτι που θα γίνεται χωρίς διακοπή ή με επανάληψη.

π.χ. Από αύριο θα κάνω δίαιτα.

π.χ. Όλο το καλοκαίρι θα παίζω με τους φίλους μου.

ΣΤΙΓΜΙΑΙΟΣ ΜΕΛΛΟΝΤΑΣ: φανερώνει κάτι που θα γίνει στο μέλλον χωρίς συνέχεια ή επανάληψη.

π.χ. Αύριο θα ψωνίσω μια άσπρη ζακέτα.

π.χ. Ο Μίλτος θα ξυπνήσει αύριο το πρωί στις 7:00.

ΣΥΝΤΕΛΕΣΜΕΝΟΣ ΜΕΛΛΟΝΤΑΣ: φανερώνει κάτι που θα είναι τελειωμένο στο μέλλον, αφού πρώτα γίνει κάτι άλλο.

π.χ. Όταν θα έρθεις, θα έχω διαβάσει τα μαθήματά μου.

ΑΣΚΗΣΕΙΣ

1. Να εντοπίσετε τα ρήματα που βρίσκονται σε μελλοντικούς χρόνους και να γράψετε σε ποιο χρόνο βρίσκονται.

Ο δάσκαλος θα μάθει στα παιδιά να μετρούν μέχρι το 100.

Οι γεωργοί θα σπέρνουν τα χωράφια τους όλο το καλοκαίρι.

Δε θα ξανασυζητήσουμε αυτό το θέμα!

Τα παιδιά θα έχουν τακτοποιήσει το δωμάτιό τους, μέχρι να επιστρέψεις.

Το καράβι θα αναχωρήσει στις 8:00 το πρωί.

Δε θα ζωγραφίσουμε σήμερα, γιατί θα πάμε εκδρομή!

Το αεροπλάνο θα έχει κάνει πέντε δρομολόγια, μέχρι το τέλος του μήνα.

Η μητέρα θα μαγειρεύει όλο το απόγευμα για το πάρτι του Κώστα.

2. Να βάλετε τα παρακάτω ρήματα στους μελλοντικούς χρόνους, διατηρώντας το πρόσωπο που σας δίνεται.

ΡΗΜΑ	ΕΞ. ΜΕΛ.	ΣΤΙΓ. ΜΕΛ.	ΣΥΝΤ. ΜΕΛ.
παίζω			
χαμογελάει			
σπουδάζουμε			

μαυρίζουν			
κοιμούνται			
απογειώνεται			
επισκέπτεσαι			

Β. Υποθετικές προτάσεις

Οι υποθετικές προτάσεις είναι επιρρηματικές δευτερεύουσες προτάσεις, οι οποίες περιέχουν την προϋπόθεση, που πρέπει να ισχύει, για να πραγματοποιηθεί αυτό που δηλώνει η κύρια πρόταση.

Η υποθετική πρόταση λέγεται υπόθεση και η κύρια απόδοση. Και οι δύο μαζί αποτελούν τον υποθετικό λόγο.

Θυμάμαι τα εξής:

- Οι υποθετικές προτάσεις εισάγονται με τους υποθετικούς συνδέσμους: αν , εάν
- Χωρίζονται με κόμμα από την κύρια πρόταση.
π.χ. Αν φύγεις τώρα, θα βρεις πολλή κίνηση.
- Μπαίνουν είτε πριν, είτε μετά την κύρια πρόταση.
π.χ. Αν γίνει σεισμός, θα μπούμε κάτω από τα θρανία μας.
π.χ. Η Αλίκη θα χαρεί πολύ, αν της τηλεφωνήσετε.

ΑΣΚΗΣΕΙΣ

1. *Να υπογραμμίσετε τις υποθετικές προτάσεις στους παρακάτω υποθετικούς λόγους με κόκκινο και τις αποδόσεις τους με μπλε.*

Αν χάσω τα κλειδιά μου, δε θα μπορώ να ανοίξω την πόρτα.

Θα περάσεις πολύ όμορφα, αν πας στο πάρτι του Πέτρου.

Αν δε τον γνωρίζεις, δε θα του ανοίξεις την πόρτα.

Τηλεφώνησέ μας, αν θέλετε να πάμε σινεμά.

Αν ακούει πολλές φωνές, αναστατώνεται.

Μπορείς να έρθεις μαζί μου, αν θέλεις.

Αν τον παντρευτεί, θα μετακομίσει στην Κρήτη.

Θα χτυπήσετε άσχημα, αν τρέχετε τόσο γρήγορα.

Θα μαγειρέψω σήμερα, αν γυρίσω νωρίς από τη δουλειά.

Να σηκώνεις το χέρι σου, εάν θέλεις να πεις κάτι σε όλους.

Εάν περάσει στο πανεπιστήμιο, οι γονείς του θα του αγοράσουν αυτοκίνητο.

Ελάτε στο εξοχικό μου, αν είστε μόνοι σας.

Θα παίξουμε μπάλα, αν φέρει ο Ηλίας μπάλα.

2. *Να συμπληρώσετε τους παρακάτω υποθετικούς λόγους.*

Αν κερδίσω το λαχείο,

Αν έρθει νωρίτερα,

Αν διαβάσεις καλά,

Εάν προσπαθήσει περισσότερο,

Αν φτιάξει ο καιρός,

Εάν αγοράσουμε το καινούργιο αυτοκίνητο,

Αν δεν ποτίσουμε τα λουλούδια,

Εάν νυχτώσει,

Γ. Ο Χρόνος

Μπορούμε να εκφράσουμε το χρόνο με τους ακόλουθους τρόπους:

1. Με χρονικά επιρρήματα.

π.χ. τώρα, αύριο, ποτέ, μεθαύριο κ.α.

2. Με χρονικές προτάσεις. Αυτές εισάγονται με τους χρονικούς συνδέσμους : όταν , σαν, ενώ, καθώς, αφού, αφότου, πριν, πριν να, μόλις ,προτού, ώσπου, ωσότου, όσο που , όποτε, άμα.

π.χ. Όταν ξεκίνησε η βροχή, όλοι έβγαλαν τις ομπρέλες τους.

3. Με εμπρόθετους προσδιορισμούς.

π.χ. Έφυγε από τη χώρα για πάντα.

π.χ. Ξυπνάει από νωρίς για να προλάβει το πρώτο λεωφορείο.

π.χ. Θα φάμε κατά το βραδάκι.

π.χ. Ως αύριο θα έχει φτάσει.

π.χ. Σε λίγο θα πάμε στο γήπεδο.

4. Με αιτιατικές του χρόνου και με γενικές του χρόνου.

π.χ. Την άνοιξη ανθίζουν τα λουλούδια.

π.χ. Του χρόνου θα πάμε στο Παρίσι.

π.χ. Το βράδυ κάθεται και διαβάζει στη βεράντα.

5. Με χρονικές μετοχές.

π.χ. Κατεβαίνοντας τις σκάλες, έπεσε και χτύπησε.

π.χ. Θυμήθηκε τον παλιό του φίλο, διαβάζοντας ένα γράμμα.

ΑΣΚΗΣΕΙΣ

1. Να βρείτε τον τρόπο με τον οποίο εκφράζεται ο χρόνος στις παρακάτω προτάσεις.

Ενώ έτρωγε, έβλεπε τηλεόραση.

Τον Ιούνιο θα πάμε διακοπές στη Σύρο.

Ανοίγοντας το κουτί, ένιωσε μεγάλη χαρά και αγωνία.

Δε θα πάμε αύριο στο σινεμά, γιατί ο Θανάσης είναι άρρωστος από την Τρίτη.

Σαν άκουσε το κουδούνι, έτρεξε στην πόρτα.

Κάθε μέρα ξυπνάω στις 7:00 π.μ.

Την ερχόμενη Κυριακή παντρεύεται ο αδερφός μου.

Θα πάρει πτυχίο σε έξι μήνες από τώρα.

Το πρωί θα ξεκινήσουμε για το μοναστήρι.

Κάναμε αρκετές ώρες για να φτάσουμε στο Καρπενήσι.

Εχθές έχασα το καινούργιο μου ρολόι.

Η Δανάη είναι δώδεκα χρονών.

Θα ζητήσω αύξηση από τον διευθυντή μου, γιατί κάθε μέρα κάθομαι περισσότερη ώρα από τους άλλους.

Φεύγοντας πάρε και τα σκουπίδια.

Ερχόμενος από το αεροδρόμιο, πέρασε και από το καθαριστήριο.

Μόλις άκουσε τον πυροβολισμό, τηλεφώνησε στην αστυνομία.

Του χρόνου θα ξεκινήσω μαθήματα αγγλικών.

Ο γιατρός δέχεται κάθε Πέμπτη πέντε με οκτώ το απόγευμα.

Αυτό που μου ζητάς προς το παρόν δε γίνεται.

Αύριο τα καταστήματα θα είναι ανοιχτά.

Κοιμήθηκε νωρίς, γιατί αύριο έχει αγώνα με δύσκολους αντιπάλους.

Καλύτερα να μείνεις εδώ απόψε, γιατί ήδη χιονίζει πολύ.

«Προτού λαλήσει ο πετεινός θα με έχεις αρνηθεί τρεις φορές.»

Δ. Επιρρήματα

Τα επιρρήματα είναι άκλιτες λέξεις, που συνοδεύουν το ρήμα και φανερώνουν τον τόπο, τον χρόνο, τον τρόπο, το ποσό και άλλα.

Εύκολα μπορούμε να κατατάξουμε τα επιρρήματα στις εξής κατηγορίες:

1. ΠΟΣΟΤΙΚΑ, που απαντούν στην ερώτηση ΠΟΣΟ;

π.χ. Θέλω να φάω πολύ. (πόσο; πολύ)

π.χ. Ο αθλητής προπονήθηκε αρκετά. (πόσο; αρκετά)

2. ΤΟΠΙΚΑ, που απαντούν στην ερώτηση ΠΟΥ;

π.χ. Άφησα εδώ τα γυαλιά μου. (πού; εδώ)

π.χ. Ο αετός πετάει ψηλά στον ουρανό. (πού; ψηλά)

3. ΧΡΟΝΙΚΑ, που απαντούν στην ερώτηση ΠΟΤΕ;

π.χ. Δε θα πάμε ποτέ στο εξωτερικό. (πότε; ποτέ)

π.χ. Αύριο θα έρθει η καινούρια μας δασκάλα. (πότε; αύριο)

4. ΤΡΟΠΙΚΑ, που απαντούν στην ερώτηση ΠΩΣ;

π.χ. Θα πάμε μαζί στο θέατρο. (πώς θα πάμε; μαζί)

π.χ. Τα παιδιά κάθονται ήσυχα. (πώς κάθονται; ήσυχα)

5. ΒΕΒΑΙΩΤΙΚΑ (αυτά που φανερώνουν επιβεβαίωση)

π.χ. -Θα παίξουμε μπάλα;

- Ναι

π.χ. -Φέρε μου ένα ποτήρι νερό.

-Μάλιστα

6. ΑΡΝΗΤΙΚΑ (αυτά που φανερώνουν άρνηση)

π.χ. - Εσύ το έκανες αυτό;

- Όχι!

ΑΣΚΗΣΕΙΣ

1. Να κατατάξετε τα παρακάτω επιρρήματα στη σωστή στήλη.

αύριο, μέσα, στραβά, ελάχιστα, χθες, σήμερα, αλλιώς, τόσο, εδώ, τότε, έξω, κάπως,
εκεί, εύκολα, καθαρά, πολύ, πέρσι, γρήγορα, μεθαύριο, πάνω, τόσο, φέτος, προσεκτικά,
υπέροχα.

ΧΡΟΝΙΚΑ	ΤΟΠΙΚΑ	ΤΡΟΠΙΚΑ	ΠΟΣΟΤΙΚΑ

2. Να συμπληρώσετε τις προτάσεις με το σωστό επίρρημα. Αφού απαντήσετε, να γράψετε δίπλα σε ποια κατηγορία ανήκει.

- Α. Κοιμήθηκα.....
 Β. Έφαγα.....
 Γ. Κατεβήκαμε.....
 Δ. Φύγατε
 Ε. Νιώθουν.....
 Στ. Διάβασα.....
 Ζ. Θα φύγουμε
 Η. Το θυμόμουν.....
 Θ. Πήγε.....

3. Να βγάλετε από τα επίθετα τα επιρρήματα και να γράψετε σε ποια κατηγορία ανήκουν.

όμορφος		
γενναίος		
γρήγορος		
ευχάριστος		
σταθερός		
τελικός		
αληθής		
ευσεβής		
νότιος		
καθαρός		
συνεπής		
κύριος		
λογικός		

ΛΕΞΙΛΟΓΙΚΕΣ ΑΣΚΗΣΕΙΣ

1. Να συμπληρώσετε την οικογένεια λέξεων των παρακάτω λέξεων με παράγωγες και σύνθετες.

ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΟΣ

ΜΥΣΤΗΡΙΟ

2. Να γράψετε τι σημαίνουν οι παρακάτω φράσεις.

Σε ανύποπτο χρόνο

Εν ευθέτω χρόνω

Συν τω χρόνω

Χρόνου φείδου

Χρόνο με τον χρόνο

3. Να βρείτε τα συνθετικά των παρακάτω σύνθετων λέξεων.

χρονοβόρος

χρονοδιακόπτης

χρονοχρέωση

αναχρονιστικός

χωροχρόνος

διαχρονικός

ΕΝΟΤΗΤΑ 11

ΠΑΙΧΝΙΔΙΑ ΠΑΙΧΝΙΔΙΑ ΠΑΙΧΝΙΔΙΑ

Α. Εγκλίσεις ρημάτων

Οι εγκλίσεις ονομάζονται οι μορφές που παίρνουν τα ρήματα, ανάλογα με τον τρόπο που εκφραζόμαστε και το περιεχόμενο του μηνύματος που στέλνουμε κάθε φορά.

Διαφέρουν μεταξύ τους ως προς τις καταλήξεις ή ως προς τον τρόπο που σχηματίζονται.

Αυτές είναι:

1. ΟΡΙΣΤΙΚΗ

Η Οριστική έγκλιση φανερώνει το πραγματικό και το βέβαιο.

Αποτελείται από 8 χρόνους: ΕΝΕΣΤΩΤΑ, ΠΑΡΑΤΑΤΙΚΟ, ΑΟΡΙΣΤΟ, ΠΑΡΑΚΕΙΜΕΝΟ, ΥΠΕΡΣΥΝΤΕΛΙΚΟ, ΕΞΑΚΟΛΟΥΘΗΤΙΚΟ ΜΕΛΛΟΝΤΑ, ΣΤΙΓΜΙΑΙΟ ΜΕΛΛΟΝΤΑ ΚΑΙ ΣΥΝΤΕΛΕΣΜΕΝΟ ΜΕΛΛΟΝΤΑ.

Διαθέτει δύο φωνές : ΕΝΕΡΓΗΤΙΚΗ, ΠΑΘΗΤΙΚΗ

Τη συναντάμε σε 6 πρόσωπα : α' ενικό, β' ενικό, γ' ενικό, α' πληθυντικό, β' πληθυντικό, γ' πληθυντικό.

π.χ. τρέχω, αγάπησες, θα κολυμπήσουμε, δεν ανοίγαμε

2. ΥΠΟΤΑΚΤΙΚΗ

Η Υποτακτική έγκλιση φανερώνει κάτι που θέλουμε ή που περιμένουμε να γίνει.

Αποτελείται από 3 χρόνους: ΕΝΕΣΤΩΤΑ, ΑΟΡΙΣΤΟ, ΠΑΡΑΚΕΙΜΕΝΟ και τρεις χρονικές βαθμίδες αντίστοιχα: εξακολουθητική, συνοπτική, συντελεσμένη.

Διαθέτει δύο φωνές : ΕΝΕΡΓΗΤΙΚΗ, ΠΑΘΗΤΙΚΗ

Τη συναντάμε σε 6 πρόσωπα : α' ενικό, β' ενικό, γ' ενικό, α' πληθυντικό, β' πληθυντικό, γ' πληθυντικό.

Για να σχηματιστεί παίρνει μπροστά από το ρήμα ένα από τα μόρια : να, ας ή έναν από τους συνδέσμους : αν, εάν, για να, όταν, άμα, μήπως.

Για άρνηση παίρνει το απαγορευτικό : μη (ν). Υπενθυμίζουμε ότι η Οριστική έγκλιση παίρνει για άρνηση το απαγορευτικό δε (ν).

π.χ. να γράψουμε, να ακούτε, μην τρέχεις, μην έχετε πλύνει

3. ΠΡΟΣΤΑΚΤΙΚΗ

Η Προστακτική έγκλιση φανερώνει προσταγή, παράκληση ή ευχή.

Αποτελείται από 3 χρόνους: ΕΝΕΣΤΩΤΑ, ΑΟΡΙΣΤΟ, ΠΑΡΑΚΕΙΜΕΝΟ (περιφραστικά) και δύο χρονικές βαθμίδες αντίστοιχα: εξακολουθητική, συνοπτική.

Διαθέτει δύο φωνές : ΕΝΕΡΓΗΤΙΚΗ, ΠΑΘΗΤΙΚΗ

Τη συναντάμε σε 4 πρόσωπα : β' ενικό, γ' ενικό, β' πληθυντικό, γ' πληθυντικό.

Το γ' πρόσωπο όμως σχηματίζεται περιφραστικά με τη βοήθεια της Υποτακτικής, μαζί με τα: ας, να

Αξίζει να επισημάνουμε, ότι για να βρω την Προστακτική Ενεστώτα χρησιμοποιώ το θέμα της Οριστικής ενεστώτα και για να βρω την Προστακτική Αορίστου, χρησιμοποιώ το θέμα της Οριστικής αορίστου.

π.χ. ξυρίζ-εις -> ξύριζ-ε

π.χ. δροσίς-ατε -> δροσίς-τε

Τέλος στην Προστακτική Έγκλιση δε βάζουμε αύξηση.

π.χ. υπέγραψες -> υπόγραψε

π.χ. κατέκτησες -> κατάκτησε

ΑΣΚΗΣΕΙΣ

1. Να υπογραμμίσετε τα ρήματα και να επισημάνετε σε ποια έγκλιση βρίσκονται.

Το τρένο αναχώρησε.

Ο Άλκης κλαίει.

Φύγε από δίπλα μου!

Φάτε όλο το φαγητό σας!

Όταν γυρίσεις, θα πάμε βόλτα στη θάλασσα.

Να ακούτε τη δασκάλα σας.

Να μιλήσεις πιο ξεκάθαρα!

Δε θέλω!

Μη μιλάς σε αγνώστους!

Ο Νίκος ζωγραφίζει στον πίνακα.

Φυλάξου!

Ας ακούσουμε λίγη μουσική!

Σταμάτα πια!

2. Να μετατρέψετε τις οριστικές σε υποτακτικές και προστακτικές, διατηρώντας το πρόσωπο, τον χρόνο και τη φωνή.

Δέσατε το σκοινί.

.....

.....

Άπλωσες τα ρούχα.

.....

.....

Χτενίσαστε τα μαλλιά σας.

.....

.....

Κατέγραψες το περιστατικό.

.....

.....

Απολογήθηκες για το λάθος σου.

.....

.....

Οδηγηθήκατε εύκολα.

.....

Β. Οδηγίες

Όταν δίνουμε οδηγίες σε κάποιον μπορούμε να χρησιμοποιούμε τις παρακάτω επιλογές:

1. ΑΟΡΙΣΤΟ ΠΡΟΣΤΑΚΤΙΚΗΣ (συνοπτική προστακτική)

π.χ. Χτυπήστε τρία αυγά στο μίξερ.

2. ΑΟΡΙΣΤΟ ΥΠΟΤΑΚΤΙΚΗΣ (συνοπτική υποτακτική)

π.χ. Να χτυπήσετε τρία αυγά στο μίξερ.

3. ΕΝΕΣΤΩΤΑ ΟΡΙΣΤΙΚΗΣ

π.χ. Χτυπάτε τρία αυγά στο μίξερ.

ΑΣΚΗΣΕΙΣ

1. Να γράψετε τον Αόριστο προστακτικής και Υποτακτικής, όπως και τον Ενεστώτα Οριστικής για τα παρακάτω ρήματα.

ΡΗΜΑΤΑ	ΑΟΡ. ΠΡΟΣΤ.	ΑΟΡ. ΥΠΟΤ.	ΕΝΕΣ. ΟΡΙΣΤ.
ξεχώρισε			
απλώσατε			
στείλατε			
περιποιηθήκατε			
ζητήσατε			
προτίμησες			
ανοίξατε			
κλαδέψατε			
κύκλωσες			
χαράξατε			
στήσατε			
σχεδίασες			

Γ. Συλλαβισμός

Συλλαβισμός ονομάζεται το χώρισμα μιας λέξης στις συλλαβές της.

ΚΑΝΟΝΕΣ ΣΥΛΛΑΒΙΣΜΟΥ

1. Τα φωνήεντα μπορούν να αποτελούν από μόνα τους μια συλλαβή, ενώ τα σύμφωνα όχι. Χωρίζονται με το φωνήεν που τα ακολουθεί.
π.χ. πρω-ι-νό, κα-ρά-βι
2. Δύο σύμφωνα ανάμεσα σε δύο φωνήεντα συλλαβίζονται με το δεύτερο φωνήεν, μόνο αν από αυτή τη συλλαβή ξεκινάει ελληνική λέξη.
π.χ. κα-μπά-να, ά- στο-χος
3. Σε περίπτωση που δεν ξεκινάει ελληνική λέξη, τότε το ένα σύμφωνο συλλαβίζεται με το προηγούμενο φωνήεν, ενώ το άλλο με το επόμενο.
π.χ. καρ- χα-ρί-ας, ήρ-θα
4. Τρία ή περισσότερα σύμφωνα συλλαβίζονται με το φωνήεν που ακολουθεί, μόνο αν από τη συλλαβή αυτή ξεκινάει ελληνική λέξη. Διαφορετικά, αν δεν αρχίζει ελληνική λέξη, τότε το πρώτο σύμφωνο συλλαβίζεται με το προηγούμενο φωνήεν και τα δύο επόμενα με το επόμενο φωνήεν.
π.χ. από-στρα-τος, ε-χθρι-κός
πορ-θμός, ισ-θμός
5. Δύο όμοια σύμφωνα δε συλλαβίζονται ποτέ μαζί, αλλά χωρίζονται.
π.χ. πολ-λά, κολ-λη-τός
6. Δε χωρίζονται ποτέ τα δίψηφα φωνήεντα (ου, αι, ει, οι, υι), οι δίφθογγοι (αη, όι, όη, αϊ), οι καταχρηστικοί δίφθογγοι ια, οια, υα, εια, ιο, υο, αϊ/ι, υ, ει, οι+φωνήεν, οι συνδυασμοί : αυ, ευ όπως και τα δίψηφα σύμφωνα : γκ, ντ, μπ, τζ, τσ, γιατί πιάνονται σαν ένα γράμμα.
π.χ. αύ-ρι-ο, παί-ζω, ό-νει-ρο,
μπά-λα, κο-λυ-μπά-ω, πό-ντος, κο-ντός

ΑΣΚΗΣΕΙΣ

1. Να συλλαβίσετε τις παρακάτω λέξεις.

καιρός	
έγκλιση	
οριστικός	
κοιμάμαι	
ξύπνησα	
δάχτυλο	
συμπαθώ	
βγαίνω	
ναι	
άρρωστος	
σύννεφο	
ευγένεια	
παιδεύω	
καθηγήτρια	
ελιά	
δουλειά	
έρχομαι	
μέταλλο	
γερμανικά	
ελευθερία	

επίρρημα	
αλλάζω	
αηδόνι	
λαϊκός	
εβραϊκός	
κελαηδώ	
ασθενής	
μικρόφωνο	
εργαζόμενος	
ποιος	
εμπνέω	
άνθρωπος	
όγδοος	
Δεκέμβριος	

Δ. Απρόσωπα ρήματα-απρόσωπες εκφράσεις

- Απρόσωπα ονομάζονται τα ρήματα που δεν έχουν υποκείμενο ένα πρόσωπο ή πράγμα ή αντωνυμία, που να βρίσκεται μέσα στην πρόταση ή να εννοείται.

Συνήθως βρίσκονται στο τρίτο ενικό πρόσωπο.

Αυτά είναι τα : πρέπει, πρόκειται, συμφέρει, μέλει, μέλλεται

Το τρίτο ενικό πρόσωπο κάποιων προσωπικών ρημάτων: ακούγεται, χρειάζεται, απαγορεύεται, αξίζει, γίνεται, φαίνεται κ.α.

(Στην κατηγορία των απρόσωπων ρημάτων ανήκουν και τα ρήματα που φανερώνουν φυσικά φαινόμενα, όπως: βραδιάζει, βρέχει, φυσά, βροντά, χαράζει, χιονίζει κ.α.)

Παραδείγματα:

1. Πρέπει να φύγουμε από τη χώρα.
2. Χρειάζεται να κάνουμε περισσότερη οικονομία.
3. Συμφέρει να το εφαρμόσουμε.
4. Ακούγεται ότι θα έρθει μεγάλη κακοκαιρία.

- Απρόσωπες εκφράσεις ονομάζονται οι εκφράσεις που σχηματίζονται με κάποιο επίθετο (ουδετέρου γένους σε ενικό αριθμό) μαζί με το βοηθητικό ρήμα είναι, ή με κάποιο ουσιαστικό και το βοηθητικό ρήμα είναι.

π.χ. καλό είναι, κακό είναι, εύκολο είναι, δύσκολο είναι, ευχάριστο είναι, δυσάρεστο είναι,

π.χ. κρίμα είναι , καιρός είναι κ.α.

Παραδείγματα:

1. Καλό είναι να βουρτσίζουμε τα δόντια μας μετά από κάθε γεύμα.
2. Καιρός είναι να πάμε εκδρομή.
3. Φανερό είναι πως χιονίζει από το πρωί.

ΚΑΝΟΝΑΣ

ΤΑ ΑΠΡΟΣΩΠΑ ΡΗΜΑΤΑ ΚΑΙ ΟΙ ΑΠΡΟΣΩΠΕΣ ΕΚΦΡΑΣΕΙΣ ΠΑΙΡΝΟΥΝ ΓΙΑ ΥΠΟΚΕΙΜΕΝΟ ΤΗ ΔΕΥΤΕΡΕΥΟΥΣΑ ΠΡΟΣΤΑΣΗ ΠΟΥ ΕΧΟΥΝ ΔΙΠΛΑ ΤΟΥΣ. ΑΥΤΗ ΞΕΚΙΝΑΕΙ ΜΕ ΤΑ: ΟΤΙ, ΝΑ , ΠΩΣ.

ΑΣΚΗΣΕΙΣ

1. *Να εντοπίσετε τα απρόσωπα ρήματα και τις απρόσωπες εκφράσεις μαζί με τα υποκείμενά τους.*

Λέγεται ότι η επιδημία σταμάτησε.

Κακό είναι να μιλάμε απότομα στους άλλους.

Εχθές δεν έπρεπε να την αφήσουμε μόνη της.

Καιρός είναι να ξεκινήσουμε γυμναστική.

Είναι άδικο να μη μου μιλάς.

Απαγορεύεται να πατάτε το γρασίδι.

Φαίνεται ότι έφυγε νωρίτερα.

Είναι ανάγκη να βρούμε ένα γιατρό.

Ακούγεται ότι θα έρθει στη χώρα μας ο Πρόεδρος των Η.Π.Α.

Δε χρειάζεται να με περιμένετε.

2. Να υπογραμμίσετε τα απρόσωπα ρήματα και τις απρόσωπες εκφράσεις.

Μια φορά κι έναν καιρό ήταν ένας καλοκάγαθος γίγαντας. Σηκωνόταν το πρωί, άκουγε λίγη μουσική, έβλεπε λίγη τηλεόραση και στη συνέχεια πήγαινε στη δουλειά του. Ήταν υλοτόμος. Ήξερε ότι έπρεπε να είναι πολύ προσεκτικός για να μη χτυπήσει. Δεν επιτρεπόταν να κόψει κάποιο κορμό αν δε φορούσε το προστατευτικό εξοπλισμό. Το αφεντικό του έλεγε ότι καλό είναι να κόβουν τα πιο ψηλά δέντρα. Εκείνος συνήθως τον άκουγε. Αν και ήξερε ότι απαγορευόταν να μιλάει στα ζώα του δάσους, εκείνος πάντα χαιρετούσε την αρκούδα και την οικογένεια των ελαφιών. « Είναι επικίνδυνο να δημιουργείτε κοντινές σχέσεις με τα ζώα του δάσους. Δε χρειάζεται να σας γνωρίζουν, γιατί κάποια στιγμή μπορεί να χρειαστεί να κόψετε το δέντρο που μένουν», έλεγε πάντα το αφεντικό του. Ο καλοκάγαθος γίγαντας όμως έκοβε μόνο τα δέντρα που έβλεπε ότι δεν ήταν πια γερά για να γίνουν το σπίτι κάποιου. Έτσι διατηρούσε καλές σχέσεις τόσο με το αφεντικό του, όσο και με τα ζώα του δάσους!

Ε. Ορθογραφία κατάληξεων ρημάτων

1. -είτε ή -είται

Η κατάληξη -είτε μπαίνει:

Α. Στο β' πληθυντικό πρόσωπο Οριστικής- Υποτακτικής- Προστακτικής Ενεστώτα Ενεργητικής Φωνής.

π.χ. εσείς προπονεείτε (Οριστική)

Να προπονεείτε (Υποτακτική)

Προπονεείτε (Προστακτική)

Β. Στο β' πληθυντικό πρόσωπο Αορίστου Υποτακτικής και Προστακτικής Παθητικής Φωνής.

π.χ. να προπονηθείτε (Υποτακτική)

Προπονηθείτε (Προστακτική)

- Πιο απλά βάζω -ε- στην Ενεργητική Φωνή και -αι- στην Παθητική.

2. -ήστε ή -είστε

Η κατάληξη -ήστε μπαίνει στο β' πληθυντικό πρόσωπο Προστακτικής Αορίστου Ενεργητικής Φωνής.

π.χ. προπονήστε (Θυμάμαι ότι ο Αόριστος κάνει προπονήθηκα)

Η κατάληξη -είστε μπαίνει στο β' πληθυντικό πρόσωπο Οριστικής Ενεστώτα Παθητικής Φωνής.

π.χ. εσείς προπονείστε

- Πιο απλά μπορώ να θυμάμαι να βάζω σε όλα -ει- εκτός από την Προστακτική Αορίστου Ενεργητικής Φωνής.

ΑΣΚΗΣΕΙΣ

1. Να συμπληρώσετε τις καταλήξεις των ρημάτων με - είτε, -είται, -είστε, -ήστε.

Κρατ..... τα πράγματά σας και μην μπ..... ακόμη μέσα στο πούλμαν.

Μη δημιουργ..... προβλήματα στο χώρο εργασίας σας, γιατί έτσι θα θεωρ.....
αντιπαθητικός από τους συναδέλφους σας.

Εσείς ακολουθ..... τον κύριο με την πράσινη μπλούζα.

Μην προσπαθ..... να κάνετε δίαιτα, ενώ στο ψυγείο σας υπάρχουν γλυκά.

Ρωτ..... στο σταθμό του τρένου για το επόμενο δρομολόγιο.

Να συντηρ..... τα ευπαθή τρόφιμα πάντα στο ψυγείο.

Εσείς διατηρ..... καλές σχέσεις με τη διεύθυνση.

Αφ..... τους ηλικιωμένους να κάθονται στα Μέσα Μαζικής Μεταφοράς.

2. Να γράψετε σε ποιο πρόσωπο, χρόνο και έγκλιση βρίσκονται τα παρακάτω ρήματα.

ΡΗΜΑ	ΠΡΟΣΩΠΟ ΧΡΟΝΟΣ ΚΑΙ ΕΓΚΛΙΣΗ
σιγουρευτείτε	
πατήστε	
νοείται	
διατηρώ	
οδηγείται	
αντλήστε	
γραφτείτε	
αγανακτείτε	
πωλείται	
να δημιουργείται	
θεωρείστε	
συγχωρήστε	
χρησιμοποιήστε	
κρατείται	

ΣΤ. Ορθογραφία ρημάτων στον Αόριστο

ΕΝΕΡΓΗΤΙΚΗ ΦΩΝΗ

Για τα ρήματα της α' συζυγίας, δηλαδή για τα ρήματα που δε τονίζονται στη λήγουσα στην ενεργητική φωνή κρατούν την ίδια ορθογραφία με τον ενεστώτα.

1. Τα ρήματα σε -ίζω κάνουν αόριστο σε -ίσα π.χ. αρχίζω -> άρχισα
2. Τα ρήματα σε -οίζω κάνουν αόριστο σε -οίσα π.χ. αθροίζω -> άθροισα
3. Τα ρήματα σε -ήνω κάνουν αόριστο σε -ήσα π.χ. αφήνω -> άφησα
4. Τα ρήματα σε -ύνω κάνουν αόριστο σε -ύσα π.χ. ντύνω -> έντυσα
5. Τα ρήματα σε -είνω κάνουν αόριστο σε -είσαι π.χ. κλείνω -> έκλεισα
6. Τα ρήματα σε -ύω κάνουν αόριστο σε -ύσα π.χ. διαλύω -> διάλυσα

Για τα ρήματα της β' συζυγίας, δηλαδή για τα ρήματα που τονίζονται στη λήγουσα, γράφονται στον αόριστο με -ησα.

Π.χ. αγαπώ -> αγάπησα

Π.χ. κυνηγώ -> κυνήγησα

ΕΞΑΙΡΕΣΕΙΣ: μεθώ -> μέθυσα

μηνώ -> μήνυσα

ΑΣΚΗΣΕΙΣ

1. Να γράψετε το α' ενικό πρόσωπο αορίστου των παρακάτω ρημάτων.

ΕΝΕΣΤΩΤΑΣ	ΑΟΡΙΣΤΟΣ
Γκρεμίζω	
Πατώ	
Καταλύω	
Διατηρώ	
Οδηγώ	
Επενδύω	
Λύνω	

Αγανακτώ	
Επανιδρύω	
Δημιουργώ	
Ψήνω	
Συγχωρώ	
Φροντίζω	
Λυγίζω	

2. Να γράψετε το αντίστοιχο πρόσωπο αορίστου των παρακάτω ρημάτων.

ΕΝΕΣΤΩΤΑΣ	ΑΟΡΙΣΤΟΣ
Ανθίζουν	
Απαντάς	
Αναλύει	
Κρατάμε	
Πολεμά	
Επενδύουμε	
Κλείνεις	
Τρομοκρατούν	
Αργεί	
σκουπίζει	
Ψήνετε	
αιμορραγεί	
κοιμίζετε	
πλουτίζει	

Ζ. Δικατάληκτα επίθετα σε -ος, -ος, -ο

Στα Νέα Ελληνικά χρησιμοποιούμε πολύ συχνά επίθετα που προέρχονται από τα Αρχαία Ελληνικά. Έχουμε ήδη μάθει τα επίθετα σε -ης, -ης, -ες όπως π.χ. ο ευγενής, η ευγενής, το ευγενές. Εκτός από αυτά υπάρχουν και επίθετα σε -ος, -ος, -ο. Τα επίθετα που σχηματίζουν ίδιες καταλήξεις για το αρσενικό και για το θηλυκό λέγονται δικατάληκτα.

Κλίση επιθέτου: ο, η κακοποιός, το κακοποιό

ΕΝΙΚΟΣ ΑΡΙΘΜΟΣ

ΠΤΩΣΕΙΣ	ΑΡΣΕΝΙΚΟ- ΘΗΛΥΚΟ	ΟΥΔΕΤΕΡΟ
ΟΝΟΜΑΣΤΙΚΗ	ο, η κακοποιός	το κακοποιό
ΓΕΝΙΚΗ	του- της κακοποιού	του κακοποιού
ΑΙΤΙΑΤΙΚΗ	τον- την κακοποιό	το κακοποιό
ΚΛΗΤΙΚΗ	- κακοποιέ	- κακοποιό

ΠΛΗΘΥΝΤΙΚΟΣ ΑΡΙΘΜΟΣ

ΠΤΩΣΕΙΣ	ΑΡΣΕΝΙΚΟ- ΘΗΛΥΚΟ	ΟΥΔΕΤΕΡΟ
ΟΝΟΜΑΣΤΙΚΗ	οι κακοποιοί	τα κακοποιά
ΓΕΝΙΚΗ	των κακοποιών	των κακοποιών
ΑΙΤΙΑΤΙΚΗ	τους- τις κακοποιούς	τα κακοποιά
ΚΛΗΤΙΚΗ	- κακοποιοί	- κακοποιά

ΑΣΚΗΣΕΙΣ

1. Να κληθούν τα επίθετα σε όλες τις πτώσεις και στα τρία γένη.

Κλίση επιθέτου: ο, η ενεργός, το ενεργό

ΕΝΙΚΟΣ ΑΡΙΘΜΟΣ

ΠΤΩΣΕΙΣ	ΑΡΣΕΝΙΚΟ- ΘΗΛΥΚΟ	ΟΥΔΕΤΕΡΟ
ΟΝΟΜΑΣΤΙΚΗ		
ΓΕΝΙΚΗ		
ΑΙΤΙΑΤΙΚΗ		
ΚΛΗΤΙΚΗ		

ΠΛΗΘΥΝΤΙΚΟΣ ΑΡΙΘΜΟΣ

ΠΤΩΣΕΙΣ	ΑΡΣΕΝΙΚΟ- ΘΗΛΥΚΟ	ΟΥΔΕΤΕΡΟ
ΟΝΟΜΑΣΤΙΚΗ		
ΓΕΝΙΚΗ		
ΑΙΤΙΑΤΙΚΗ		
ΚΛΗΤΙΚΗ		

Κλίση επιθέτου: ο, η ζωοποιός, το ζωοποιό

ΕΝΙΚΟΣ ΑΡΙΘΜΟΣ

ΠΤΩΣΕΙΣ	ΑΡΣΕΝΙΚΟ- ΘΗΛΥΚΟ	ΟΥΔΕΤΕΡΟ
ΟΝΟΜΑΣΤΙΚΗ		
ΓΕΝΙΚΗ		
ΑΙΤΙΑΤΙΚΗ		
ΚΛΗΤΙΚΗ		

ΠΛΗΘΥΝΤΙΚΟΣ ΑΡΙΘΜΟΣ

ΠΤΩΣΕΙΣ	ΑΡΣΕΝΙΚΟ- ΘΗΛΥΚΟ	ΟΥΔΕΤΕΡΟ
ΟΝΟΜΑΣΤΙΚΗ		
ΓΕΝΙΚΗ		
ΑΙΤΙΑΤΙΚΗ		
ΚΛΗΤΙΚΗ		

2. Να συμπληρώσετε σωστά τα κενά με τον κατάλληλο τύπο του επιθέτου.

Στη χώρα μας έχουμε τρία (ανενεργός) ηφαίστεια.

Θα πρέπει να βρούμε την (ειδοποιός) διαφορά, ανάμεσα στο προϊόν μας και στο προϊόν του αντιπάλου μας.

Όλα τα (κακοποιός) στοιχεία βρίσκονται στη φυλακή.

Η απόφαση όλων των (ενεργός) μελών της κοινότητας ήταν υπέρ της χρήσης εναλλακτικών μέσων μεταφοράς.

Η μητέρα μου ήταν (αριστούχος) στο Πανεπιστήμιό.

Η. Επίθετα σε -ων, -ούσα, -ον

Στα Νέα Ελληνικά χρησιμοποιούμε επίθετα που προέρχονται από τη μετοχή Ενεστώτα των αρχαίων Ελληνικών, με καταλήξεις : -ων, -ούσα, -ον.

Κλίση επιθέτου: ο παρών, η παρούσα, το παρόν

ΕΝΙΚΟΣ ΑΡΙΘΜΟΣ

ΠΤΩΣΕΙΣ	ΑΡΣΕΝΙΚΟ	ΘΗΛΥΚΟ	ΟΥΔΕΤΕΡΟ
ΟΝΟΜΑΣΤΙΚΗ	Ο παρών	Η παρούσα	Το παρόν
ΓΕΝΙΚΗ	Του παρόντος	Της παρούσας	Του παρόντος
ΑΙΤΙΑΤΙΚΗ	Τον παρόντα	Την παρούσα	Το παρόν
ΚΛΗΤΙΚΗ	-	-	-

ΠΛΗΘΥΝΤΙΚΟΣ ΑΡΙΘΜΟΣ

ΠΤΩΣΕΙΣ	ΑΡΣΕΝΙΚΟ	ΘΗΛΥΚΟ	ΟΥΔΕΤΕΡΟ
ΟΝΟΜΑΣΤΙΚΗ	Οι παρόντες	Οι παρούσες	Τα παρόντα
ΓΕΝΙΚΗ	Των παρόντων	Των παρούσων	Των παρόντων
ΑΙΤΙΑΤΙΚΗ	Τους παρόντες	Τις παρούσες	Τα παρόντα
ΚΛΗΤΙΚΗ	-	-	-

ΑΣΚΗΣΕΙΣ

1. Να κληθούν τα παρακάτω επίθετα σε όλες τις πτώσεις και στα τρία γένη.

Κλίση επιθέτου: ο πρέπων, η πρέπουσα, το πρέπον

ΕΝΙΚΟΣ ΑΡΙΘΜΟΣ

ΠΤΩΣΕΙΣ	ΑΡΣΕΝΙΚΟ	ΘΗΛΥΚΟ	ΟΥΔΕΤΕΡΟ
ΟΝΟΜΑΣΤΙΚΗ			
ΓΕΝΙΚΗ			
ΑΙΤΙΑΤΙΚΗ			
ΚΛΗΤΙΚΗ			

ΠΛΗΘΥΝΤΙΚΟΣ ΑΡΙΘΜΟΣ

ΠΤΩΣΕΙΣ	ΑΡΣΕΝΙΚΟ	ΘΗΛΥΚΟ	ΟΥΔΕΤΕΡΟ
ΟΝΟΜΑΣΤΙΚΗ			
ΓΕΝΙΚΗ			
ΑΙΤΙΑΤΙΚΗ			
ΚΛΗΤΙΚΗ			

Κλίση επιθέτου: ο εξέχων, η εξέχουσα, το εξέχον

ΕΝΙΚΟΣ ΑΡΙΘΜΟΣ

ΠΤΩΣΕΙΣ	ΑΡΣΕΝΙΚΟ	ΘΗΛΥΚΟ	ΟΥΔΕΤΕΡΟ
ΟΝΟΜΑΣΤΙΚΗ			
ΓΕΝΙΚΗ			
ΑΙΤΙΑΤΙΚΗ			
ΚΛΗΤΙΚΗ			

ΠΛΗΘΥΝΤΙΚΟΣ ΑΡΙΘΜΟΣ

ΠΤΩΣΕΙΣ	ΑΡΣΕΝΙΚΟ	ΘΗΛΥΚΟ	ΟΥΔΕΤΕΡΟ
ΟΝΟΜΑΣΤΙΚΗ			
ΓΕΝΙΚΗ			
ΑΙΤΙΑΤΙΚΗ			
ΚΛΗΤΙΚΗ			

2. Να συμπληρώσετε σωστά τα κενά με τον κατάλληλο τύπο του επιθέτου.

Όλοι οι (απών) θα λάβουν ταχυδρομικά τα έγγραφα.

Να υπογραμμίσετε τις (δευτερεύων) προτάσεις.

Απολύθηκε γιατί δεν έδειξε τον (πρέπων) ζήλο στο χώρο εργασίας του.

Η αδερφή μου ήταν (επιτυχών).

Προς το (παρών) θα μείνουμε στην Ελλάδα.

Η δασκάλα μας ζήτησε να τις πούμε τις (πρωτεύων) των νομών.

Ο διευθυντής έκλεισε μια (συμφέρων) συμφωνία για την εταιρεία του.

ΛΕΞΙΛΟΓΙΚΕΣ ΑΣΚΗΣΕΙΣ

1. Να βρείτε τα συνθετικά των παρακάτω λέξεων.

Παιδαγωγός

Παιδιατρική

Προπαίδεια

Παιδονόμος

Παιδιόθεν

Παιδομάζωμα

ΕΝΟΤΗΤΑ 13

ΚΑΤΑΣΚΕΥΕΣ

Α. Ενεργητική- Παθητική σύνταξη

Ανάλογα με τη φωνή που βρίσκεται το ρήμα μιας πρότασης χαρακτηρίζουμε τη σύνταξη ως ενεργητική ή παθητική.

Δηλαδή, όταν σε μια πρόταση έχουμε ρήμα σε ενεργητική φωνή (ή αλλιώς με ενεργητική διάθεση), τότε λέμε ότι έχουμε ενεργητική σύνταξη.

Όταν σε μια πρόταση έχουμε ρήμα σε παθητική φωνή, (ή αλλιώς με παθητική διάθεση), τότε λέμε ότι έχουμε παθητική σύνταξη.

Μπορούμε να μετατρέπουμε την Ε.Σ. σε Π.Σ. ακολουθώντας τους ακόλουθους κανόνες:

1. Το ρήμα μετατρέπεται από ενεργητικό σε παθητικό. Διατηρούμε τον ίδιο χρόνο.
2. Το υποκείμενο γίνεται ποιητικό αίτιο (από + αιτιατική).
3. Το αντικείμενο γίνεται υποκείμενο (πτώση ονομαστική). Σε περίπτωση που έχουμε άμεσο και έμμεσο αντικείμενο , υποκείμενο της παθητικής σύνταξης γίνεται το άμεσο.
4. Οι προσδιορισμοί των βασικών όρων αλλάζουν πτώση, αν αλλάζει πτώση και ο όρος που προσδιορίζουν.

Υ Ρ (Ε.Φ.) Α

π.χ. Ο διευθυντής ανακοίνωσε τις οριστικές απολύσεις.

Υ Ρ (Π.Φ.) ΠΟΙΗΤΙΚΟ ΑΙΤΙΟ

Οι οριστικές απολύσεις ανακοινώθηκαν από τον διευθυντή.

Για να μετατρέψουμε την Π.Σ. σε Ε.Σ. ακολουθούμε τους ακόλουθους κανόνες:

1. Το ρήμα μετατρέπεται από παθητικό σε ενεργητικό. Διατηρούμε τον ίδιο χρόνο.
2. Το ποιητικό αίτιο γίνεται υποκείμενο (σε πτώση ονομαστική).
3. Το υποκείμενο γίνεται αντικείμενο (σε πτώση αιτιατική).
4. Οι προσδιορισμοί των βασικών όρων αλλάζουν πτώση, αν αλλάζει πτώση και ο όρος που προσδιορίζουν.

ΑΣΚΗΣΕΙΣ

1. Να μετατρέψετε την Ενεργητική σύνταξη σε Παθητική.

Ο δικαστής καταδίκασε τον άτυχο ληστή.

.....

Ο δάσκαλος διδάσκει στα παιδιά προπαίδεια.

.....

Ο ευγενικός κύριος βοήθησε τη γριούλα.

.....

Ο παππούς μου ποτίζει τα χωράφια κάθε μέρα.

.....

Η γραμματέας συμπλήρωσε την αίτησή μου.

.....

Ο δυνατός άνεμος παρέσυρε την ομπρέλα θαλάσσης.

.....

Ο γιατρός εξετάζει με προσοχή τον ανήσυχο ασθενή.

.....

Ο ναυτικός όμιλος θα βραβεύσει τον καλύτερο καπετάνιο της χρονιάς.

.....

2. Να μετατρέψετε την Παθητική Σύνταξη σε Ενεργητική.

Το χωράφι οργώθηκε από το τρακτέρ.

.....

Το αεροπλάνο απογειώθηκε πολύ εύκολα από τον πιλότο.

.....

Το κασιμάκι μαγειρεύτηκε στην κατσαρόλα από τη γιαγιά μου.

.....

Το χωριό μας χτυπήθηκε από το δυνατό σεισμό.

.....

Το καινούριο φράγμα κατασκευάστηκε από γερμανική εταιρεία.

.....

Τα παιδιά χωρίστηκαν από τους γυμναστές σε δυο ομάδες.

.....

Ο μαθητής έχει τιμωρηθεί πολλές φορές από το δάσκαλό του.

.....

Ο ύποπτος αφέθηκε ελεύθερος από την αστυνομία.

.....

Β. Αναφορικές προτάσεις

Αναφορικές προτάσεις ονομάζονται οι δευτερεύουσες προτάσεις που εισάγονται με:

1. Αναφορικές αντωνυμίες: ο οποίος-α-ο, που, όποιος-α-ο, όσος-η-ο, ό,τι
2. Αναφορικά επιρρήματα : που, όπου, όπως, πως, οπουδήποτε κ.α.

Μπορεί να είναι τόσο ονοματικές, όσο και επιρρηματικές.

Όταν είναι ονοματικές λειτουργούν ως : Υποκείμενα, Αντικείμενα, Κατηγορούμενα

π.χ. Όποιος θέλει ας με ακολουθήσει. (η δευτερεύουσα ως υποκείμενο του ρήματος : ακολουθήσει)

π.χ. Θα κάνω ό,τι θέλω. (η δευτερεύουσα ως αντικείμενο του ρήματος: θα κάνω)

Όταν είναι επιρρηματικές ανάλογα με το νόημά τους τις χωρίζουμε σε δυο κατηγορίες:

Α. τις προσθετικές, όταν το περιεχόμενό τους δεν είναι απαραίτητο συμπλήρωμα για την κατανόηση της περιόδου. Τότε τις χωρίζουμε με κόμμα από την κύρια πρόταση.

π.χ. Το ποδήλατό μου, που είναι καινούριο, έχει δυο μεγάλες ρόδες.

Β. τις προσδιοριστικές, όταν το περιεχόμενό τους είναι απαραίτητο συμπλήρωμα για την κατανόηση της περιόδου. Δηλαδή μας δίνουν απαραίτητες πληροφορίες για να καταλάβουμε το νόημα όλης της πρότασης. Τότε δεν τις χωρίζουμε με κόμμα από την κύρια πρόταση.

π.χ. Το εστιατόριο που δειπνήσαμε εχθές είναι δίπλα στη θάλασσα.

ΑΣΚΗΣΕΙΣ

1. *Να υπογραμμίσετε τις αναφορικές προτάσεις και να τις χαρακτηρίσετε ως προσθετικές ή προσδιοριστικές.*

Η αδερφή μου, που πηγαίνει στην Τρίτη δημοτικού, έχει ξανθά μαλλιά.

Το ηλιοβασίλεμα που είδαμε εχθές ήταν υπέροχο!

Ο αυτοκράτορας, που γεννήθηκε στη Ρώμη, κατέκτησε όλο τον κόσμο.

Η Αλίκη, που είναι αεροσυνοδός, μένει στο διπλανό διαμέρισμα.

Δεν μπορώ να βρω το μολύβι που μου χάρισες.

Θα φορέσω τα καινούρια μου παπούτσια, που αγόρασα εχθές.

Μου έδειξε μια φωτογραφία της που δεν είχα ξαναδεί ποτέ!

Της άφησα τα κλειδιά που ξέχασε.

Το δάσος που κάηκε ήταν κοντά στο σπίτι μου.

2. *Να βάλετε κόμμα όπου χρειάζεται.*

Η άνοιξη που είναι η αγαπημένη μου εποχή έφτασε!

Η πίτσα που παραγγείλαμε ήταν πολύ νόστιμη.

Το τρένο που αναχωρεί τα μεσάνυκτα χάλασε.

Η δασκάλα που κάνει μάθημα στον αδερφό μου χτύπησε το χέρι της.

Άνοιξε το παράθυρο που βρίσκεται δίπλα στην πόρτα.

Έβαλε τα βιβλία της μέσα σε μια τσάντα που ήταν κόκκινη.

Της έδωσα πίσω το τετράδιο που μου δάνεισε.

Δεν υπάρχει τραγούδι που να του αρέσει.

Ο Δημήτρης που γνώρισα στις διακοπές έφυγε για την Ιαπωνία.

Γ. Ρήματα: είδη ρημάτων ανάλογα με το συμπλήρωμά τους.

Τα ρήματα τα χωρίζουμε σε 3 μεγάλες κατηγορίες ανάλογα με το συμπλήρωμά τους. Πιο συγκεκριμένα, ονομάζονται:

- Αμετάβατα, όσα ρήματα δείχνουν πως η ενέργεια του υποκειμένου δε μεταβαίνει πουθενά.
π.χ. Ο Ηλίας κρυώνει.
- Μεταβατικά, όσα ρήματα συμπληρώνονται από ένα ή δύο αντικείμενα (μονόπτωτα και δίπτωτα αντίστοιχα)
π.χ. Ο γιατρός εξετάζει τον ασθενή.
π.χ. Μου έδωσε το τετράδιο.
- Συνδετικά, όσα συνδέουν το υποκείμενό τους με ένα κατηγορούμενο, δηλαδή με μια ιδιότητα ή με ένα γνώρισμα.
π.χ. Ο Φώτης φαίνεται άρρωστος.

ΑΣΚΗΣΕΙΣ

1. Στις παρακάτω προτάσεις να βρείτε το συμπλήρωμα του κάθε ρήματος και να το χαρακτηρίσετε (μεταβατικό, αμετάβατο, συνδετικό).

Η Ηλιάνα έφερε την κούκλα της.

Οι πρόσφυγες λιποθύμησαν από το κρύο.

Ο ήλιος λάμπει ψηλά στον ουρανό.

Ο λαγός σκάβει το χώμα.

Θα σου χρωστάω αιώνια ευγνωμοσύνη για τη βοήθειά σου!

Τα παιδιά παίζουν κρυφτό στην αυλή.

Το σπίτι μας παραμένει το ωραιότερο του χωριού.

Ο θεός μου εκλέχτηκε περιφερειάρχης στις φετινές εκλογές.

Η γιαγιά μας κέρασε ένα νόστιμο γλυκό.

Η οικονομία θα προοδεύσει με τα νέα μέτρα.

Οι μαθητές βαριούνται πολύ.

Οι δυο φίλοι παρακολουθούν την καινούρια ταινία του αγαπημένου τους ηθοποιού.

Μην αφήνεις τα φώτα ανοιχτά!

Μας απαγόρευσαν να ακούμε μουσική την ώρα του μαθήματος.

Η ομάδα κέρδισε τον αγώνα.

Οι στρατιώτες τρέχουν στον στίβο μάχης.

Θέλω να αγοράσω καινούριες κουρτίνες για το σαλόνι μου.

Του προσέφερε ένα ποτήρι κρύο νερό.

Ο ιερέας της ενορίας μου χειροτονήθηκε επίσκοπος.

Οι γονείς του τού χάρισαν ένα καινούριο ρολόι.

ΛΕΞΙΛΟΓΙΚΕΣ ΑΣΚΗΣΕΙΣ

1. Να φτιάξετε σύνθετες λέξεις με τα παρακάτω συνθετικά.

Ανά+ σκευάζω

Παρά + σκευάζω

Προ+ παρά+ σκευάζω

Διά + σκευάζω

Συν+ σκευάζω

Επί + σκευάζω

2. Να βρείτε τα συνθετικά των λέξεων

Μετάδοση

Τοποθετώ

Ξεβουλώνω

Ανακοινώνω

Διοργάνωση

Περιβάλλον

Αδύνατος

Εγγραφή

Αντιπολίτευση

Ημίφως

πλατύφυλλο.....

Νυχτολούλουδο

ΕΝΟΤΗΤΑ 14

ΤΗΛΕΟΡΑΣΗ

Α. Αρκτικόλεξα - Συντομογραφίες

Τα αρκτικόλεξα (ή αλλιώς ακρωνύμια) είναι μικρές «λέξεις» που αποτελούνται από τα αρχικά γράμματα λέξεων που αναφέρονται σε δημόσιες υπηρεσίες, ιδρύματα, οργανισμούς, εταιρείες κλπ. Μπορεί να χρησιμοποιηθεί είτε το πρώτο αρχικό γράμμα της λέξης ή και περισσότερα αν θέλουμε το αρκτικόλεξο να είναι εύχο ή να ξεχωρίζει από κάποιο άλλο παρόμοιο.

π.χ. ΕΥΔΑΠ = Εταιρεία Ύδρευσης και Αποχέτευσης Πρωτεύουσας

Προσοχή! Τα αρκτικόλεξα γράφονται μόνο με κεφαλαία γράμματα που κάποιες φορές χωρίζονται με τελείες μεταξύ τους.

π.χ. ΔΕΗ, ΕΛ.ΤΑ.

Αρκτικόλεξα που συναντάμε συχνά

ΑΕ	Ανώνυμη Εταιρεία
ΑΕΙ	Ανώτατο Εκπαιδευτικό Ίδρυμα
ΑΕΚ	Αθλητική Ένωση Κωνσταντινουπόλεως
ΑΤΕΙ	Ανώτατο Τεχνολογικό Εκπαιδευτικό Ίδρυμα
ΓΣΕΕ	Γενική Συνομοσπονδία Εργατών Ελλάδας
ΔΕΗ	Δημόσια Επιχείρηση Ηλεκτρισμού
ΔΗΠΕΘΕ	Δημοτικό Περιφερειακό Θέατρο
ΔΟΕ	Διεθνής Ολυμπιακή Επιτροπή
ΕΑ	Ελληνική Αστυνομία
ΕΕ	Ευρωπαϊκή Ένωση
ΕΛ.ΤΑ.	Ελληνικά Ταχυδρομεία
ΕΜΠ	Εθνικό Μετσόβιο Πολυτεχνείο
ΕΜΥ	Εθνική Μετεωρολογική Υπηρεσία
ΕΟΤ	Ελληνικός Οργανισμός Τουρισμού
ΕΡΤ	Ελληνική Ραδιοφωνία Τηλεόραση
ΕΥΔΑΠ	Εταιρεία Ύδρευσης Αποχέτευσης Πρωτεύουσας
ΗΠΑ	Ηνωμένες Πολιτείες Αμερικής
Η/Υ	Ηλεκτρονικός Υπολογιστής
ΙΕΚ	Ινστιτούτο επαγγελματικής Κατάρτισης
ΙΚΑ	Ίδρυμα Κοινωνικών Ασφαλίσεων

ΙΝΚΑ	Ινστιτούτο Καταναλωτών
ΚΚΕ	Κομμουνιστικό Κόμμα Ελλάδας
ΚΟΚ	Κώδικας Οδικής Κυκλοφορίας
ΚΤΕΛ	Κοινό Ταμείο Εισπράξεων Λεωφορείων
ΚΤΕΟ	Κέντρο Τεχνικού Ελέγχου Οχημάτων
ΜΜΕ	Μέσα Μαζικής Ενημέρωσης
ΝΔ	Νέα Δημοκρατία
ΟΓΑ	Οργανισμός Γεωργικών Ασφαλίσεων
ΟΗΕ	Οργανισμός Ηνωμένων Εθνών
ΟΝΕ	Οικονομική Νομισματική Ένωση
ΟΣΕ	Οργανισμός Σιδηροδρόμων Ελλάδας
ΟΣΦΠ	Ολυμπιακός Σύνδεσμος Φιλάθλων Πειραιά
ΟΤΕ	Οργανισμός Τηλεπικοινωνιών Ελλάδας
ΠΑΟ	Παναθηναϊκός Αθλητικός Όμιλος
ΠΡΟ-ΠΟ	ΠΡΟγνωστικά ΠΟδοσφαίρου
ΣΥΡΙΖΑ	ΣΥνασπισμός ΡΙΖοσπαστικής Αριστεράς
ΥΠΕΘ	Υπουργείο Παιδείας Έρευνας και Θρησκευμάτων
ΥΠΕΘΑ	ΥΠουργείο Εθνικής Άμυνας
ΥΠΕΞ	ΥΠουργείο Εξωτερικών

Οι συντομογραφίες είναι λέξεις ή φράσεις που χρησιμοποιούμε συχνά και για να μην τις γράφουμε ολόκληρες κόβουμε κάποια γράμματα.

Αν είναι λέξη, παραλείπονται γράμματα είτε από το μέσον της λέξης είτε από το τέλος της (σταματάμε σε σύμφωνο)

π.χ. Θεσ/νίκη = Θεσσαλονίκη, σελ. = σελίδα, δηλ. = δηλαδή

Αν είναι φράση, συνήθως κρατάμε τα αρχικά γράμματα των λέξεων, εδώ όμως τα γράφουμε με μικρά.

π.χ. = παραδείγματος χάριν, κτλ. = και τα λοιπά

Συντομογραφίες που συναντάμε συχνά

Αγ.	=	Άγιος	κυβ.	=	κυβικά
Αγ. Γρ.	=	Αγία Γραφή	λ.χ.	=	λόγου χάρη
αι.	=	αιώνας	μ.	=	μέτρα
αρ.	=	αριθμός	Μ. Ασία	=	Μικρά Ασία
βλ.	=	βλέπε	μ.μ.	=	μετά μεσημβρίας (μετά το μεσημέρι)
γραμμ./γρ.	=	γραμμάριο	μ.Χ.	=	μετά Χριστόν
Δίδα/ Δδα	=	δεσποινίδα	Π.Δ.	=	Παλαιά Διαθήκη
δηλ.	=	δηλαδή	π.μ.	=	προ μεσημβρίας (πριν το μεσημέρι)
δρχ.	=	δραχμή	π.χ.	=	παραδείγματος χάρη
δ/νση	=	διεύθυνση	π.Χ.	=	προ Χριστού
εκ.	=	εκατοστά	σ./σελ.	=	σελίδα
Ι.Χ.	=	Ιδιωτικής Χρήσης	σημ.	=	σημείωση
κ.	=	Κύριος, κυρία	στρ.	=	στρέμματα
κ. ά.	=	και άλλα	τετρ.	=	τετραγωνικά
κ. α.	=	και αλλού	τηλ.	=	τηλέφωνο
Κ.Δ.	=	Καινή Διαθήκη	τόν.	=	τόνοι
κεφ.	=	κεφάλαιο	τ.μ.	=	τετραγωνικά μέτρα
κ.κ.	=	κυρίες και κύριοι	Υ.Γ.	=	υστερόγραφο
κ.λπ./κτλ.	=	και λοιπά και τα λοιπά	χγρ.	=	χιλιόγραμμα
κ.ο.κ.	=	και ούτω καθεξής	χιλ.	=	χιλιάδες
Κος, Κα	=	Κύριος, Κυρία	χμ./χλμ.	=	χιλιόμετρα

Άνεμοι - Κατευθύνσεις

A	ανατολικός	ΒΑ	βορειοανατολικός
Β	βόρειος	ΒΔ	βορειοδυτικός
Δ	δυτικός	ΝΑ	νοτιοανατολικός
Ν	νότιος	ΝΔ	νοτιοδυτικός

ΑΣΚΗΣΕΙΣ

1. Να συμπληρώσετε τη σημασία των συντομογραφιών ή των αρκτικόλεξων

- Η ανθοδέσμη θα αποσταλεί στις 8 μ.μ. () στη δ/νση () Αγ. () Νικολάου αρ.() 85, Θεσ/νίκη ().
- Η οικ. () Χριστοφόρου αγόρασε μια έκταση 400 τ.μ. () σε απόσταση 15 χλμ. () ΝΔ () της κοντινότερης παραλίας, για να χτίσει εξοχικό.
- Η χημεία μπορούμε να πούμε ότι ξεκίνησε να εφαρμόζεται εμπειρικά π.Χ. () αλλά θεμελιώθηκε ως επιστήμη μ.Χ. (). Μπορεί να γίνει ανάμιξη διαφόρων υλικών σε ποσότητες είτε μικρές σε όγκο σε κυβ. εκ. () είτε πιο μεγάλες σε μάζα σε χγρ. () ή και τεράστιες σε μάζα σε τόν. () στη βιομηχανία.
- Υ.Γ. () Θυμήσου για το τεστ ότι η Αγ. Γρ. () αποτελείται από την Π.Δ. () και την Κ.Δ. ().
- Γνωστές ελληνικές ομάδες είναι με αλφαβητική σειρά η Α.Ε.Κ.(), ο Ο.Σ.Φ.Π.() και ο Π.Α.Ο. (). Πολλοί παίζουν ΠΡΟ-ΠΟ () κάνοντας εκτιμήσεις για την πορεία των αγώνων.
- Οι ΗΠΑ () και η ΕΕ() έχουν ισχυρή οικονομική δύναμη παγκοσμίως.

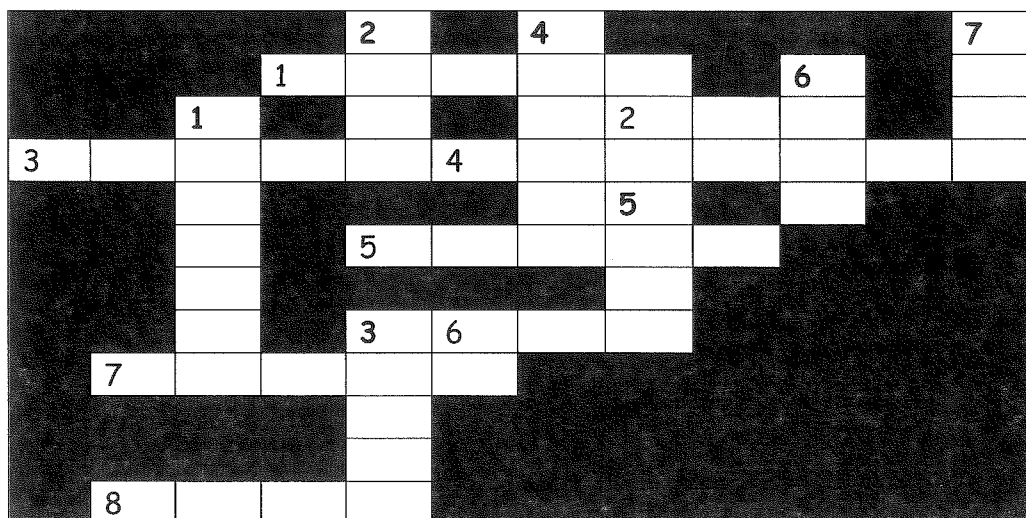
2. Να συμπληρώσετε το σταυρόλεξο με τα αρκτικόλεξα.

Οριζόντια:

1. Κοινό Ταμείο Εισπράξεων Λεωφορείων
2. Νέα Δημοκρατία
3. Γενική Συνομοσπονδία Εργατών Ελλάδας
4. Δημοτικό Περιφερειακό Θέατρο
5. ΥΠουργείο Εξωτερικών
6. Ηλεκτρονικός Υπολογιστής
7. Ανώτατο Τεχνολογικό Εκπαιδευτικό Ίδρυμα
8. Ίδρυμα Κοινωνικών Ασφαλίσεων

Κάθετα:

1. ΣΥνασπισμός ΡΙΖοσπαστικής Αριστεράς
2. Κομμουνιστικό Κόμμα Ελλάδας
3. ΕΛληνικά Ταχυδρομεία
4. Εταιρεία ΥΔρευσης Αποχέτευσης Πρωτεύουσας
5. Εθνική Μετεωρολογική Υπηρεσία
6. Δημόσια Επιχείρηση Ηλεκτρισμού
7. Οργανισμός Τηλεπικοινωνιών Ελλάδας

Β. Λόγια κλίση ρημάτων

Ορισμένα ρήματα έχουν κλίση παρόμοια με την αρχαία ελληνική στον ενεστώτα και τον παρατατικό. Η κλίση αυτή ονομάζεται λόγια.

Λόγια κλίνονται 2 κατηγορίες ρημάτων:

1. Σύμφωνα με το στερούμαι: θεωρούμαι, καλούμαι, επεκαλούμαι, μιμούμαι, ηγούμαι, προηγούμαι, συνεννοούμαι, αποτελούμαι, αφαιρούμαι, εξαιρούμαι, λυπούμαι, τοποθετούμαι, απολογούμαι, ασχολούμαι, χρησιμοποιούμαι κ.ά.
 2. Σύμφωνα με το εγγυώμαι: εξαρτώμαι, διερωτώμαι, διασπώμαι, αποσπώμαι κ.ά.
- Όλα αυτά τα ρήματα είναι β' συζυγίας, β' τάξης.

Ενεστώτας	Παρατατικός
στερούμαι	[στερούμουν]
στερείσαι	[στερούσουν]
στερείται	στερούνταν(ε) / εστερείτο
στερούμαστε	[στερούμαστε /στερούμασταν]
στερείστε	[στερούσαστε /στερούσασταν]
στερούνται	στερούνταν(ε) / εστερούντο
Ενεστώτας	Παρατατικός
εγγυώμαι	εγγυόμουν
εγγυάσαι	εγγυόσουν
εγγυάται	εγγυόταν
εγγυόμαστε/ εγγυώμεθα	εγγυόμαστε/ εγγυόμασταν
εγγυάστε/εγγυάσθε	εγγυόσαστε / εγγυόσασταν
εγγυώνται	εγγυόνταν

Οι τύποι σε αγκύλες [...] δε χρησιμοποιούνται συχνά.

ΑΣΚΗΣΕΙΣ

1. Να συμπληρώσετε τα κενά με τον κατάλληλο τύπο του ενεστώτα ή του παρατατικού των ρημάτων που δίνονται στην παρένθεση. Σημειώνετε, εάν υπάρχει και δεύτερος τύπος.

- Αναρωτιέμαι, εσείς δεν _____ (ενοχλούμαι) από όσα λέω;
- Στο εργοστάσιο αυτό _____ (απασχολούμαι) 500 εργάτες.
- Όταν ήμουν μικρή, η γιαγιά μου κάθε βράδυ μου _____ (διηγούμαι) ιστορίες για να κοιμηθώ.
- Οι κυρίες _____ (προηγούμαι).
- Τότε, κατά τη διάρκεια του πολέμου, οι γιατροί φρόντιζαν και _____ (περιποιούμαι) τους τραυματισμένους στρατιώτες με αυταπάρνηση.
- Το ξενοδοχείο αυτό _____ (συνιστώμαι) ανεπιφύλακτα από πολλούς ταξιδιώτες.
- Όταν ήταν μαθητής, _____ (αφαιρούμαι), δηλαδή η προσοχή του _____ (αποσπώμαι) συχνά.
- «Σε παρακαλώ, σταμάτα να _____ (δικαιολογούμαι).»
- Η πορεία της χώρας μας _____ (εξαρτώμαι) από πολλούς παράγοντες.
- Κάθε φορά που έβλεπαν δραματικές ταινίες, _____ (συγκινούμαι).
- Όταν υπογράφηκε το μνημόνιο, _____ (θεωρούμαι) από πολλούς βουλευτές μια καλή πρόταση.
- Κάθε καλοκαίρι ερχόμασταν στην Ελλάδα, όπου _____ (συνεννοούμαι) και συναντιόμασταν με τους συγγενείς μας.
- Ποιο είναι το επάγγελμά σας; Με τι _____ (ασχολούμαι);
- Στις πυρηνικές αντιδράσεις σχάσης τα άτομα _____ (διασπώμαι) και απελευθερώνεται τεράστια ποσότητα ενέργειας.
- Γελούσαμε πολύ, ενώ η Κατερίνα _____ (μιμούμαι) έναν γνωστό ηθοποιό.

2. Να συμπληρώσετε τον ενεστώτα και τον παρατατικό της οριστικής στο πρόσωπο που αναφέρεται. Εάν υπάρχει και δεύτερος τύπος, να τον σημειώσετε.

	Ενεστώτας	Παρατατικός
χρησιμοποιούμαι, β' πληθ.		
εγγυώμαι, β' εν.		
θεωρούμαι, γ' εν.		
επιμελούμαι, α' πληθ.		
προηγούμαι, α' εν.		
διατηρούμαι, γ' πληθ.		
μιμούμαι, γ' πληθ.		
αποσπώμαι, β' εν.		
διερρωτώμαι, γ' πληθ.		
εξαρτώμαι, γ' εν.		

Γ. Το ρήμα Άγω

Στην ελληνική γλώσσα έχουμε πολλά ρήματα που έχουν το ρήμα άγω ως β' συνθετικό, π.χ. προάγω, παράγω, εξάγω, διεξάγω, εισάγω, απάγω, υπάγω, κ.ά.

Τα ρήματα αυτά έχουν 2 θέματα:

Α. Στον ενεστώτα, στον παρατατικό και στον εξακολουθητικό μέλλοντα (δηλαδή στους χρόνους που εκφράζουν εξακολουθητικές - επαναλαμβανόμενες πράξεις) χρησιμοποιείται το θέμα αγ- (παράγω, παρήγα, θα παράγω).

Β. Στον αόριστο, στον συνοπτικό μέλλοντα, στον παρακείμενο, τον υπερσυντέλικο και τον συντελεσμένο μέλλοντα (δηλαδή στους χρόνους που εκφράζουν συνοπτικές - στιγμιαίες πράξεις) χρησιμοποιείται το θέμα αγαγ- (παρήγαγα, θα παραγάγω, έχω παραγάγει, είχα παραγάγει, θα έχω παραγάγει).

	Οριστική	Υποτακτική
Ενεστώτας	παράγω	να παράγω
Παρατατικός	παρήγα	-
Εξακολουθητικός Μέλλοντας	θα παράγω	-
Αόριστος	παρήγαγα	να παραγάγω
Συνοπτικός Μέλλοντας	θα παραγάγω	-
Παρακείμενος	έχω παραγάγει	να έχω παραγάγει
Υπερσυντέλικος	είχα παραγάγει	-
Συντελεσμένος Μέλλοντας	θα έχω παραγάγει	-

Υπάρχει ένας τρόπος για να βρίσκουμε κάθε φορά το σωστό θέμα του άγω. Σκεφτόμαστε ένα ρήμα που έχει παρόμοια σημασία στην πρότασή μας και αντικαθιστούμε το ρήμα με το άγω.

π.χ. Το εργοστάσιο θα παράγει ή θα παραγάγει 2000 αυτοκίνητα του χρόνου.

Το εργοστάσιο θα κατασκευάζει ή θα κατασκευάσει 2000 αυτοκίνητα του χρόνου.

Βλέπουμε ότι ταιριάζει νοηματικά καλύτερα ο συνοπτικός μέλλοντας «θα κατασκευάσει», οπότε διαλέγουμε αντίστοιχα «θα παραγάγει».

Άρα: Το εργοστάσιο θα παραγάγει 2000 αυτοκίνητα του χρόνου.

π.χ. Για πολλά χρόνια οι Έλληνες εισήγαν ή εισήγαγαν πετρέλαιο από τη Ρωσία.

Για πολλά χρόνια οι Έλληνες αγόραζαν ή αγόρασαν πετρέλαιο από τη Ρωσία.

Βλέπουμε ότι ταιριάζει νοηματικά καλύτερα ο παρατατικός «αγόραζαν», οπότε διαλέγουμε αντίστοιχα «εισήγαν».

Άρα: Για πολλά χρόνια οι Έλληνες εισήγαν πετρέλαιο από τη Ρωσία.

ΑΣΚΗΣΕΙΣ

1. Να συμπληρώσετε κατάλληλα τα σύνθετα ρήματα του άγω.

- Οι περισσότερες χώρες _____ (εισάγω) πέρυσι ελληνική φέτα.
- Η Ελλάδα του χρόνου και πάλι _____ (εξάγω) το κυριότερο προϊόν της, τον τουρισμό.
- Παλαιότερα, οι νέοι συχνά _____ (απάγω) τις κοπέλες που ήθελαν να παντρευτούν.
- Στη Σαντορίνη οι αμπελουργοί _____ (παράγω) μέχρι το φθινόπωρο 100 τόνους βινσάντο.
- Πρέπει να προσέξουμε καλά για να _____ (εξάγω) σωστά συμπεράσματα.
- Χτες ο υπεύθυνος _____ (υπάγω) το θέμα αυτό στον τομέα πληρωμών.
- Την επόμενη εβδομάδα η στρατιωτική σχολή _____ (διεξάγω) εξετάσεις για τους υποψήφιους.
- Το σχολείο κάθε χρόνο _____ (προάγω) τους μαθητές στην επόμενη τάξη.
- Η εταιρεία _____ (προάγω) πέρυσι 10 εργαζόμενους.
- Η επιχείρηση _____ (παράγω) και είχε πουλήσει 400 κομμάτια, όμως δεν είχε κερδίσει αρκετά για να μπορέσει να πληρώσει τα χρέη της.

Δ. ΕΠΑΝΑΛΗΠΤΙΚΕΣ ΑΣΚΗΣΕΙΣ

Μεταβατικά Ρήματα και Αντικείμενο (για τη Θεωρία, βλέπε ενότητα 7)

1. *Να βρείτε τα μεταβατικά ρήματα και να σημειώσετε τα αντικείμενά τους. Προσοχή! Αντικείμενο μπορεί να αποτελεί και δευτερεύουσα πρόταση ή να είναι εμπρόθετο!*

- Οι αρχαίοι Ρωμαίοι δίδασκαν στα παιδιά ελληνικά.
- Η Δώρα μου δάνεισε το μολύβι της.
- Η γιαγιά μου μας έραψε καζάκες.
- Ο Άγιος Βασίλης φορτώνει τα παιδιά με δώρα την Πρωτοχρονιά.
- Όταν έρχονται επισκέπτες, η μητέρα μου τους κερνάει πεντανόστιμα γλυκά.
- Οι μεταφορείς φόρτωσαν το φορτηγό έπιπλα.
- Η δασκάλα με ρώτησε τι γνωρίζω για το αντικείμενο.
- Σε παρακαλώ, μη μου λες ό,τι θέλεις.
- Ο δάσκαλος της μουσικής μαθαίνει την Αναστασία πιάνο αλλά εκείνη δεν έχει και πολλή όρεξη.
- Του απαγόρευσαν την είσοδο στη χώρα, όταν αποδείχτηκε ότι μπήκε παράνομα.
- Στα γενέθλιά μου η Θεία Ελισάβετ μου προσέφερε μια επίσκεψη στο Αττικό Ζωολογικό Πάρκο.
- Προσπαθώ να του εξηγήσω την ταινία μα εκείνος δε με προσέχει.
- Ο Αντώνης προσέφερε τη θέση του στην Καρολίνα.

- Συμπληρώστε τα κενά τις προτάσεις με το κατάλληλο ρήμα.
- Εντάξει, θα έχεις χρόνο για να μας παρουσιάσεις τα αποτελέσματα.
- Η αστυνομικός πέρασε στον κλέφτη τις χειροπέδες.
- Οι δάσκαλοι δίνουν στα παιδιά γνώσεις και αγάπη.
- Η Στέλλα τους ανακοίνωσε ότι θα φύγει.
- Μη τον κάνεις να επιμένει.
- Σου αφιερώνω το επόμενο τραγούδι.

Ευθύς και Πλάγιος λόγος (για τη Θεωρία, βλέπε ενότητα 6)

1. Να μετατρέψετε τις προτάσεις από τον ευθύ λόγο στον πλάγιο και το αντίστροφο. Προσοχή στα σημεία στίξης.

- Του είπε να έρθει αμέσως.

- «Τίως ξέρατε ότι θα έρθουμε;»

- Ο πρωθυπουργός δήλωσε ότι έγινε ό,τι ήταν δυνατόν.

- «Πες μας, πού να πάμε για φαγητό;»

- «Δεν υπάρχουν γοργόνες στην πραγματικότητα», αποκάλυψε η μητέρα στην κόρη της.

- Σας ρώτησε αν είστε καλά.

- «Δεν μπορώ δυστυχώς να μιλήσουμε αυτή τη στιγμή, γιατί έχω πολλή δουλειά», είπε η γιατρός.

- «Ας κλείσουμε ένα ραντεβού για αύριο», του πρότεινε.

- Τους παρακάλεσαν να κάνουν υπομονή για λίγο.

- Ρώτησε τον δάσκαλό του τι είπε.

- «Θα ήθελα πολύ να αποκτήσω φέτος ένα παιδί», της είπε η κουμπάρα της.

- Το αγόρι ζήτησε από τον παππού του να του πάρει για δώρο ένα ποδήλατο.

- Ο βασιλιάς τους πρόσταξε να εκτελέσουν αμέσως τις εντολές του.

- «Ανοίξτε, σας παρακαλώ, τα βιβλία σας στη σελίδα 57», είπε η δασκάλα στους μαθητές.

- Την ευχαρίστησε θερμά για τον κόπο της.

Αιτιολογικές Προτάσεις (για τη θεωρία, βλέπε ενότητα 4)

1. Να φτιάξετε αιτιολογικές προτάσεις, αντικαθιστώντας τις υπογραμμισμένες μετοχές ή φράσεις.

- Οι αθλητές, αντικρίζοντας μια τέτοια υποδοχή, ξέσπασαν σε δάκρυα χαράς.
- Η κ. Νεφελίδου, συγκινημένη από τις εκδηλώσεις προς τιμήν της, έβγαλε ένα ευχαριστήριο λόγο.
- Η Σοφία, βλέποντας τα αποτελέσματα των ενεργειών της, αποφάσισε να αλλάξει πορεία.
- Θυμωμένος, είπε λόγια σκληρά.
- Οι εταιρείες αυξάνουν τις πωλήσεις τους, διαφημίζοντας τα προϊόντα τους στην τηλεόραση.
- Το πλοίο ναυάγησε εξαιτίας της φοβερής τρικυμίας.
- Λόγω του ιδιαίτερου ενδιαφέροντός του για τα μαθηματικά, επέλεξε να γίνει μαθηματικός.

- Στενοχωριέται πολύ λόγω της οικονομικής κρίσης στην Ελλάδα.

- Αποφασίσαμε να ταξιδέψουμε στην Αυστραλία εξαιτίας της μεγάλης αγάπης μας για τα ταξίδια.

- Αφοσιώθηκες πλήρως στη δουλειά σου λόγω της επιθυμίας σου να τη διατηρήσεις.

Ορθογραφία της προστακτικής Αορίστου (για τη θεωρία, βλέπε ενότ. 11)

1. *Να συμπληρώσετε τα κενά των ρημάτων που είναι σε προστακτική αορίστου. Να γράψετε στην παρένθεση το ρήμα στον Ενεστώτα για να θυμηθείτε την ορθογραφία του.*

π.χ. Σταμάτησε (σταματώ) τώρα αυτό που κάνεις!

1. Κλ__σε (_____) την πόρτα αλλά άφ__σε (_____) το παράθυρο ανοιχτό.
2. Παιδιά, καθαρ__στ__τε (_____) και χτεν__στ__τε (_____) μετά το παιχνίδι.
3. Δάν__σέ (_____) μου, σε παρακαλώ, 2 ευρώ.
4. Αγόρια, ποτ__στε (_____) τα λουλούδια της γειτόνισσας.
5. Ελάτε, παιδιά, βάλτε τα δυνατά σας, νικ__στε (_____) τους!
6. Κατευθ__νθ__τε (_____) ευθεία.
7. Χτυπ__στε (_____) τον στόχο με τα βέλη σας.

8. Άντε, διαλυθ____τε (_____) τώρα, αρκετά!
9. Έλα, νεράκι, ανάβλ____σε (_____), να σε πιούμε!
10. Πολίτες, ψηφ____στε (_____) με όλοι την Κυριακή!
11. Χάρ____σέ (_____) μου ένα σκυλάκι, το θέλω τόσο πολύ!
12. Επισκεφθ____τε (_____) μας για μια ξενάγηση στους χώρους μας.
13. Μην προσπαθ____τε (_____) αλλιώς, ελάτε σ' εμάς.
14. Παιδιά, μην ψ____θ____τε (_____) πάλι στον ήλιο, είναι μεσημέρι,
αλειφθ____τε (_____) με αντηλιακό!
15. Μην ικανοποι____στε (_____) τόσο απλά. Αναζητ____στε
(_____) το καλύτερο!

Ε. ΛΕΞΙΛΟΓΙΚΕΣ ΑΣΚΗΣΕΙΣ

1. Να αντιστοιχίσετε με την τηλεόραση τις λέξεις στις οποίες το τηλε- σημαίνει για την τηλεόραση / σχετικός με την τηλεόραση και με το μακριά τις λέξεις στις οποίες το τηλε- σημαίνει μακριά / για μακριά / από μακριά. Αν δε γνωρίζετε τη σημασία μιας λέξης, την αναζητάτε στο λεξικό.

τηλεθεατής, τηλεοπτικός, τηλεκάρτα, τηλεσκόπιο, τηλεπεριοδικό, τηλεδιάσκεψη, τηλεφακός, τηλεταινία, τηλεϊατρική, τηλεπικοινωνίες, τηλέφωνο, τηλεφημερίδα, τηλεπάθεια, τηλεμαραθώνιος, τηλεπαρουσιαστής, τηλεγράφημα, Τηλέμαχος, τηλεβόας, τηλεθέαση, τηλεκοντρόλ, τηλεματική, τηλεομοιοτυπία, τηλεπαιχνίδι, τηλεχειρισμός, τηλεχειριστήριο.

Τηλεόραση	Μακριά

ΕΝΟΤΗΤΑ 16

ΑΘΛΗΜΑΤΑ- ΣΠΟΡ

Α. Αντωνυμίες

Αντωνυμίες ονομάζονται οι λέξεις που χρησιμοποιούνται αντικαθιστώντας ονόματα, δηλ. ουσιαστικά ή επίθετα.

π.χ. - Ποιο είναι το όνομα του μαθητή; Δεν το άκουσα (το, δηλαδή το όνομα).

Τα είδη των αντωνυμιών είναι 8:

1	προσωπικές
2	κτητικές
3	αυτοπαθείς
4	οριστικές
5	δεικτικές
6	αναφορικές
7	ερωτηματικές
8	αόριστες

A1. Προσωπικές Αντωνυμίες

Προσωπικές ονομάζονται οι αντωνυμίες οι οποίες αντικαθιστούν λέξεις που δηλώνουν τα τρία πρόσωπα του λόγου.

π.χ. **Εγώ** ακούω. (α') **Εσύ** βλέπεις. (β') **Αυτός** νιώθει. (γ')

Α΄ ΠΡΟΣΩΠΟ		Β΄ ΠΡΟΣΩΠΟ		Γ΄ ΠΡΟΣΩΠΟ	
ΕΝΙΚΟΣ ΑΡΙΘΜΟΣ					
Ον.	εγώ	εσύ	αυτός (τος)	αυτή (τη)	αυτό (το)
Γεν.	εμένα (μου)	εσένα (σου)	αυτού (του)	αυτής (της)	αυτού (του)
Αιτ.	εμένα (με)	εσένα (σε)	αυτόν (τον)	αυτή(ν) [τη(ν)]	αυτό (το)
ΠΛΗΘΥΝΤΙΚΟΣ ΑΡΙΘΜΟΣ					
Ον.	Εμείς	εσείς	αυτοί (τοι)	αυτές (τες)	αυτά (τα)
Γεν.	εμάς (μας)	εσάς (σας)	αυτών (τους)	αυτών (τους)	αυτών (τους)
Αιτ.	εμάς (μας)	εσάς (σας)	αυτούς (τους)	αυτές (τις/τες)	αυτά (τα)

Έχουν δύο ειδών τύπους: τους δυνατούς και τους αδύνατους (στις παρενθέσεις).

Προσοχή! Δεν πρέπει να μπερδεύουμε τα άρθρα με τους αδύνατους τύπους των προσωπικών αντωνυμιών.

Θυμάμαι! Τα άρθρα συνοδεύουν ονόματα π.χ. τον αγρότη,
ενώ οι αντωνυμίες συνοδεύουν ρήματα π.χ. τον φώναξα.

ΑΣΚΗΣΕΙΣ

1. Να αντικαταστήσετε τα ουσιαστικά των ακόλουθων προτάσεων με τους αδύνατους τύπους των προσωπικών αντωνυμιών.

- Μίλησες της Θεοδώρας; _____
- Πούλησε τα πορτοκάλια. _____
- Μοιάζει του αδελφού του. _____
- Κοιτάζουμε τα βιβλία μας. _____
- Τες του Γιώργου τα νέα. _____

2. ΣΤΙΣ ΑΚΟΛΟΥΘΕΣ ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ ΝΑ ΚΥΚΛΩΣΕΤΕ ΤΙΣ ΠΡΟΣΩΠΙΚΕΣ ΑΝΤΩΝΥΜΙΕΣ.

- ✓ Αυτοί σας μιλούν.
- ✓ Εγώ σας ακούω.
- ✓ Το άνοιξαν.
- ✓ Δε μου απάντησες.
- ✓ Εμείς θα το διορθώσουμε.
- ✓ Πες μου όλη την αλήθεια, σε παρακαλώ.
- ✓ Τη ρώτησα αν μπορεί να το καθαρίσει για μένα.
- ✓ Εσένα δε σου αρέσουν τα πικάντικα φαγητά.
- ✓ Εγώ θα σου διαβάσω το βιβλίο που σου χάρισα.
- ✓ Εμείς θα περάσουμε να σας πάρουμε.

A2. Κτητικές Αντωνυμίες

Οι κτητικές αντωνυμίες δηλώνουν σε ποιον ανήκει κάτι.

π.χ. Το τετράδιό μου. Η δική της ομπρέλα. Το αυτοκίνητό τους.

Κτητικές αντωνυμίες είναι:

A) Οι αδύνατοι τύποι των προσωπικών αντωνυμιών στη γενική. π.χ. το καπέλο του

B) Το επίθετο δικός, -ή, -ό + αδύνατοι τύποι προσωπικής αντωνυμίας. π.χ. Τα δικά μας ποτήρια. Χρησιμοποιείται για να δώσουμε έμφαση στον κτήτορα, δηλαδή στον ιδιοκτήτη του αντικειμένου.

Α' προσώπου:	δικός μου (μου), δική μου (μου), δικό μου (μου)
	δικός μας (μας), δική μας(μας), δικό μας (μας)
Β' προσώπου:	δικός σου (σου), δική σου (σου), δικό σου (σου)
	δικός σας (σας), δική σας (σας), δικό σας (σας)
Γ' προσώπου:	δικός του /της (του /της), δική του /της (του /της), δικό του /της (του/της)
	δικός τους (τους), δική τους (τους), δική τους (τους)

Προσοχή!

Προσωπική αντωνυμία + Ρήμα: π.χ. το αγόρασα, του μίλησαν

Κτητική αντωνυμία + Ουσιαστικό: π.χ. το κρεβάτι του, η φωλιά της

ΑΣΚΗΣΕΙΣ

1. Να κυκλώσετε τις κτητικές αντωνυμίες.

- ✓ Είναι δικός του αυτός ο αριθμός;
- ✓ Το σπίτι του είναι πιο μεγάλο από το δικό της.
- ✓ Εξετάσαμε την αίτησή σας.
- ✓ Δανείστηκαν τα χρήματά μας, γιατί τα δικά τους τελείωσαν.
- ✓ Σας αρέσει το καινούριο μου φόρεμα;
- ✓ Αυτός ο σκύλος είναι δικός μας.
- ✓ Τα δικά του ρούχα χαλάνε εύκολα.
- ✓ Οι φίλοι μας μάς συμπαραστέκονται πάντα.
- ✓ Αυτή η μπάλα είναι των παιδιών μας.
- ✓ Σ' ευχαριστώ για τις ευχές σου.

2. Να γράψετε τι είδους είναι κάθε αντωνυμία, προσωπική ή κτητική.

- ❖ Μου είπε να κοιτάζω τη δουλειά μου. (_____ -
_____)
- ❖ Μην το σκέφτεσαι, σου κερνάω εγώ την πορτοκαλάδα σου.
(_____ - _____ - _____ -
_____)
- ❖ Η ηλικία μου είναι 50 ετών, δε με πήραν δα και τα χρόνια.
(_____ - _____)
- ❖ Οι γονείς μου μου αγόρασαν το σπίτι μου. (_____ -
_____ - _____)
- ❖ Στην τάξη μας έχουμε τα θρανία μας, τα βιβλία μας, α, και τη δασκάλα μας, που
πολύ την αγαπάμε. (_____ - _____ -
_____ - _____ - _____)

Α3. Αυτοπαθείς Αντωνυμίες

Οι αυτοπαθείς αντωνυμίες δείχνουν ότι το ίδιο πρόσωπο ενεργεί αλλά και συγχρόνως δέχεται την ενέργεια του ρήματος.

π.χ. Κοίτα τον εαυτό σου.

	ΕΝΙΚΟΣ ΑΡΙΘΜΟΣ		
	Α΄ ΠΡΟΣΩΠΟ	Β΄ ΠΡΟΣΩΠΟ	Γ΄ ΠΡΟΣΩΠΟ
Ον.	ο εαυτός μου	ο εαυτός σου	ο εαυτός του/της
Γεν.	του εαυτού μου	του εαυτού σου	του εαυτού του/της
Αιτ.	τον εαυτό μου	τον εαυτό σου	τον εαυτό του/της
	ΠΛΗΘΥΝΤΙΚΟΣ ΑΡΙΘΜΟΣ		
	Α΄ ΠΡΟΣΩΠΟ	Β΄ ΠΡΟΣΩΠΟ	Γ΄ ΠΡΟΣΩΠΟ
Ον.	ο εαυτός μας	ο εαυτός σας	ο εαυτός τους
Γεν.	του εαυτού μας των εαυτών μας	του εαυτού σας των εαυτών σας	του εαυτού τους των εαυτών τους
Αιτ.	τον εαυτό μας τους εαυτούς μας	τον εαυτό σας τους εαυτούς σας	τον εαυτό τους τους εαυτούς τους

ΑΣΚΗΣΕΙΣ

1. Να συμπληρώσετε με τους κατάλληλους τύπους της αυτοπαθούς αντωνυμίας.

- ♣ Δεν αναγνωρίζει πια ούτε _____.
- ♣ Κατηγορούμε _____ γι' αυτό που έγινε.
- ♣ Κ. υπουργέ, θεωρείτε _____ υπεύθυνο για την πορεία της χώρας;
- ♣ Με αυτή τη συμπεριφορά μόνο _____ βλάπτεις.
- ♣ Εγώ η ίδια είμαι ο εχθρός _____.
- ♣ Πρόσεχε _____.
- ♣ Η μητριά της Χιονάτης κοίταζε _____ στον καθρέφτη συχνά.
- ♣ _____ θα έπρεπε να λυπάσαι, όχι κανέναν άλλον.
- ♣ Αγάπα τον διπλανό σου όπως _____.
- ♣ Μιλάτε συνεχώς για _____.

Α4. Οριστικές αντωνυμίες

Οριστικές λέγονται οι αντωνυμίες που ορίζουν και ξεχωρίζουν κάτι από άλλα του ίδιου είδους.

π.χ. Το είπε ο ίδιος ο πρωθυπουργός. Προσπαθούσε μόνη της.

Οριστικές αντωνυμίες είναι:

Α) Το επίθετο ο **ίδιος**, η **ίδια**, το **ίδιο** (μαζί με το άρθρο).

Β) Το επίθετο **μόνος μου**, **μόνη σου**, **μόνο του** κλπ. χωρίς άρθρο.

Ίδιος + άρθρο + ουσιαστικό με άρθρο → οριστική αντωνυμία
Ίδιος + άρθρο + ουσιαστικό χωρίς άρθρο →

Προσοχή!

1. Το άκουσα με τα **ίδια** μου τα αυτιά. (οριστική αντωνυμία)
Έχουμε τα **ίδια** αυτιά με τη μητέρα μου. (επίθετο)
2. **Μόνη μου** πήγα στον κινηματογράφο. (οριστική αντωνυμία)
Είμαι η **μόνη** που πήγα στον κινηματογράφο. (επίθετο).

Μόνος χωρίς άρθρο + μου/σου/του → οριστική αντωνυμία
Μόνος + άρθρο χωρίς μου/σου/του → επίθετο

ΑΣΚΗΣΕΙΣ

1. Να κυκλώσετε τις οριστικές αντωνυμίες και να υπογραμμίσετε τα επίθετα που τους μοιάζουν.

- Εσύ ο ίδιος έλυσες το πρόβλημα;
- Τα κατάφερε όλα μόνη της.
- Έχει ίδιο χαρακτήρα με τη μητέρα της.
- Δεν μπορώ να έρθω, πάτε μόνοι σας.
- Είναι ο μόνος που έχει πετύχει.
- Μόνος μου θα ψάξω την απάντηση.
- Οι ίδιες τους οι πράξεις δείχνουν την αλήθεια.
- Κάποιες φορές κατηγορούν τους ίδιους τους τους εαυτούς.
- Είναι η μόνη γυναίκα που θα μπορούσα να παντρευτώ.

- Μόνοι μας θα πάμε εκδρομή.
- Μόνος του γεννιέται καθένας, μόνος του και πεθαίνει.
- Μόνο ο ίδιος ο Θεός μπορεί να σε κρίνει.
- Ο ίδιος ο ιππόκαμπος δεν είπε κάτι, το καβούρι μόνο του τα είχε πει όλα.
- Αποφάσισαν να πάνε οι ίδιοι, μόνοι τους στο διευθυντή.
- Πηγαίνω μόνος μου για ψώνια τώρα πια, μεγάλωσα.

Α5. Δεικτικές Αντωνυμίες

Δεικτικές λέγονται οι αντωνυμίες που χρησιμοποιούμε όταν δείχνουμε κάτι.
π.χ. Αυτό εκεί το παντελόνι φαίνεται καλής ποιότητας. Τούτη τη χρονιά θα πάνε όλα καλύτερα!

Δεικτικές αντωνυμίες είναι:

- α) Αυτός, αυτή, αυτό (για όσα βρίσκονται κοντά μας)
- β) (Ε)Τούτος, (ε)τούτη, (ε)τούτο (για όσα βρίσκονται πολύ κοντά μας)
- γ) Εκείνος, εκείνη, εκείνο (για όσα βρίσκονται μακριά μας)
- δ) Τέτοιος, τέτοια, τέτοιο (για να δείξουμε ποιότητα)
- ε) Τόσος, τόση, τόσο (για να δείξουμε ποσότητα)

ΑΣΚΗΣΕΙΣ

1. Να υπογραμμίσετε τις δεικτικές αντωνυμίες.

- Θα δεχτώ τούτη την προσφορά
- Στρίψτε σε εκείνο το στενό δεξιά.
- Από αυτή τη στιγμή ξεκινάω το διάβασμα.
- Τόσος κόπος για το τίποτα.
- Δε θέλει τόση ζάχαρη στο τσάι της.
- Τι τη θέλεις τέτοια καρέκλα; Είναι σπασμένη.
- Προτιμάμε τούτο το αυτοκίνητο.
- Τέτοιος είναι, τώρα θα τον μάθεις!
- Τόσον καιρό είχα να σε ακούσω!
- Κάνε αυτό που σου λέω αμέσως.

Α6. Αναφορικές Αντωνυμίες

Αναφορικές λέγονται οι αντωνυμίες που αναφέρονται σε μια άλλη λέξη. Μπορεί να ξεκινούν δευτερεύουσα πρόταση.

π.χ. Ο κύριος **που** βλέπεις είναι νομπελίστας ποιητής.

Η χύτρα είναι το μαγειρικό σκεύος με **το οποίο** γίνεται πιο γρήγορα το φαγητό.

Αναφορικές αντωνυμίες είναι οι εξής:

- α) το άκλιτο **που**
- β) ο **οποίος**, η **οποία**, το **οποίο**
- γ) **όποιος**, **όποια**, **όποιο**
- δ) **όσος** **όση**, **όσο**
- ε) και το **ό,τι** (=οτιδήποτε)

Τα αναφορικά επιρρήματα είναι τα εξής:

- α) **όπου**, **οπουδήποτε**, **εκεί που** (δηλώνουν τόπο)
- β) **όποτε**, **οποτεδήποτε**, **τότε που** (δηλώνουν χρόνο)
- γ) **όπως**, **καθώς** (δηλώνουν τρόπο)
- δ) **όσο**, **οσοδήποτε** (δηλώνουν ποσό)

Προσοχή!

1. Η αναφορική αντωνυμία **που** δεν τονίζεται, το ερωτηματικό **πού** τονίζεται.
2. Η αναφορική αντωνυμία **ό,τι** γράφεται με υποδιαστολή, ενώ το ειδικό **ότι** χωρίς.

ΑΣΚΗΣΕΙΣ

1. Να βρείτε τις αναφορικές αντωνυμίες και τα αναφορικά επιρρήματα και να τα υπογραμμίσετε.

- Ήταν δύσκολος ο μήνας που έφυγε.
- Το βουνό το οποίο βλέπετε είναι το ψηλότερο της χώρας.
- Μπορείς να κάνεις ό,τι θες, μη με ρωτάς.
- Έριξε τόση βροχή όση δεν είχε ρίξει σε μια δεκαετία.
- Όπου υπάρχει καπνός, υπάρχει και φωτιά.
- Έλα από το σπίτι όποτε ευκαιρήσεις.
- Θα γίνουν τα πράγματα όπως τα είπαμε.
- Πρέπει να μείνεις εδώ όσο θα χρειαστεί.
- Όποιος ενδιαφέρεται να συμπληρώσει την ηλεκτρονική φόρμα.
- Μπορείς να γίνεις ό,τι ονειρεύεσαι.
- Πάμε όπου προτιμάς.

- Ο Κωνσταντίνος Καβάφης, ο οποίος έζησε στην Αλεξάνδρεια της Αιγύπτου, είναι ένας από τους σημαντικότερους Έλληνες ποιητές.
- Με υπομονή κι επιμονή μπορείς να κατακτήσεις οτιδήποτε θέσεις στόχο.
- Ο σταθμός του τρένου, στον οποίο φτάσαμε, ήταν γεμάτος κόσμο.
- Θα σας επισκεφτούμε όποτε μας το επιτρέψει το πρόγραμμά μας.

2. Να βάλετε κόμμα στο ό,τι όπου ταιριάζει.

- Ας κάνουμε ότι θέλουμε.
- Μου δήλωσε ότι θα γυρίσει σπίτι του.
- Πιστεύει ότι θα συγχωρεθεί.
- Ότι κι αν πεις, δε μου αλλάζεις γνώμη.
- Ότι ταινία κι αν δει, θα της αρέσει.

3. Να βάλετε τόνο στο που, όπου ταιριάζει.

- Αυτό που άκουσες.
- Μήπως γνωρίζετε που βρίσκεται το Εθνικό Θέατρο;
- Ο υπολογιστής, που αγοράσαμε χτες, χάλασε!
- Πάλι ξέχασες που πάρκαρες!
- Δε μου αρέσει που θα φάω πάλι φακές.

Α7. Ερωτηματικές Αντωνυμίες

Τις χρησιμοποιούμε για να κάνουμε ερώτηση.
Ερωτηματικές αντωνυμίες είναι οι ακόλουθες

- α) Τι (άκλιτο): π.χ. Τι κάνεις;
- β) Ποιος, ποια, ποιο
- γ) πόσος, πόση, πόσο

Προσοχή!
Ποιο και πιο
Ποια και πια

ΑΣΚΗΣΕΙΣ

1. Να υπογραμμίσετε την ερωτηματική αντωνυμία.

- ✦ Σε ποιον ανήκει αυτό το στυλό;
- ✦ Πόσο μελάνι έχει μέσα και πόσο καιρό πιστεύεις ότι θα κρατήσει;
- ✦ Από ποιον το αγόρασες;
- ✦ Σε ποιον θα το έκανες δώρο αν το δώριζες;
- ✦ Πόσα χρήματα το πλήρωσες;
- ✦ Ποια μέρα θα πάμε παρέα να αγοράσω και εγώ ένα;
- ✦ Τι έγραψες με αυτό;
- ✦ Πόσο μακριά είναι το βιβλιοπωλείο;

2. Να συμπληρώσετε με ποιο-πιο ή ποια-πια.

- ✓ Μίλα _____ αργά
- ✓ _____ είναι το αγαπημένου σου μάθημα;
- ✓ Τι είναι _____ σημαντικό, η υγεία ή η επιτυχία;
- ✓ Θα προσπαθήσουν να έρχονται _____ συχνά.
- ✓ Με _____ πτήση πετάτε για Αθήνα;
- ✓ Δε σε αντέχω άλλο _____.
- ✓ _____ ρούχα θα πάρεις μαζί σου στο ταξίδι;
- ✓ Δεν τρώνε _____ εδώ.
- ✓ _____ να διαλέξω;
- ✓ Διαβάζετε _____ πολύ το πρώτο τρίμηνο.

Α8. Αόριστες Αντωνυμίες

Αόριστες αντωνυμίες λέγονται οι αντωνυμίες που χρησιμοποιούνται για να μιλήσουμε για κάποιον ή κάτι που δεν ορίζουμε.

Αόριστες αντωνυμίες είναι:

• ένας - μία - ένα	• κάποιος - κάποια - κάποιο
• κάθε, καθένας - καθεμιά (καθεμία) - καθένα	• ο τάδε
• κανένας (κανείς) - καμία (καμιά) - κανένα	• ο δείνα
• κάτι	• καθετί
• τίποτα (τίποτε)	• μερικοί - μερικές - μερικά
• άλλος - άλλη - άλλο	• κάμποσος - κάμποση - κάμποσο
• άλλος - άλλη - άλλο	

ΑΣΚΗΣΕΙΣ

1. Να βρείτε τις αόριστες αντωνυμίες.

- Κάποιες στιγμές μελαγχολεί.
- Μετά από κάμποσο καιρό ξανασυναντήθηκαν.
- Δεν έχει κανέναν φίλο, ενώ μερικοί άλλοι έχουν πολλούς.
- Κάποιος άλλος το έκανε, όχι εγώ.
- Κάθε φορά πηγαίνουμε από άλλη διαδρομή.

2. Να συμπληρώσετε με τις αόριστες αντωνυμίες που βρίσκονται στην παρένθεση.

(κάτι, εκείνο, κανένας, αυτό, κάμποσες, κάποια, τίποτα)

..... έχει το παιδί.

Έχει φύγει μέρες.

Δε θα κάνουμε Τώρα θα ξεκουραστούμε.

..... δε θέλει να παίξει με το παιχνίδι.

..... μέρα θα πάμε εκδρομή.

ΑΣΚΗΣΕΙΣ ΣΤΙΣ ΑΝΤΩΝΥΜΙΕΣ - ΕΠΑΝΑΛΗΨΗ

1. Να συμπληρώσετε τις παρακάτω προτάσεις να υπογραμμίσετε τις αντωνυμίες και να αναγνωρίσετε το είδος τους.

- Ποιος σας μίλησε για το πρόβλημά μας;

- Κάποιοι άνθρωποι είναι πολύ σημαντικοί στη ζωή του καθενός.

- Ο καθηγητής μου έδωσε τα τεστ για να τα μοιράσω.

- Κάνω πάντα ό, τι μου φαίνεται καλύτερο.

- Όση ώρα δουλεύατε, εγώ τακτοποίησα το δωμάτιό μου.

- Ξέρεις κάτι για το θέμα; Πες μου.

- Με περίμενε για πολλή ώρα. Του χρωστάω υποχρέωση.

- Άλλος για Χίο τράβηξε κι άλλος για Μυτιλήνη.

- Αυτή η θέση είναι δική μου. Ιδού το εισιτήριο που το αποδεικνύει.

- Πόσος χρόνος απαιτήθηκε για να ολοκληρωθεί αυτό το κτήριο;

- Μερικοί από τους μάρτυρες είπαν ότι οδηγούσε απερίσκεπτα.

- ο Μας πήρε κάμποσο καιρό να τελειώσουμε τη διακόσμηση αυτής της τάξης.

- ο Σας το είπε ο ίδιος;

- ο Τους θυμίζει κάτι;

- ο Τα άφησα πάνω στο κρεβάτι.

- ο Το διαδίκτυο μας πληροφορεί, μας ψυχαγωγεί και μας δείχνει τον κόσμο.

- ο Εμένα που με βλέπεις, έχω ταξιδέψει παντού.

2. Να αντιστοιχίσετε τις αντωνυμίες με την κατηγορία στην οποία ανήκουν.

εκείνος

δεικτικές

ποιες

εσένα

κάποιος

καμία

προσωπικές

τι

τέτοιο

άλλο

αυτοί

αόριστες

εκείνα

καθένας

μερικές

πόση

ερωτηματικές

εγώ

σας

τόσος

3. Να συμπληρώσετε τα κενά και στη συνέχεια να αναγνωρίσετε το είδος της αντωνυμίας:

- α) Φεύγετε κι _____; (_____)
- β) Ναι, φεύγουμε κι _____; (_____)
- γ) Δεν αναγνώριζα τον _____ μου. (_____)
- δ) Ήταν εγωιστές. Κοίταζαν μόνο τους _____ τους. (_____)
- ε) Το πρόβλημα το έλυσαν _____ τους, χωρίς να τη βοηθήσει
_____. (_____)(_____)
- στ) Τελευταία ήρθε και _____ ο αρχιστράτηγος για να _____
δώσει θάρρος. (_____)(_____)
- ζ) Πρέπει να έχουμε στο νου _____ ότι το μέρος _____ είναι
επικίνδυνο. (_____)(_____)
- η) Ο πατέρας μου _____ Χριστούγεννα _____ φέρνει δώρο.
(_____)(_____)
- θ) Ήταν _____ οι παρευρισκόμενοι, ώστε δεν μπορούσαμε να περάσουμε.
(_____)
- ι) _____ σας μίλησε; (_____) _____ ξέρω;
(_____)
- ια) _____ ιδέες είναι αυτές; (_____)
- ιβ) _____ τσάντα είναι; Σε ποιον ανήκει; (_____)
- ιγ) Είναι _____ εκεί; (_____)
- ιδ) Μην ακούς τι σου λέει ο _____ και ο _____. (_____)

Β. Συνώνυμες Και Αντώνυμες (Αντίθετες) Λέξεις

Συνώνυμες ονομάζονται οι διαφορετικές λέξεις που έχουν την ίδια περίπου σημασία.

Π.χ. άσπρος - λευκός, μαμά - μητέρα

Αντώνυμες (αντίθετες) ονομάζονται οι λέξεις με αντίθεστη σημασία.

Π.χ. μαύρος - άσπρος, γράφω - σβήνω

ΑΣΚΗΣΕΙΣ

1. Να αντιστοιχίσετε τα συνώνυμα.

καθημερινός

ανθοδοχείο

μοναξιά

χαρίζω

φουστάνι

γιαλός

ένοχος

απομόνωση

ημερήσιος

βάζο

ακροθαλασσιά

φταίχτης

προσφέρω

φόρεμα

πλοίο

απειλή

κόμμωση

γυαλί

θάρρος

καθαριότητα

λάθος

χρήματα

πάστρα

ανδρεία

λεφτά

καράβι

χτένισμα

σφάλμα

τζάμι

φοβέρα

2. Να γράψετε δίπλα από κάθε λέξη μια συνώνυμη. Να χρησιμοποιήσετε και το λεξικό σας.

ιερέας		βλέπω	
κατασκευάζω		βουλιάζω	
βρέφος		λύπη	
σελήνη		κατηγορώ	
αγγίζω		οίκημα	
οστά		τέλος	
λιθάρι		υπολογίζω	
κατορθώνω		αιτία	

Συχνά φτιάχνουμε ένα αντώνυμο
βάζοντας μπροστά στη λέξη το α-
ή το δυσ-

3. Να γράψετε τα αντώνυμα αξιοποιώντας και το λεξικό.

αθώς		εισαγωγή	
επιφανής		ισχυρός	
καλλιεργημένος		ευγένεια	
ακμή		κυριολεξία	
έξυπνος		κατάλληλος	
μακροπρόθεσμος		γενναιότητα	
έγκυρος		εμποδίζω	
μνήμη - θυμάμαι		τέλειος	

Γ. Σύνθετα ρήματα με εσωτερική αύξηση

Τα σύνθετα ρήματα με α' συνθετικό προθέσεις (πχ. από, εκ, κατά, διά, συν, εν, προς, προ κ.ά.) παίρνουν ένα -ε- στον παρατατικό και τον αόριστο.

π.χ. διαγράφω > διέγραφα, διέγραψα

αμφιβάλλω - αμφέβαλα

διακόπτω - διέκοψα

συλλαμβάνω - συνέλαβα

αναγγέλλω - ανήγγειλα και ανάγγειλα

αποδεικνύω - απέδειξα και απόδειξα

προτρέπω - πρότρεψα και προέτρεψα

Το -ε- αυτό λέγεται εσωτερική αύξηση.

Η -ε-σωτερική αύξηση μπαίνει μόνο στην οριστική. ΠΟΤΕ στην προστακτική!

Υπάρχει μόνο όταν τονίζεται. π.χ. διέγραφα αλλά διαγράψαμε.

Αντί για -ε- σε κάποια ρήματα που ξεκινούν με -α- γίνεται -η-.

Π.χ. υπάρχω > υπήρξα, παραγγέλνω > παρήγγειλα.

καταγράφω		
οριστική		
ενεστώτας	παρατατικός	αόριστος
καταγράφω	κατέγραφα	κατέγραψα
καταγράφεις	κατέγραφες	κατέγραφες
καταγράφει	κατέγραφε	κατέγραψε
καταγράφουμε	καταγράφαμε	καταγράψαμε
καταγράφετε	καταγράφατε	καταγράψατε
καταγράφουν	κατέγραφαν	κατέγραψαν

καταγράφω		
αόριστος		
οριστική	υποτακτική	προστακτική
κατέγραψα	να καταγράψω	κατάγραψε
κατέγραφες	να καταγράψεις	
κατέγραψε	να καταγράψει	
καταγράψαμε	να καταγράψουμε	καταγράψτε
καταγράψατε	να καταγράψετε	
κατέγραψαν	να καταγράψουν	

ΑΣΚΗΣΕΙΣ

1. Να συμπληρώσετε προσέχοντας την εσωτερική αύξηση.

Οριστική ενεστώτα	Οριστική αορίστου	Προστακτική αορίστου
παραλείπω		
υπογράφω		
επιλύω		
υποδεικνύω		
παραβλέπω		
εμπνέω		
συμβαίνει		

2. Να μεταφέρετε την πρόταση στον παρατατικό και στον αόριστο της οριστικής.

Οι πράξεις του επιφέρουν άσχημες συνέπειες.

Παρατατικός: _____

Αόριστος: _____

Το στοιχείο αυτό αποδεικνύει την ενοχή της.

Παρατατικός: _____

Αόριστος: _____

Δεν καταβάλλεις καμία προσπάθεια.

Παρατατικός: _____

Αόριστος: _____

Υπάρχει πρόβλημα εδώ.

Παρατατικός: _____

Αόριστος: _____

Καταθέτετε τα χρήματά σας;

Παρατατικός: _____

Αόριστος: _____

Δεν το πιστεύω ότι αντιγράφεις!

Παρατατικός: _____

Αόριστος: _____

Η Χριστίνα παραμένει στην ίδια πόλη.

Παρατατικός: _____

Αόριστος: _____

Τους συνδέουν πολλά.

Παρατατικός: _____

Αόριστος: _____

Τα νέα δεδομένα καταρρίπτουν την υπάρχουσα θεωρία.

Παρατατικός: _____

Αόριστος: _____

Η ταχυδρομική υπηρεσία παραλαμβάνει όλα τα γράμματα του χωριού.

Παρατατικός: _____

Αόριστος: _____

3. Να μεταφέρετε τις παρακάτω φράσεις από το ενικό στον πληθυντικό.

- Εξέφρασε τα παράπονά του.

- Δε μας εξέπληξαν τα αποτελέσματα.

- Δεν εξέφρασε ακόμα τα επιχειρήματά του.

- Σου προσέφεραν θέση εργασίας.

- Τον διέγραψε διά παντός.

4. Να σχηματίσετε τον παρατατικό και τον αόριστο των παρακάτω ρημάτων την οριστική.

Ενεστώτας	Παρατατικός	Αόριστος
καταφεύγω		
υποβάλλει		
παραμένουμε		
παραθέτεις		
περιστρέφετε		
διασχίζουν		
εγκρίνει		
καταγγέλλεις		
αναγράφουν		
καταλαμβάνω		
συγγράφει		
αποβάλλεις		
συλλαμβάνουν		

Δ. Παραθετικά επιθέτων, μετοχών και επιρρημάτων

Δ1. Οι βαθμοί των επιθέτων

Πολλές φορές στο λόγο μας κάνουμε διάφορες συγκρίσεις.

π.χ. Η Μαρία είναι **γρήγορη**.

Η Άννα είναι **γρηγορότερη** (ή **πιο γρήγορη**) από τη Μαρία.

Η Στέλλα είναι **η γρηγορότερη** (ή **η πιο γρήγορη**) απ' όλες.

Η Στέλλα είναι **γρηγορότατη** (ή **πολύ γρήγορη**).

Εδώ βρίσκουμε τη λέξη **γρήγορη** σε τρεις διαφορετικές μορφές. Αυτό χρησιμεύει για τη σύγκριση.

- **γρήγορη**: η λέξη αυτή εκφράζει μόνο μια απλή ιδιότητα της Μαρίας. Η μορφή αυτή του επιθέτου λέγεται **θετικός βαθμός**.
- **γρηγορότερη**: εδώ έχουμε μια σύγκριση μεταξύ δύο προσώπων και βλέπουμε ότι η μία είναι γρηγορότερη από την άλλη. Εδώ έχουμε το **συγκριτικό βαθμό**.
- **γρηγορότατη**: εδώ αμέσως καταλαβαίνουμε ότι η μία από τις φίλες είναι η πιο γρήγορη απ' όλες χωρίς να χρειάζεται να τη συγκρίνουμε με καμία από τις άλλες κοπέλες. Εδώ έχουμε τον **υπερθετικό βαθμό**.

Στα επίθετα έχουμε λοιπόν τρεις βαθμούς:

θετικός → **συγκριτικός** → **υπερθετικός**

σχετικός υπερθετικός

απόλυτος υπερθετικός

Ο συγκριτικός και ο υπερθετικός λέγονται **παραθετικά των επιθέτων**.

Δ1α. Θετικός Βαθμός

Η Μαρία είναι **γρήγορη**.

Το επίθετο **γρήγορη** φανερώνει πως η Μαρία έχει ένα χαρακτηριστικό, ένα γνώρισμα.

Επίθετα **θετικού βαθμού** λέγονται τα επίθετα που φανερώνουν ότι ένα ουσιαστικό έχει ένα γνώρισμα.

Δ1β. Συγκριτικός Βαθμός

Η Άννα είναι **γρηγορότερη** (ή **πιο γρήγορη**) από τη Μαρία.

Εδώ το επίθετο **γρηγορότερη** (ή **πιο γρήγορη**) δηλώνει πως η Άννα έχει την ιδιότητα της γρηγοράδας, της ταχύτητας σε μεγαλύτερο βαθμό από τη Μαρία.

Όταν ένα επίθετο δηλώνει πως ένα ουσιαστικό έχει ένα χαρακτηριστικό, μια ποιότητα ή μια ιδιότητα σε μεγαλύτερο βαθμό από ένα άλλο ουσιαστικό, λέγεται επίθετο **συγκριτικού βαθμού**.

Σχηματίζεται:

A) Μονολεκτικά

Θετικός βαθμός + -ότερος, -ότερη, -ότερο π.χ. ακριβότερος

Θετικός βαθμός + -ύτερος, -ύτερη, -ύτερο π.χ. φαρδύτερος

Θετικός βαθμός + -έστερος, -έστερη, -έστερο π.χ. ασθενέστερος

B) Περιφραστικά

Πιο + Θετικός βαθμός π.χ. πιο νόστιμος

Δ1γ. Υπερθετικός Βαθμός

Η Στέλλα είναι **η γρηγορότερη** (ή **η πιο γρήγορη**) απ' όλες.

Η Στέλλα είναι **γρηγορότατη** (ή **πολύ γρήγορη**).

- ο Στην πρώτη πρόταση, η Στέλλα συγκρίνεται με όλα τα κορίτσια κι έχει την ιδιότητα της γρηγοράδας, της ταχύτητας στον πιο μεγάλο βαθμό. Όταν ένα επίθετο δηλώνει πως ένα ουσιαστικό που συγκρίνεται με όλα τα άλλα ουσιαστικά του ίδιου είδους κι έχει στον μεγαλύτερο βαθμό ένα χαρακτηριστικό, τότε το επίθετο αυτό είναι **σχετικό υπερθετικό**.

- ο Στη δεύτερη πρόταση, δε γίνεται σύγκριση αλλά λέμε μόνο ότι η Στέλλα έχει σε πολύ μεγάλο βαθμό αυτό που δηλώνει το επίθετο. Όταν ένα επίθετο δηλώνει πως ένα ουσιαστικό έχει ένα χαρακτηριστικό, μια ποιότητα ή μια ιδιότητα σε μέγιστο βαθμό, χωρίς σύγκριση, τότε το επίθετο αυτό είναι **απόλυτο υπερθετικό**.

Το **σχετικό υπερθετικό** σχηματίζεται:

A) Μονολεκτικά

Άρθρο ο, η, το + Μονολεκτικός Συγκρ.

π.χ. ο μεγαλύτερος

Το **απόλυτο υπερθετικό** σχηματίζεται:

B) Περιφραστικά

Άρθρο ο, η, το + Περιφραστικός Συγκρ.

π.χ. ο πιο μεγάλος

A) Μονολεκτικά

Θετικός βαθμός + -ότατος, -ότατη, -ότατο

Θετικός βαθμός + -ύτατος, -ύτατη, -ύτατο

Θετικός βαθμός + -έστατος, -έστατη, -έστατο

π.χ. εντονότατος

π.χ. βαθύτατος

π.χ. υγιέστατος

B) Περιφραστικά

πολύ / πολύ πολύ / πάρα πολύ + Θετικός Βαθμός

π.χ. πολύ νέος, πολύ πολύ νέος, πάρα πολύ νέος

Γ) Με σύνθεση

A' συνθετικό (Θεό, όλο, υπέρ, παν, πεντα, τρις, τετρα, κατά) + Θετικός βαθμός

π.χ. Θεοσκότεινος, ολόμαυρος, υπερευαίσθητος, πανάκριβος, πεντάμορφος, κατάξανθος

Στη σύγκριση έχουμε πάντα δύο όρους σύγκρισης.

π.χ. Ο Δημήτρης είναι ψηλότερος από το Μιχάλη.

α' όρος

β' όρος

Η σύγκριση γίνεται με επίθετα ή επιρρήματα και τις λεξούλες **από** και **παρά**

π.χ. Η Μαρία είναι νεότερη από τη Μυρτώ.

Θετικός	Συγκριτικός		Υπερθετικός				
			Σχετικός		Απόλυτος		
	Μονολεκτικός	Περιφραστικός	Μονολεκτικός	Περιφραστικός	Μονολεκτικός	Περιφραστικός	Με σύνθεση
ακριβός	ακριβότερος	πιο ακριβός	ο ακριβότερος	ο πιο ακριβός	ακριβότατος	πολύ ακριβός πολύ πολύ ακριβός πάρα πολύ ακριβός	πανάκριβος
παχύς	παχύτερος	πιο παχύς	ο παχύτερος	ο πιο παχύς	παχύτατος	πολύ παχύς πολύ πολύ παχύς πάρα πολύ παχύς	τετράπαχος
υγιής	υγιέστερος	πιο υγιής	ο υγιέστερος	ο πιο υγιής	υγιέστατος	πολύ υγιής πολύ πολύ υγιής πάρα πολύ υγιής	-

Προσοχή!

Α) Υπάρχουν επίθετα που δε σχηματίζουν καθόλου παραθετικά.

Είναι τα επίθετα που σημαίνουν:

1. Ύλη: π.χ. ξύλινος, ασημένιος, μάλλινος
2. Καταγωγή ή συγγένεια: π.χ. ελληνικός, γαλλικός, οικογενειακός
3. Χρόνο ή τόπο: π.χ. σημερινός, μηνιαίος, νησιώτικος, γήινος
4. Κατάσταση που δεν αλλάζει: π.χ. ολόκληρος, νεκρός, πολύτεκνος, μισός

Β) Υπάρχουν άλλα επίθετα που σχηματίζουν κάποιον ή κάποιους βαθμούς. Τα παραθετικά αυτά λέγονται **ελλειπτικά**. Ας τα δούμε:

1. Υπάρχουν επίθετα που σχηματίζουν μόνο συγκριτικό και υπερθετικό.
Σχηματίστηκαν από επιρρήματα ή λόγιες προθέσεις.
π.χ. κατώτερος - κατώτατος
Ανώτερος - ανώτατος
2. Υπάρχουν επίθετα που σχηματίζουν μόνο συγκριτικό.
π.χ. προτιμότερος, προγενέστερος, μεταγενέστερος

3. Υπάρχουν επίθετα που έχουν θετικό και υπερθετικό και χρησιμοποιούνται ως προσφωνήσεις. π.χ. έξοχος - Εξοχότατος, σεβάσμιος - Σεβασμιότατος
4. Υπάρχουν επίθετα που έχουν μόνο υπερθετικό και χρησιμοποιούνται ως προσφωνήσεις. π.χ. Μεγαλειότατος, Εκλαμπρότατος φίλτατος, ύψιστος

Γ) Υπάρχουν επίθετα που σχηματίζουν τα μονολεκτικά παραθετικά τους ανώμαλα.

Θετικός	Συγκριτικός	Υπερθετικός
απλός	απλούστερος	απλούστατος
γέρος	γεροντότερος	
καλός	καλύτερος	άριστος / κάλλιστος
κακός	χειρότερος	χειρίστος / κάκιστος
λίγος	λιγότερος	ελάχιστος
μεγάλος	μεγαλύτερος	μέγιστος
μικρός	μικρότερος	ελάχιστος
πολύς	περισσότερος (πιότερος)	πλείστος

ΑΣΚΗΣΕΙΣ

1. Να σχηματίσετε τα μονολεκτικά παραθετικά των ακόλουθων επιθέτων.

Θετικός	Συγκριτικός	Υπερθετικός
φτηνός		
πλατύ		
επιμελής (η)		
παχύ		
τρυφερή		
απλό		
καλός		
κακό		
μεγάλη		
μικρό		
πολύς		

2. Να σχηματίσετε προτάσεις όπως στο παράδειγμα.

A) (Πέτρος - ψηλός - Γιώργος)

Ο Πέτρος είναι ψηλότερος από τον Γιώργο.

Ο Πέτρος είναι πιο ψηλός από τον Γιώργο.

B) (τρένο - φθηνός - αυτοκίνητο)

Γ) (Ακρόπολη - αρχαίος - πύργος του Άιφελ)

Δ) (εγκυκλοπαίδεια - μεγάλος - βιβλίο)

Ε) (Δάφνη - ευγενής - Ναταλία)

3. Να σχηματίσετε τα παραθετικά των επιθέτων στην παρένθεση όπως στο παράδειγμα. Αν δε σχηματίζουν παραθετικά, να τα γράψετε στη σωστή κατηγορία από κάτω.

(άθλιος, ξύλινος, υγιές, ιταλικό, αγνός, πολυσέλιδος, σπάνια, τωρινός)

Θετικός	Συγκριτικός	Υπερθετικός
όμορφη	ομορφότερη - πιο όμορφη	ομορφότατη - η πιο όμορφη - η ομορφότερη

Ύλη	
Καταγωγή ή συγγένεια	
Χρόνο ή τόπο	
Κατάσταση που δεν αλλάζει	

Δ2. Παραθετικά μετοχών

Πολλές κλιτές παθητικές μετοχές σχηματίζουν παραθετικά, ΠΑΝΤΟΤΕ περιφραστικά.

Θετικός	Συγκριτικός	Υπερθετικός
πειραγμένος	πιο πειραγμένος	ο πιο πειραγμένος
ευτυχισμένος	πιο ευτυχισμένος	ο πιο ευτυχισμένος

ΑΣΚΗΣΕΙΣ

1. Να σχηματίσετε τα παραθετικά των παρακάτω μετοχών.

Θετικός	Συγκριτικός	Υπερθετικός
αγαπημένη		
πονεμένος		
τραυματισμένο		
χαρούμενο		
ευτυχισμένη		

Δ3. Παραθετικά Επιρρημάτων

Τα επιρρήματα, όπως και τα επίθετα, έχουν τρεις βαθμούς.

Σχηματίζονται:

A) Μονολεκτικά	Συγκριτικός	Υπερθετικός	Συγκριτικός	Υπερθετικός
	-ότερα	-ότατα	π.χ. ψηλότερα	ψηλότεστα
	-ύτερα	-ύτατα	π.χ. βαθύτερα	βαθύτατα
	-έστερα	-έστατα	π.χ. πληρέστερα	πληρέστατα
B) Περιφραστικά	Συγκριτικός	Υπερθετικός		
	Πιο + Θετικός	πολύ/πολύ πολύ/πάρα πολύ + Θετικός		
	Π.χ. πιο δυνατά	πολύ δυνατά, πολύ πολύ δυνατά, πάρα πολύ δυνατά		

Θετικός	Συγκριτικός		Υπερθετικός	
	Μονολεκτικός	Περιφραστικός	Μονολεκτικός	Περιφραστικός
ψηλά	ψηλότερα	πιο ψηλά	ψηλότεστα	πολύ ψηλά
πλατιά	πλατύτερα	πιο πλατιά	πλατύτατα	πολύ πλατιά
σαφώς	σαφέστερα	πιο σαφώς	σαφέστατα	πολύ σαφώς
πάνω (άνω)	-	πιο πάνω	-	πολύ πάνω
κάτω	-	πιο κάτω	-	πολύ κάτω
καλά	καλύτερα	πιο καλά	άριστα	πολύ καλά
πολύ	περισσότερο (πιότερο)	-	-	πάρα πολύ
λίγο	λιγότερο	πιο λίγο	ελάχιστα	πολύ λίγο

ΑΣΚΗΣΕΙΣ

1. Να σχηματίσετε τα παραθετικά των επιρρημάτων μονολεκτικά και περιφραστικά.

Θετικός	Συγκριτικός		Υπερθετικός	
	Μονολεκτικός	Περιφραστικός	Μονολεκτικός	Περιφραστικός
δύσκολα				
ελαφριά				
λίγο				
μέσα				
ασφαλώς				
σκληρά				
πλούσια				

Ε. Λεξιλογικές Ασκήσεις

1. Να συμπληρώσετε την οικογένεια λέξεων της άθλησης. Να αξιοποιήσετε και το λεξικό.

άθληση	
αθλούμαι	
άθλος	
αθλητής	
άθλιος	
αθλιότητα	

This image shows a single sheet of white paper with horizontal blue or grey ruling lines. The lines are evenly spaced and run across the width of the page. There is no handwriting or other markings on the paper.

ΣΤ. ΕΠΑΝΑΛΗΠΤΙΚΕΣ ΑΣΚΗΣΕΙΣ

Τελικές: να, για να
Βουλητικές: να
Συμπερασματικές: ώστε, που

Τελικές και Αποτελεσματικές / Συμπερασματικές Δευτερεύουσες
Προτάσεις (για τη Θεωρία, βλέπε ενότητα 6)

1. Να εντοπίσετε τις δευτερεύουσες και να σημειώσετε εάν η δευτερεύουσα είναι τελική, βουλητική ή αποτελεσματική.

- Σταμάτα να είσαι ανυπάκουος.
- Βιαζόταν να προλάβει το λεωφορείο.
- Προσπάθησε να λύσεις το πρόβλημα μόνος σου.
- Είμαστε τόσο βέβαιοι ότι θα νικήσουμε, που βάλαμε και στοίχημα.
- Οι Βυζαντινοί χρησιμοποιούσαν το υγρό πυρ για να καταστρέψουν τους εχθρούς τους.
- Κάνε μου δρόμο να περάσω.
- Ένας αθλητής πρέπει να προπονηθεί σκληρά, ώστε να διακριθεί.
- Θέλει να συμμετέχει στους Ολυμπιακούς Αγώνες, για να δοξάσει τη χώρα της.
- Τα άτομα με αναπηρίες έχουν εξειδικευμένους προπονητές, για να αθλούνται.
- Είμαστε τόσο υπερήφανοι για τους πρωταθλητές μας, που τους φτιάξαμε αναθηματική στήλη στην κεντρική πλατεία.
- Θέλω να δουλεύω, για να γίνω χρήσιμος στην κοινωνία.
- Έγραψε τόσο καλά στο επαναληπτικό, ώστε πήρες άριστα.

2. Να γράψετε 3 περιόδους με τελική πρόταση και 3 περιόδους με συμπερασματική πρόταση. Έπειτα, να κυκλώσετε σε καθεμία τον σύνδεσμο.

Με τελική δευτερεύουσα

Με συμπερασματική δευτερεύουσα

ΕΝΟΤΗΤΑ 17

ΤΑΞΙΔΙΑ ΣΤΟ ΔΙΑΣΤΗΜΑ

Α. Συμφράσεις - Εκφράσεις

Οι συμφράσεις είναι (συνήθως) δύο λέξεις που τις συναντάμε συχνά μαζί και σημαίνουν ένα συγκεκριμένο πράγμα. Πρόκειται για ένα σχήμα λόγου, όπου δύο λέξεις χρησιμοποιούνται σταθερά μαζί δημιουργώντας μια νέα έννοια διαφορετική από το τι σημαίνει καθεμία λέξη μόνη της αλλά σχετική με τις αρχικές λέξεις.

π.χ. παιδικός σταθμός, σοκολάτα γάλακτος

Οι εκφράσεις είναι φράσεις με μεταφορικό νόημα, που προκύπτουν από συγκεκριμένες λέξεις, ένα σύνολο με ιδιαίτερο νόημα, π. χ. "τι τραβάει η όρεξή σου"; (Δεν καταλαβαίνουμε το νόημα της φράσης μόνο από τη σημασία κάθε λέξης χωριστά και το νόημα είναι μεταφορικό)

π.χ. του άλλαξε τα φώτα, έπεσε με τα μούτρα

Συμφράσεις	Εκφράσεις
χωριάτικο ψωμί	Τα πούλησε για ένα κομμάτι ψωμί
πύργος ελέγχου	Έγινε καπνός
κέικ σοκολάτα	Ζήτημα ζωής και θανάτου
χυμός πορτοκάλι	Έκανε το γύρο του κόσμου
σχολικά είδη	Πλέει σε πελάγη ευτυχίας
επικίνδυνη αποστολή	Νηστικό αρκούδι δε χορεύει
έξοδος κινδύνου	Άλλα λόγια ν' αγαπιόμαστε
συνήθης ύποπτος	Βρίσκω την άκρη
ζώνη ασφαλείας	Είναι μεταξύ σφύρας και άκμονος

ΑΣΚΗΣΕΙΣ

1. Να αναγνωρίσετε εάν όσα είναι υπογραμμισμένα είναι εκφράσεις ή συμφράσεις.

- Ο κ. Παύλος παρήγγειλε μια τούρτα γενεθλίων για τον γιο του.
(_____)
- Μόλις το έμαθε, έγινε πύραυλος. (_____)
- Μας τύφλωσε το εκτυφλωτικό φως. (_____)
- Μη μας πουλάς φύκια για μεταξωτές κορδέλες. (_____)
- Και τι έγινε; Χαρά στο πράμα! (_____)
- Στολίσαμε και φέτος το χριστουγεννιάτικο δέντρο. (_____)
- Έγιναν εχτές σημεία και τέρατα. (_____)
- Ο κώδικας τιμής των σαμουράι καθόριζε όλες τις πλευρές της ζωής τους.
(_____)
- Για να προσγειωθεί ή να απογειωθεί ένα αεροσκάφος, πρέπει να γίνει συνεννόηση με τον πύργο ελέγχου. (_____)
- Πήγα το παιδί να παίξει στην παιδική χαρά κι εκεί μάθαμε για την καταστροφική φωτιά. (_____) (_____)

2. Να κατατάξετε τις παρακάτω φράσεις όπου ταιριάζουν.

(τροφική αλυσίδα, μου έκοψες τη χολή, γέννημα θρέμμα, μέρα μεσημέρι, του κόπηκαν τα φτερά, αλυσίδα εστιατορίων, μαλλιά κουβάρια, φρέσκο γάλα, σοκολάτα γάλακτος, μερίδα του λέοντος, να φαν κι οι κότες, οικολογική καταστροφή, παίρνω τοις μετρητοίς, τηλεοπτική εκπομπή, στο παρά πέντε, αρωματικό κερί, ο κούκος αηδόνι, ημερομηνία λήξης)

Συμφράσεις	Εκφράσεις

Β. Το Άρθρο

Υπάρχουν δύο είδη άρθρου, το οριστικό (ο, η, το) και το αόριστο (ένας, μία, ένα)

Το οριστικό άρθρο το χρησιμοποιούμε για να μιλήσουμε για κάτι συγκεκριμένο, που είναι γνωστό και ορισμένο.

π.χ. Αυτό είναι το σκυλάκι μου, ο Μάγκας.

Το αόριστο άρθρο το χρησιμοποιούμε για να μιλήσουμε για κάτι που είναι άγνωστο, δεν είναι συγκεκριμένο ή δεν έχουμε μιλήσει γι' αυτό προηγουμένως.

π.χ. Είδα ένα σκυλάκι.

Το αόριστο άρθρο δεν έχει πληθυντικό.

Πότε ΔΕ βάζουμε άρθρο

Αν μιλάμε για κάτι γενικά κι όχι συγκεκριμένα.

π.χ. Κάθε πρωί τρώω κουλούρι. Αλλά και: Έφαγα το κουλούρι μου. Ή: Έφαγα ένα κουλούρι.

Αν είναι αντικείμενο στα ρήματα έχω ή κάνω, συχνά δεν παίρνει άρθρο.

π.χ. Κάνω κολύμπι, έχω πυρετό Αλλά και: Κάνω τον άρρωστο, έχω μια πείνα.

Αν είναι κατηγορούμενο, συχνά δεν παίρνει άρθρο.

π.χ. Είσαι μαθητής. Αλλά και: Είναι ένας γάιδαρος με μεγάλα αυτιά.

ΑΣΚΗΣΕΙΣ

1. Να χρησιμοποιήσετε το οριστικό, το αόριστο άρθρο ή τίποτα.

- ✦ Με χτύπησε _____ αγόρι από _____ άλλο τμήμα.
- ✦ _____ άνθρωπος οφείλει να προστατεύει _____ περιβάλλον.
- ✦ _____ μέρα συνάντησα _____ παλιά μου γνωστή.
- ✦ Κάναμε _____ δρόμο για να φτάσουμε ως εδώ.
- ✦ Στο ταξίδι του είδε _____ αξιοθέατα, γνώρισε _____ ανθρώπους και δοκίμασε _____ φαγητά.
- ✦ _____ αγαπημένο μου φαγητό είναι _____ μουσακάς.
- ✦ Τρώω πολύ συχνά _____ μουσακά.
- ✦ Μπροστά μας είδαμε ξαφνικά _____ σκοτεινή σπηλιά. Πρότεινα να διασχίσουμε _____ είσοδο _____ σπηλιάς. Ήρθαμε όμως σε _____ διαφωνία μεταξύ μας.
- ✦ Της αρέσει πολύ να διαβάζει _____ βιβλία. _____ βιβλιοθήκη _____ δωματίου της είναι γεμάτη από _____ μυθιστορήματα, _____ βιογραφίες και _____ κόμιξ. _____ λογοτέχνημα που διάβασε τελευταία είναι «_____ Μικρός Τρίγκηπας» _____ Σαιντ-Εξιπερί.
- ✦ Αγόρασε για πρώτη φορά _____ καπέλο. _____ καπέλο αυτό είναι μαύρο και πλατύγυρο. Σκέφτεται να συνδυάσει _____ καπέλο με _____ μαύρο φόρεμα.

Γ. Ρήματα σε -ύνω : Προσοχή!

Ρήμα	Ουσιαστικό	Κλιτή Μετοχή Παθητικής
απομακρύνω	απομάκρυνση	απομακρυσμένος
διευθύνω	διεύθυνση	διευθυνόμενος
μεγεθύνω	μεγέθυνση	μεγεθυμένος
σμικρύνω	σμίκρυνση	σμικρυσμένος

ΑΣΚΗΣΕΙΣ

1. Να συμπληρώσετε τον παρακάτω πίνακα.

Ρήμα	Ουσιαστικό	Κλιτή Μετοχή Παθητικής
λύνω		
μολύνω		
ευκολύνω		
αμβλύνω		
ντύνω		
γδύνω		
οξύνω		
διευθύνω		
επιβαρύνω		
απομακρύνω		
ενθαρρύνω		
επιβραδύνω		
επιμηκύνω		
καταπραΐνω		
λαμπρύνω		
μακρύνω		
μικρύνω		
σμικρύνω		
μεγεθύνω		
παροτρύνω		

3. Να δημιουργήσετε από μια πρόταση με τις λέξεις: *μεγέθυνση, μεγεθυμένος, επιβάρυνση, επιβαρυμένος.*

1 _____
2 _____
3 _____
4 _____

Δ. Λεξιλογικές Ασκήσεις

1. Να αναλύσετε στα συνθετικά τους τις παρακάτω λέξεις.

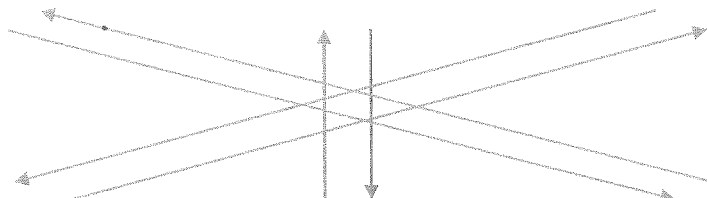
Λέξη	Α' συνθετικό	Β' συνθετικό
διαστημόπλοιο		
διαστημάνθρωπος		
προσσελήνωση		
αστροναύτης		
σεληνάκατος		
ατμόσφαιρα		
δορυφόρος		
έκλειψη		
εξωγήινος		
σύμπαν		

2. Να συμπληρώσετε την οικογένεια λέξεων για το διάστημα. Να βρείτε τουλάχιστον 5 λέξεις. Μπορείτε να πάρετε βοήθεια και από το λεξικό σας.

Ε. ΕΠΑΝΑΛΗΠΤΙΚΕΣ ΑΣΚΗΣΕΙΣ

Ε1. Ενεργητική Και Παθητική Σύνταξη (για τη θεωρία, βλέπε ενότητα 13)

Υποκείμενο	Ρήμα	Αντικείμενο	Ενεργητική Σύνταξη
Η πυρκαγιά	απειλεί	το χωριό	
(ονομαστική)	(ενεργητικό)	(αιτιατική)	

Υποκείμενο	Ρήμα	Αντικείμενο	Παθητική Σύνταξη
Το χωριό	απειλείται	από την πυρκαγιά	
(ονομαστική)	(παθητικό)	(ποιητικό αίτιο)	

ΑΣΚΗΣΕΙΣ

1. Να μετατρέψετε τη σύνταξη από ενεργητική σε παθητική.

1. Οι Τούρκοι πολιορκούν την Κωνσταντινούπολη.

2. Η πολλή ζάχαρη βλάπτει τα δόντια.

3. Ο δυνατός άνεμος παρέσυρε τις στέγες.

4. Το κράτος αυξάνει τους φόρους.

5. Η Ακρόπολη στολίζει την Αθήνα.

6. Ένα αυτοκίνητο προκάλεσε ατύχημα.

7. Ο κηπουρός σκαλίζει τον κήπο.

8. Ο άνθρωπος θα κατακτήσει το διάστημα.

9. Αναζητούμε την αλήθεια.

10. Είχε γράψει ένα γράμμα.

2. Να μετατρέψετε τη σύνταξη από παθητική σε ενεργητική.

1. Η αυλή καθαρίστηκε από τον πατέρα.

2. Ο Αντώνης παρεξηγήθηκε από τα λεγόμενά σου.

3. Οι ληστές συνελήφθησαν από τους αστυνομικούς.

4. Οι στρατιώτες έχουν τραυματιστεί από τις οβίδες.

5. Το αεροδρόμιο θα φυλάσσεται επί μονίμου βάσεως.

6. Το πρόβλημα θα λυθεί από τους μαθητές με ευκολία.

7. Συχνά μπορεί να δημιουργηθούν διενέξεις με τους γείτονες.

8. Το παιδί είχε σκεπαστεί καλά από τον πατέρα του.

9. Μου προσφέρθηκε μια καλή δουλειά.

10. Δε μαθαίνονται εύκολα οι κανόνες αυτού του παιχνιδιού.

Ε2. Ρηματικές και Ονοματικές Φράσεις (για τη θεωρία, βλέπε ενότητα 9)

ΑΣΚΗΣΕΙΣ

1. Να μετατρέψετε τις ρηματικές φράσεις σε ονοματικές και το αντίστροφο.

- Παρουσίαση νέων προϊόντων.

- Απαγορεύεται η είσοδος.

- Αύξηση της τιμής του πετρελαίου.

- Πρόσφεραν ένα γλυκό.

- Περιγράφει το ταξίδι της.

- Μείωση των φόρων.

- Εξάγονται περισσότερα αγαθά φέτος.

- Συνεργασία γονέων και δασκάλων.

- Νίκη της εθνικής ομάδας της Πορτογαλίας στο EURO.

- Αναγνωρίζουμε τις λέξεις.

2. Να γράψετε δίπλα από κάθε φράση αν είναι ρηματική ή ονοματική.

- Επιστροφή των ελγίνειων μαρμάρων στην Ελλάδα. (_____)
- Ταξιδεύει στο διάστημα. (_____)
- Θα αγοράσει σπίτι. (_____)
- Κατασκευή γέφυρας. (_____)
- Ολοκληρώθηκε η Νέα Εθνική Λυρική Σκηνή. (_____)

- Παρουσιάζουμε τη δουλειά μας. (_____)
- Εκτύπωση των φωτογραφιών. (_____)
- Προβολή στον διαδραστικό πίνακα. (_____)
- Μαγείρεμα. (_____)
- Μελετάω τα μαθήματά μου. (_____)

Ε3. Συλλαβισμός (για τη θεωρία, βλέπε ενότητα 11)

ΑΣΚΗΣΕΙΣ

1. Να συλλαβίσετε τις παρακάτω λέξεις.

επόμενος		διαγράφω	
έκτιζε		αθλοπαιδιές	
βιβλίο		διάστημα	
σύμφωνα		ατμός	
αρχίζει		ερχόμενος	
κάστρο		αστραπή	
εχθρικός		σφυρίχτρα	
άνθρωπος		φεγγάρι	
έμπορος		σύννεφο	
έντομο		αδιάβροχο	
πείρα		φαρμακείο	
κορόιδο		όμορφη	
παιδιά		μάρτυρας	
εκκλησία		καρέκλα	
εννιά		καρπούζι	
δαρμένος		χάιδεμα	
αντίσταση		αετός	
άρρωστος		άλσος	
θαλπωρή		τηλεόραση	
γαρδένια		πλοίαρχος	
πορτατίφ		κομπολόι	

ΨΗΦΙΑΚΗ ΕΚΤΥΠΩΣΗ: **MACART**, τηλ.: 210 5132 322

Εκτύπωση σε ανακυκλώσιμο, elemental chlorine free χαρτί, διαπιστευμένο κατά FSC,
με οικολογικά μελάνια.